ספר מלאכת שלמה

מהג"מ שלמה עדני זצ"ל חד מרבנן קשישאי בעה"ק חברון ת"ו תלמיד הג"מ בצלאל אשכנזי זצ"ל.

מסכת בבא קמא

פרק א ב ה) חבתי בתשלומין וכו' וכתוב בנמקי יוסף כי זו דלא דייק מהך ליטנא דלגב ריסא דקתני חב המזיק לשלם תשלומי מק הולרך למתני בסיפא תשלומי מקו אלא ד"ק מדלקט סכי בהך ליטנא דריסא בלשון תשלומין ע"כ. ולפי פירושו ז"ל נלע"ד דאתי ספיר מדויק לשון הברייתא דקתני תשלומי נזק מלמד שהבעלים מיפקין בנגלה דמשמע דקאי ברייתא אליטנא דריסא דמתני' וכן מצאתי אח"כ מבואר בפי' רש"י ז"ל סוף פרק אלו ערות. אבל בתוספתא הלשון כן הבתי בתשלומי מקו מלמד שהבעלים וכו' ומ"מ אין האי הגיגא נראה דת"ר דקאמר בגמ' כשאר תגיגא שבתלמוד דו"ק וקל לשבין. בפי' רעז"ל כגון המוסר כור משעה בר"ש ובא אחר והשלימו לעשרה ונפל שמה שור או חמור ומת האחרון חייב ע"כ. ובגמ' פריך ותו ליכא נוגח אחרינא בהכשר כל מקו והא איכא נמי וכו' והא איכא נמי וכו' עד ארבעה והא איכא פריך ואיל תרי מיגייהו מכשרא ותרי מיגייהו מכרייתא וכולהו משני להו: **נכסים שאין בהן מעילה** וגמ' פריך מעילה הוא דלית בהו הא מיקדש קדשי ואע"ג דמיקדש קדשי חייב בנזקין ורבא מוקי לה בנכסי הדיוט ומאי שאין בהן מעילה שאין בהן דין מעילה ולא תידוק מינה הא מיקדש קדשי וקאי בקניא אמאי לא תני בהדיוט בהדיא ר' יוחנן אוקי לה משיקדא בקדשים קלים שאין בהן מעילה אע"ג דמיקדש קדשי וכו' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הם ושור רעהו קרינן ביה. וז"ל הרא"ש ז"ל מאן תנא א"ר יוחנן ר' יוסי הגלילי היא ומסקי' דר' יוסי הגלילי במתנות כהונה בזמן הבית מודה ר' יוסי הגלילי דלא הוי ממון בעלים אבל בשור בזמן הזה אפי' הם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפי' בשור בעל מום חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה דלאמרי' התם בפ' הפרה שור ושור פטורי גחון דמיירי בשור דלא פסיק ליה ומסחמא בימיהם נחלקו אלמא לא הוי ממון בעלים מחיים לפי שאסור בגיזה ועבודה וחלב ע"כ ועיין נ"כ בתוס' ז"ל: **נכסים המיוחדים**. שם להם בעלים מיוחדים שאם חזיק נכסים של הפקר פטור עכ"ל רעז"ל. אמר המלקט הכי ממעט בתוספתא ובגמ' פריך היכי דמי אי דנגח תורת דיקן לתורת דהפקר מאן הבא ליה והמסקנא כגון שנגח תורת דהפקר לתורת דיקן וקדש אחר וחכה בו. ורב יהודה אמר למשיחי זה אומר שורך חזיק וזה אומר שורך חזיק ותנא והדר מפרש לקמן ספ"נ ורבינא אמר למשיחי נגח ואח"כ הקדים נגח ואח"כ הפקיר דהכי משמע שיהו מיוחדים לאדם אחד לעולם משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין וגמר דין ותניא נמי הכי יתר על כן א"ר יהודה אפי' נגח ואח"כ הקדים נגח ואח"כ הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו והמית וגו' השור יסקל וגם בעליו יומת עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד כלומר בבעל אחד והאי ברייתא קאי אמתני' דלקמן פ"ד סי' ז'. וכתב הרא"ש ז"ל ולפע"ד דקליני רבנן עליה דר' יהודה מוקי רבינא מתני' ביחידאה. משום דרבנן לא פליגי עליה אלא בשור שהמית אדם אבל בשור שהמית שור לא פליגי עליה כמו שכתוב בפירוש בשם ה"ר מאיר ז"ל ע"כ: **ובבל מקום**. ה"ר יהוסף מחק ב' מלות הללו וכן מצאתי בכל הספרים: **חוץ מרשות המיוחדת למזיק**. דאמר ליה תיהוי ברשותי מאי בעי שמעינן מינה דאי ע"י ברשות לרשות המזיק חייב: **ובשהזיק חב המזיק**. פירשו לעיל לאתויי קרן אבל אליבא דרב דאמר דתנא הכור לכל מילי דשור ומבעה זה אדם מפרש בגמ' וכשהזיק לאתויי בשאר שביל השומרים שאם הזיקה הם משלם ח"ג ומועד משלם כ"ם וכשהזיק ספ"ד וה'. וכתבו תוס' ז"ל ואפי' לרב חסדא דס"ל דאחר שהותפין המיוחדת לפירות ולא לשורים חייב בה הכתוב על הכן ועל הרגל דבשדה אחר קרינן בה ומתני' דקתני ורשות המזיק והמזיק לא קאי אדלקמיה אלא אדלגבייהו וה"ק אבל רשות המזיק כשהזיק חב המזיק אכתי איכא יתורא לאתויי קרן לשמואל וכל הני שומרין לרב דס"מ לאתויי ורשות המזיק והמזיק חייב ולא לאתויי כשהזיק חב המזיק ע"כ. ודאלא דמיסב לא הדר תנייה הכא אלא אגב דאלטריך למתני כשהזיק חב המזיק לאר כדאית ליה ולאר כדאית ליה תנא נמי מיסב אע"ג דסא ודאי לכ"ע שמעינן לה מרישא לגולסו אבות מזיקין דמשלמי ממיסב ובקרן אם הוא מועד דאילו חס מגופו משלם ואין כאן מיסב. אבל לי קשיא לי הא קשיא לי לרב חסדא לאה לא פירש מתני' כי' אלעזר כדאשמעא פשטא דמתני' ובמיוחדת לפירות ולשורים וכדפי' תוס' ז"ל. ונלע"ד לרב חסדא היה מקובל בדרשא דמתני' גרסי' וכשהזיק בוי"ו אבל הכא בזה מקובל דגרס' כשהזיק בלא וי"ו ואי"כ טפי משמע שאם המשנה לאלבתריה קאי מאלבתריה ומ"מ אכתי איכא יתורא בלשון מתני' לרב לאתויי שומרי' ולשמואל לאתויי קרן וכדפירשו תוס' ז"ל בכללי"ד ודו"ק. ומצאתי שה"ר יהוסף ז"ל סגיה וכשהזיק בוי"ו וכתב שכן מצא מוגה ע"כ: **ג בפי' רעז"ל שמין** כמה שוה המוק מנה אי מאתים וכך ישלם לו וכו' כך הגיה החכם השלם הר"ר שלימאן אותאנ ז"ל. עוד בפי' רעז"ל ואם הזיקה פרטו של ראובן מלאתו של שמעון בדרסה עליו ברשות המזיק וכו'. אמר המלקט כתבו תוס' ז"ל וקשה דעל כרחך פרה שהזיקה המלאה הייתה בתחר המזיק או בכוותתו להזיק והוי קרן או דרך הלוכו והוי רגל ומלאת שהזיקה

כגון

ג) הדף הראשון בכ"י סי' מעושעם הרבה וקרוע וחסר לפנינו באור המחבר על המבנה הראשונה כולה ונלקה בחסר בקצת מקומות גם נמצאות הקטשות.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כגון שבא אב ומרף אדי ודרס לו טרף להביא אבל אם טרף ואכל דלאו אורחיה וכן שאר איסורין דלאו אורחייהו לא הוי מועדי' אלא משלמי' ח"נ. וכמידי דאורחייהו דמשלם נ"ש דוקא באחר הזיק אבל בר"ה פטור דהוי שן בר"ה כדאמר שמואל בגמרא אדי ברבות הרבים דרס ואכל פירות מחיים פטור דאורחיה הוא ואפילו נתן שאין שהם מעשיהו מכל מקום כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל דפטור ברבות הרבים אלא הוי כמו קרן באחר דלישב לף על גב דמתכוין להזיק מדתניא ליה גבי אחריות שב"ל ז"ל וגם נמקו יוסף ז"ל כתב בשם הרמ"ה וז"ל הרי אלו מועדים דוקא באחר הזיק דומיא דשן ורגל אבל בר"ה פטורי דאורחייהו הוא כדאמרי' בגמ' והא דפליגיהו הנא משן ורגל דבהמה משום דמשונות הן שדורסות ואוכלות חיים ומורפות להיתה מה שאינה ע"כ ושיין בשלטי הגבורים. וקי"ל עא"ל אמאי לא תנא נמי הכלב והחתול וי"ל משום דלא פסיקא ליה דהני מועדים אפילו לאימרי דרבי וכ"ש לתרגולים אבל כלב והחתול לא הוי מועדים מתחלתן לשלם נ"ש אלא כלב לשלמים והחתול לאפרוחים אבל כלב לכבשים גדולים או חתול לתרגולים משונה הוא ולא משלם אלא ח"נ אלא שלדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהלכות נ"מ הכלב אפילו לכבשים קטנים הוי שמי וכן מסמע קצת דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל אלא שהרא"ש ז"ל נראה דקסבר דידיה מדידיה ע"ש אה"כ מלאתי מ"ש לקמן פ' שני בימן ב' בשם הרא"ש ז"ל עיין עליו שם: **ר' אלעזר בלי** יו"ד נרבי וכן נמי פירשו תוס' ז"ל גם בסנהדרין פ"ק דף ט"ו כך פירשו וז"ל שם אומר ר"ת דהכא במתני' דפ"ק דסנהדרין נרסינן ר' אלעזר שהא קודם ר' עקיבא ובמתני' דפ"ק דב"ק נרסי' ר' אלעזר דהא בגמ' מזכירו אחר ר"מ ע"כ. וכתבו ומיהו אכתי קשה דהא תנן והאיתא מועד לעולם אליבא דכ"ע והתם מפרש רש לקים וסיא שמעתא אבל לא הגיהו לא קשבר יש להם תרבות ויש להם בעלים אפילו שהם. ואומר ר"ת דהתם בקשורין בשלשלאות כגון בנוהרקי שלו ובעיין זה יש להם תרבות ואין להם להרגן אלא ח"כ המיתו אבל לענין אם היזקו לשלם נ"ש או לא בהא לא אירי מילי התם אי מסיב הרבות שלהם תרבות ע"כ. ופי' רש"י ז"ל שהן בני תרבות שגדל אותם בביתו ע"כ. משמע מתוך פירושו ז"ל שבא לומדנו דאינם בני תרבות הוי"ו שהם להם בעלים אלא שלא נדלן בתוך ביתי' או בגון שלקחן גדולים וכן מוכרח לפרש דאי לא תימא הכי היכי משכחת בהו חיוב כלל לא כדין מועד ולא כדין תם [הגי"ה וז"ל ס"ר יהוסף ז"ל בני הרבות בכל הספרים נ"ש בני וכן עיקר וכ"ל לפרשו לפי זו הגירסא דס"ק בזמן שהן תרבות פי' בזמן שהגידול וכביית בני האדם כלומר שאינם מדבריות שגדלים ע"י עצמן אלא שהם הרבות של אנשים או אינם מועדין ועל זה הדרך הוי נמי פירושא דקרא דכתיב תרבות אנשים חטאים כלומר גידול שגדלו אנשים חטאים עכ"ל ז"ל] אי"נ יש לפרש עוד דכוונת רש"י ז"ל למשוטי שאין לרוך שיהו קשורין בשלשלאות וסבי אינתא בגמ' בברייתא ר"מ אומר אף אצטוא ר' אלעזר אומר נתן פי' נתן לבד הוא שמועד לעולם אפי' שהוא בן תרבות וברלם דמתני' נמי שיהו צבוע אלא דמתני' מיירי בצבוע נקבה ור"מ מוסיף צבוע זכר משום דמשתמה לכמה מינים פי' לאחר שבע שנים נעשה עגלה ולאחר ז' שנים נעשה ערבל ולאחר ז' שנים נעשה קימוש ולאחר ז' שנים נעשה תור ולאחר ז' שנים נעשה שד משום הכי הוצרך להוסיפו. ירוש' א"ר [יוסי בי ר' לבון לא] הוסיף ר' מאיר [אלא בצבוע זכר] מפני שהוא קשה כארי: **מה בין תם** וכו' במלכתא פרשת מספסים תניא והוכאה בילקוט סוף סימן תל"ב חמשה דברים בין שור תם למועד מועד לריך עדים והם אינו לריך עדים מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר מועד משלם שלשים סלעים והם אינו משלם שלשים סלעים מועד משלם נזק שלם ותם משלם נ"ש מועד משלם מן העליה ותם משלם מגופו ע"כ. ובפירקין דף ט"ו משני למ"ד פלגא נזקא קאמר דשייר שהתם אינו משלם על פי עצמו ומועד משלם ע"פ עצמו דהא שייר נמי חצי כופר פי' שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם והם שהמית אפי' חצי כופר כדאינו בזיקין לא משלם דהתיב בעל השור נקי ודרשינן נקי מחצי כופר ולמ"ד פלגא נזקא מתוקא לא קשה מאי שייר דהאי שייר דלא שייר אלא חצי כופר דאמר לך הא אלא ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ולא שייר כלום דאי משום שהמועד משלם כופר שלם ותם לא משלם אלא פלגא כופר לאו שיורא הוא דהא חצי לה תם משלם ח"נ ומועד נ"ש וכופר בכלל. ותוס' ז"ל קשקלו ופרו התם מגא ליה לתלמודא דר' יוסי הגלילי אית ליה דתם משלם חצי כופר ועיל כתבו ז"ל דהוה מ"ל הא מני ר"ש בן זומא היא דאמר התם בפ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ח נקי מדמי עורו פי' שלף עורו אשור בהגאה ולדידיה נמי כופר לאו שיורא הוא ע"כ. פי' דממה נפשך אי ר"ש בן זומא ס"ל דתם משלם חצי כופר היינו בכולל תם משלם ח"נ ואי ס"ל דתם לא משלם חצי כופר משום דאי בסקילה הביאהו לב"ד ויתלה לך ואיכ לאו שיורא הוא נמי שהוא בכולל שהתם משלם מגופו ואי לאו בסקילה כגון על פי עד א' או על פי הבעלים בין תם בין מועד שניהם פטורין מדרבה פ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ג דאמר שור שהמית בן חורין אלא בשום פעור שאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר. ובספרי' כתוב אלא שהתם וכו' וקי"ל דע"ל מלת אלא כי לא תפול מלת אלא בשמוה מה בין ומנו אמנו בפ' מי שהיה טמא בין הראשון לשני הראשון אסור בכל ירחה וכו' מה בין פסח מגרים לפסח דורות פסח מגרים וכו' וגם בפ"ק דתענית שמיני מה אלו יחידות על הראשונות אלא שבאלו מתרישין בכמה ספרים נ"ש מלת אלא ולא קתני מלת אלא רק אם היה שונה אין בין תם למועד אלא שהתם וכו' כמו שהיא שנוי כמה זימני בפ"ק דמנלה אין בין וכו' אלא וכו' וכנון הכיא דתניא בפ"ק דתענית דף י"ב אין בין שלם לראשונות לשלם אמצעיות אלא שבאלו מיתרין בעשיית מלאכה ובאלו אסורין בעשיית מלאכה אין בין שלם שניות לשבע אחרונות אלא שבאלו מתרישין ומוטלין את התנויות ושמא י"ל דיש מכאן קצת ראיה לרב פפא דפסיקא ליה בגמ' לעיל בפירקין דף ג' דח"ל גרורות משלם מן העליה כמו ברמוזיו לעיל רלה פירקין וכמו שפסקו הפוסקים ז"ל וס"ל דמתני' אלא שהתם משלם ח"נ מגופו ומועד משלם נ"ש מן העליה כלומר דוקא בין תם למועד יש חילוק בין מגופו ובין מן העליה אבל גרורות אע"ג דגם הוא אינו משלם אלא ח"נ מ"מ אינו משלם מגופו כתם אלא מן העליה כמועד. ולכאה לפיפרך א"כ תיפשוט בעיא דדגא מהכא דהא אינו מגורר בגירור וגם לא דיוק גמור רק מלה חדא יתירה בעלמא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אי שמא אתא לאשמועי' במאי דקאמר אלא שהתם משלם ח"נ מגופו פי' לעולם אפילו אחר בהועד דלא תמות במקומה עומדת וכר' יהודה בפ' ד' וה' דף מ' ופיין ג"כ בגמ"ש בפ' שני דכריתות כו' ד' גבי מה בין שפחה לבין כל הערוות נם בדפ"ק דקניה: **מן העליה** פי' מן הקרקע המעולה בבנכסיו וכן הוא אומר וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברהו במעלה קברי בני דוד כי' במעלה אלא מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה. ומלאתי שכתב הר"ר יהוסף ז"ל שהתם משלם ח"נ מגופו מלאתי דגרסי' ומגופו בוי"ו וה"פ אפילו שהם"נ בשאמרנו אינו משלמו בכל פעם כי אינו משלמו אלא פו פו וחס אין גופו שוה אלא המזק אינו משלם אלא גופו אבל מועד משלם נ"ש פי' מכל מקום אפי' מן העלי' ולפי זה אתי שביר דגבי מגופו גרסי' בוי"ו ומגופו. ובני מן העלי' לא גרסינן ומן העלי' [בוי"ו] דהאי מן העלי' אינו אלא פירוש על מה שאמר ומועד משלם נ"ש ואינו תשלומין אחרים אבל מגופו הוי התשלום אחר מאלו הנזק ע"כ:

פרק ב א

בפי' רעו"ל לשון ראשון נראה שכך צריך לומר ומבני בשבר בדרך הילוכה כלומר בכך היא מועדת שמשברת כלים דרך הילוכה והוא לשון רש"י ורלאיתי שכתב עליו ה"ר יוסף ז"ל אין פי' זה נראה בעיני שהרי בבר אמר שהרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה על כן נראה לפרש דכולה מילתא קשיא היא וה"ק כילד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה דקאמרן ומאמני הבהמה מועדת וכו' אבל אם היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין בזה אינה מועדת וכן לקמן כילד שכן וכו' ל"ל כמו דאמרן דה"ק כילד הוא זה שאמרנו למעלה שהכן מועדת לאכול את הראוי לה הבהמה מועדת לאכול פירות וכו' עכ"ל ז"ל. עוד בפירושו ז"ל הבהמה מועדת ריפה אבות וכו' עד סופו. אמר המלקט הכי משני ליה רבא לרבינא ואדר בעא מינה סיפא נבי שן מאי אבות ומאי תולדות אינא דליכא לאימר לאכול פירות וירקות הוא תולדה דסיינו שן ממש ותולדה היינו נתחכה בכותל להאתה וא"ל רבא בדרך בדיחותא אמר אבאי חדא ואת שני חדא ותיקן רב אסי דקאמי תנא שן דחיה וקאמי שן דבהמה ולאשמועי' דבכולל ובלא את בעירה דקרא הוי חיה דחיה בכולל בהמה דילפי' בהמה משבת וכדתנן ס"פ הפרה. וכתבו תוס' ז"ל אע"ג דכבר אשמועינן בריש דלפי' תרגולין מועדין מ"מ ניחא ליה נמי לאשמועי' נבי שן וק"ק אמאי לא תני נמי תולדה שן כמו ברגל ע"כ. עוד כתבו ז"ל כילד הרגל מועדת וכו' אית דגרסי והבהמה בוי"ו וה"פ כילד הבלתה דרגל לשבר בדרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא הבלתה וכן בסיפא נבי שן אבל קשה לר"י מה חידש כאן אלא בגמ"ש בפ"ק הבהמה מועדת וכו' ומ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל היינו בהמה דהרגל מועדת והבהמה מועדת הכל אחד ע"כ: **או שהיו צרורות** וכו' לשון רש"ל עד הלכתא גמירי לה. אמר המלקט דלא כסומכוס דלא גמיר הלכה וס"ל דמשלם חצי נזק שלם וכח כחו בעיא בגמרא אי משלם לסומכוס ח"נ או דילמא לא גמירי שלמה כלל ואפי' בכח כחו משלם נ"ש וקאי בתיקו. ועוד בגמרא מיבעיא לה אם כי קאמר היתה מבעטת והזיקה בביעוטה בלא צרורות ותולדה דקרן היא או אם היו צרורות מנתזין כי אורחייהו ובתרוייהו משלם חצי נזק ורבנן היא אי דילמא אי צרורות נמי מחמת ביעוט ומש"ה משלם ח"נ הא כי אורחיה משלם נ"ש ומני סומכוס היא ת"ש מסיפא דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון נ"ש ואי סומכוס מי מית ליה ח"נ וכי תימא דאשון לחתוה ואחרון אחרון לחתוה כגון שמאותו כלי שנשבר ע"י צרורות התיזו שברים ושברו כלי אלישי דהוי לה כחו ומש"ה משלם חצי נזק אלא הא דבעי רב אסי כח כחו לסומכוס כחו דמי או לאו כחו דמי תבעוה ליה דלאו כחו דמי ומשמ' רב אסי דרבנן מוקי לה ובעיא אחרת דבעי לה לעיל אמתני' קמיבעיא ליה הכי היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות כי אורחייהו ח"נ הא מחמת ביעוט רביע נזק ותו לא ותיבב שני והוי התם ומשלם רביע נזק דהא העלתה ח"נ הלכך תמותה רביע נזק או דילמא היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות מחמת ביעוט ח"נ ולעולם ח"נ דלין שני לשלם רביע שאין תמות והעלתה בהם דלא אבכחן הם דמשלם בעיר מפלגא תיקו: **דרסה על הכלי** ושברתו כו' ושברו כך נקד ה"ר יהוסף ז"ל. ובגמ' תני עלה בד"א בראשון הזיק אבל בר"ה על הראשון פטור דרגל הוי ועל האחרון חייב אם היזו מר"ה לראשון הזיק והכי אסיקנא דהתיזה בר"ה והזיקה בר"ה חייב ח"נ כדין כל צרורות: **התרנגולין מועדין** וכו' ודוקא בשבברו ברגליהם או בכנפיהם או בשאר בגופם אבל שברו בראש כנפיהם הוי להו צרורות וח"נ הוא דמשלם ואם שברו בגופם אפי' בגופם ח"נ הוא דמשלם דהויא לה תולדה דקרן ממקי יוסף ז"ל: **היה דליל קשור ברגליו או שהיה מהדהם ושיבר את הכלים משלם ח"נ** פי' רעו"ל דדליל היינו צרורות דבאותו דליל מדייתו וכו'. אמר המלקט אדייתו פי' רש"י ז"ל בזרק הדליל ושיבר בזריקתו כלים דהוי צרורות ואפי' קשרו אדם נמי לא משלם אלא ח"נ בעל הרגנול והקושר פטור אלא נתקל אדם בגורו ושברו תוס' והרא"ש ז"ל דמסקי' בגמ' דבנקבר מתליו ובאלייה אדויי עסיקי' ואיירי בדליל הפקר או בתפריה ואגעיה או של בעל הרגנול ואגעיה דאתוה הוא דאי לא אגעיה אע"ג דאדייה הוא משלם נ"ש דהא דצרורות משלם ח"נ היינו כשהתיזה דבר הפקר אבל אם התיזה ממון שיש לו בעלים משלם נ"ש דצרורות אורחה הוא כאבנו סביבו ומשאו שהיתן בראש נגו ונפלו ברוח מצויה ודוקא בדאדייה אדויי אבל אם היזק הרגנול בדליל דרך הלוכו משלם נ"ש דדבר המזיק לגופו כגופו דמי כמו שנלה המושכת בקרון ואם הזיק בדליל אחר שנח פטור בעל הרגנולת מאחר דבנקבר מתליו מוקי לה בגמ' וקרא כתיב כי יבערה איש בור ולא כי יכרה איש בור עכ"ל ורובו מהרא"ש ז"ל. [הגה"ה בספר לקח טוב פ' מספעים דף כ"ח ע"ב כתב ואמר ב' פעמים איש בור חד למעוטי א' ולא שיש באם חפר א' בור מ' עבחים ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב והראשון פטור אף מזיקין ודוקא שהאחרון חייב מיתה אבל אם חפר א' שמנה וא' מ' שיהם חייבין בזיקין ואם חפר א' עשרה וא' עשרים שניהם חייבין בין לחיתה ובין לזיקין ואיש בור שני אתא למעוטי איש בור ולא בור בור שעורו שחפר בור בר"ה פטור עכ"ל ז"ל] **או שהיה מהדהם**. בערוך גריש מחדם בחית ופירש עיין דרישה כמו דיחוס שפירשתי בערך דהם ע"כ: **ושבר את הכלים** גרס': **ב משלם מה** וכו'. כך מלאתי מוגה בכולנו בשבי וכן הוא בירושלמי: **אבלה בסות או בלים משלם ח"נ** קשיא לי אמאי לא קתני אכלה בהמה מה שיין

דרכה

דרכה לאכול כגון כלב שאכל אימרי דברבי ומוגרת דאכל תרנגולי דהוי רבותא טפי דתמ"ג דאפילה גמורה היא ויש הגאה להזיקה אין משלם אלא ח"ל ושוה לעיל בפ"ק קתני הנכסה אינה מועדת לא לינה ולא לינוף ולא לינוך ולא לרבוץ ולא לבעוט ואמאי לא קתני בשם המין ולתני אין מועדת לאכול בהמה שאין דרכה לאכול הלכך נ"ל לפ' הא דאמר לעיל הני כלבא דאכל אימרי ומוגרת דאכל תרנגולי משונה הוא ולא מגבינן ביה בבבל אפחת ספיחתה המיתה קאמר דלא מגבינן אבל דמי הבגלה משלם אם אכל בחצר הזיקה ואם בר"ה מה שהגה דאפילה לא הוי שוי דדרכם לאכול כל נבלות אפי' בל בהמות גדולות והאי דקאמר הני כלבא דאכל לפי שאין דרכו להמית אלא לגרוף אפילה ואע"ג דתחלת הזיקה היה שוי מחייב על האכילה דהוי אורחיה עכ"ל הרא"ש ז"ל ועוד תירץ ע"ש: **מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה** אם הלכה ומעמה בלדי הרחבה אבל אם לא הלכה אלא החזיקה רחבה מרחבה לגדה בל רחבה ואכלה פירות אינה משלמת אלא מה שהגיע הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיק דאמה ומן בר"ה פטור כשמואל דהלכתא כותיה בדיני. ובגמ' בברייתא אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שהגיע מלדי הרחבה משלמת מה בהזיקה אבל ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור' אלעזר אומרי' אין דרכה לאכול אלא לגלף ומפ' בגמי דאלגפה ור' אומרים אוכל גייסיהו פי' רש"י ז"ל דאינו לעיל בהגה שבפסה מתרה ואכלה מע"ג חבריתה חייבת ודר' אומרים דאמר בהגה הקופלת ואכלה מתוך הקופה חייבת ר"מ סבר מתוך הרחבה לעולם פטורה אלא לפי מה שהגיע ואפי' בדלא לכה ור' אומרים ואתא ר' יוסי לאיתר אין דרכה לפטור אותה על חברתה ואין דרכה לקפוץ מדרך ואכלה אלא לגלף ואתא ליה דאגלפה ודר' אומרים: **מפתח החצרות** הן תריסי החצרות שנעשין לפני החצרות כשפותחין אותן ומותחין פירות הוס' ז"ל. ונלע"ד דלא זו אף זו קתני בריאה דכל בבא דאיכא רבותא טפי ודאי בפתח החצרות לבלם דוקא מה שהגיע יותר מתוך הרחבה דהוי ממש שם בר"ה אע"ג דבסופא דכל בבא הוי זו ואע"ל זו. ועיין בפלגי הגטרים שפקפה דיש להפלגה על מימרי שבפירות המגיה בסק כרבא דמה שהגיע הייבו דמי שעורים בזול ובמגיה תורה בסק כדברי רבא וג"כ כדברי רבה דמשלם דמי עמיר ולמאי דקשה כיצד פסק כדברי שני המוקים כבר תירץ על זה המגיד משנה וגם הכסף משנה: **ב שקפצו מראש הגג.** בגמ' דייק הא נפלו פטורין ותניא נמי בהדיא בברייתא נפלו פטורין אלמא קסבר תתלתו בפשיעה כגון הכא דאיכבי ליה לאשוקי אדעתיה דיעלמא קפצי דהא מיתייהו לקפוץ וסופו בתוהו דהא נפלו וגפילה לא ס"ל לאשוקי אדעתיה [פטור] ומ"ד תתלתו בפשיעה וסופו בתוהו חייב מוקמי' לתתי' ולבריתא כגון דמקרבי כלים לגבי כותל מובא לגיכא תתלתו בפשיעה דאי הוו קפצי לבר"ה ממאי הוו קפצי וכי נפול להדי כותל ואיתבר מאלא אתם הוא: **משלמין נ"ש** כן מלאתי מוגה וכן הוא בירושלמי גמרא ת"ר הכלב והגדי שדלגו ממעה למעלה פטורין פי' רש"י ז"ל וכן רב אליפס ז"ל פטורין מכ"ם וחייבין בח"ב דמשונים הם אדם ותרגול שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבי' פי' רש"י ז"ל אדם אי נמי נאו מוזהרים לקפוץ מלמטה למעלה חייב דאין באדם לא תמות אלא בבהמה. ותרגולין דרכן לדלג אפי' מלמטה למעלה ופרכי' והתניא הכלב והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה פטורין תרגמה רב דאפיך מיפך כלב בזקירה וגדיא בסריכה פי' רש"י ז"ל בזקירה קפילה סריכה שמוע לפרניו בכותל שאין דרכן בכך ומשונים הם ופרכי' אי הכי אמאי פטורין ומשני פטורין מכ"ם וחייבין בח"ב וכתבו תוס' ז"ל והתניא הכלב אמתני' ס"מ לאפרך אלא נכר על דמייתי בריאתא ופריך אתרוייהו ע"כ. ועוד כתבו הם ז"ל בשם דלגו מלמעלה למטה פטורין לגמרי דס"ל הוא שאין דרכן בכך כלל ולזה הסכים הרא"ש ז"ל ודאי לאו הוא מאי אלעזרי' לימר גבי אדם דחייב הא ודאי מכוש שני אין ראוי לבשור באדם: **הכלב שנטל** וכו'. בירקי' דף י"ח איתא דר' אלעזר פליג בבריאתא עלה דתתי' וס"ל דעל הגדים נמי משלם כ"ם ועוד איתא התם דקתני עלה בתוספתא דמנופו משלם לגזק הגדים לרבנן ח"כ ור' אלעזר כ"ם ומוקי התם לבלונתא דר' אלעזר ורבנן בדשני הכלב בגחלת כגון שנטלה בפיו והכיתה דשיטו בעוי לרבנן ח"כ משלם ומנופו דמשונה הוא ותולדה דקרן ור' אלעזר סבר כר"מ דאמר משונה קרן בחצר הזיק משלם כ"ם אבל בצרורות כי אורחייהו כגון שנטל חתרה דבוק בקלה של הגחלת ונפלה הגחלת והדליקה את הגדים שהוא הכיתה לגחלת כאן והוא סולר ודולק למקום אחר דשיטו לרוחו אלא כמו בין ר' אלעזר בין ת"ק קאמר התם רבא אליבייהו דכולהו ס"ל כסימכום דל"ם משלם ובעייתיה דח"ל לרוחות מנופו משלם או מעלים משלם מהכא לא מצית למפסל דהכא בצרורות שהיה בהן מיירי וכדאתבי' ולא בצרורות כי אורחייהו אלא דבתר כחי בין לפי' רש"י ז"ל בין לפי' תוס' ז"ל מוכח דמי למפסל לרבא דמנופו משלם ובתר כחי כדיך דניפסוק מינה נמי בעיא אחרינא דרבא אי יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות והאי דלא ניפסוק מינה לא הא ולא הא ישויין שם: **אכל את החדרה והדליק את הגדיש על החדרה משלם נ"ש.** משום דהוא אן בר"ה הזיק ומוקמי' לה בגמ' כגון דאכלה בגדים דבעל חדרה דבעי' ובער בשדה אחר מפמע דס"ל לתלמודא דבעינן זה דוקא הוי רשות הזיק לחייבו נ"ש אבל שקלה מרבות הזיק ואכלה במקום אחר אינה משלמת אלא מה שהגיע בר"ה דאי אלו אמאי דהיק לאוקומה בהכי לוקמה בפשיטא אפי' בגדים דעלמא וכן כתב הרמ"ה ז"ל. ואמרי' בגמ' דמדמחייב מתני' לבעל הכלב לבעל החדרה ע"ש ע"י חתירת דלת אלמא אלו שוי הוא לו לכלב לאחור אלו הוי שוי תולדה דקרן הוי וח"כ הוא דמחייב: **ועל הגדיש.** מסיק בגמ' דבעל הכלב חייב לחודיה ולא בעל הגחלת דמיירי בשיצר גחלתו ונעל בפיו כר"ו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצוה ואע"ג דלגבי הכלב שדרכו לאחור לא הוא שמירה אלא בשמעון שאמי אם שהתורה מעשה דומיא דשן ורגל דפטור בדלת שיכולה לעמוד ברוח אלוה והא דמשלם ח"כ אגדים אמוחי אם בגחלת על הגדים כ"ם על מקום הגחלת דכיון דלגחיה הולדה דרגא בהבורין הוא ואמאר הגדים ח"כ דתני כלב בן דהוו לה צרורות ואי לא אגחה לא מיחייב אמוליה גדים אלא ח"כ לצרורות כיון שזרק הגחלת על הגדים נמשקי יוסף ז"ל. והרמב"ם ז"ל בפי' פטרם פירש דעל הגדים משלם ח"כ דמשונה הוא ע"כ. פי' ולא מנופש צרורות וכן הוא נ"כ בפי' רש"י ז"ל בלשון אחר ועיין בפלגי הגטרים: **ד שלשה ימים.** אם כרגופים יום אחר יום הוי מועד לכל

*) **א"ה** בלפפסי המדיים ע"ל בדפוסיהו כתוב בהגהות מה"ר בזה"ל. בלפפסין הישנים עקבא הפירוש הזה בשם רבנו נסים והכ"ל אי הכי הלשון אשר הגי' לקלותו נמוקי יוסף עכ"ל. **שאם**

הימים ואי לבבתות לו לראבי מדשים לו לראבי שנים הוי מועד לאותם זמנים. **ואם** מביאחור בו שלשה ימים שרואים באותם שלשה זמנים שהועד ולא נגח חיר לאותו נמקי יוסף. ומחק ה"ר יוסף ז"ל מלת כל וכתב כן מלאתי בכל הספרים וכן נ"ל עיקר דולמי לאו כל שלשתן ג' ימים הוי מועד דהא אם ראה שוריו אחרים (אחר כאן הרבה כי הכ"ל הוא מעשה מאד) **ר"מ אומר מועד** וכו'. וז"ל הגמ' ת"ר איזהו מועד כל שהעידו שלשה ימים ואם שיהו התיעוקות ממשמשין בו ואינו נוגח דברי ר' יוסי ר"ש אומר מועד כל שהעידו בו שלשה פעמים ולא אמרו שלשה ימים אלא להזיר שלבד אמר רב נתן הלשה כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי דהיעוקו עכו מועד ע"כ. ואתה נמקי שלכה כר' יוסי תרגו הוס' ז"ל משום דהיאא ליה לנמקי תנא דמתני' ע"כ. ואתה נמקי יוסף ז"ל ומשיגו מדמודה ר' יוסי לר' מאיר בתם ור"מ לא בעי ימים מכלל דר' יוסי נמי כשאמר תיעוקות ממשמשין בו לא אמר [אחר] שהעיר בהעדאה בראם דברי הרמ"ם דבאחד זמנא סגיא ליה מלא קיבוב ביעורא ושמעא כיון דמשמשא ממשמשין בו אפי' התיעוקות ואינו נוגח חזר לתמותי וכן הסכימו ז"ל מב"ל ז"ל. ולכי מה שכתבנו כך נ"ל בפי' דעז"ל שלשה פעמים ואפי' ביום אחד ובכא הלכה כר' יהודה דלא הוי מועד עד שיעידו בו שלשה ימים: **ממשמשין בו** מוסכין אותו ומסתכים בו ואינו נוגח ובכא הלכה כר"מ שאין שור מועד חוזר לאמות על שיהו התיעוקות משתכין בו ע"כ וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל וגם ביד. ולכון הוספתא שיהו ממשמשין בו בין קרניו. ובתבו הוס' ז"ל שיהו התיעוקות ממשמשין בו ואע"ג דלאלה אית ליה מזלא מ"מ כיון שעשה שפל כל כך שהתיעוקות. ממשמשין בו ולאי חזר לקדמותו ולא בא ר"מ לומעם שלא חוזל חזרה שלשה ימים אלא השמיעו דאפי' ביום א' פעמים דאיכא חזרה כגון ע"י תיעוקות ושלשה פעמים ביום א' ראה דאין מיעיל לדיהיה אע"פ שמועיל להעדאה דהכי נמי אשכחן ר"ש דבשלשה פעמים הוי מועד בחזרה בעי שלשה ימים ע"כ. ומתני' דקתני שלשה [לאו דוקא] רשב"ג היא דאית ליה דבתלתא הויא תוקה [אלא] אפי' דרבי דאית ליה דבתרי הוי חזקה הכא מודה דמקרא דרשיב הפונתייהו כפ' הבא על יבמתו ומוכח הכא בגמ' דממשמשין בו ואינו נוגח דקתני כי' ואינו נוגח דתיעוקות הממשמשין בו. וגם לא לשוריה אחרים אלא שיש ספק בגמ' אם נגח ע"י משמוש התיעוקות אי מתחייב בעל השור אחרים גניחה אע"פ שהיא ע"י שסוי או לא מתחייב מפני שבאה על ידי שסוי וא"מ ולאי הם לא הוי הואיל ונגח אפי' בשיתה הגניחה בגרמת התיעוקות המשמשין. ותרי"ף ז"ל סובר שבשהה הבעיא שבעל השור הנגח חייב אע"פ שנגח על ידי שסוי. ובגמ' מפר' אביי מעמיה דר' יהודה דאמר אם נגח ע"י שסוי או לא מתחייב אלא דמתמול חד מתמול תרי שלשה תלתא דאמר אם מביאחור בו שלשה ימים דאמר קרא תמול חד מתמול תרי שלשה תלתא ולא יעמדנו בעליו אתא לומר בגח גניחה רביעית משלם כ"ם מן העליה ורבא אמר תמול ומתמול חד שלשום תרי ולא יעמדנו דאמרה הגניחה בלשית חייבין כי' רש"י ז"ל במהלוקת קמא. אבל חזר בו משום דברים הוקת הבתיה קאמר דתלגולא אי מה שור המועד עד גניחה רביעית לא מיחייב וכו' ופי' דמשמעות דוקתן איכא ביניהו דאביי. ורבא. ובעיין וי"מ מ"ע דתניא א"ר מאיר ריחק גניחותיו שלשה ימים חייב בכתוב קירב גניחותיו לא כ"ם א"ל זבח תוכיח בריחקה דאיתיה עמאה קורבה דאיתיה ביום אחד שהרה מטמאתו ז' אלא שומרת יום כנגד יום אמר להם הרי הוא אומר ואת תהיה טומאתו בזבו וכתב תלתא ימי זבו בהא קרא וכתב טומאתו היא דמטמע בהון שלשה הוי טומאה וכתב זאת דמטמע אין לך אלא מה שכתוב בו זב ברשות ולא זבה ברשות ומשום גזרת הכתוב הוא דלא דרשי' קל וחומר שהם [ח ס ר] **הה ר' מרפון אומר נזק שלם** פי' אפי' שהוא תם: **וחכמים אומרים משלם ח"ג אמר להם ר"ט ומה אם במקום** וכו'. ובכמה דוכתי דאמרי' אתיין לר' מרפון לאמר מטונה קרן בחצר הזיק נ"ם משלם אימא סיפא וכו' אתאן לרבנן דאמרי מטונה קרן בחצר הזיק אי נזק הוא דמשלם מכאן הוא דאמרינן ליה וחד מסני דוכתי דאיתה לאסוי מילתא בפ"ק דמכלתין דף י"ד ופי' שם רש"י ז"ל קרן תמה ובל הולדותיה קרי מטונה שוליל ושינו את ושתם שלא סיה דרכן בכך ע"כ ואני נלע"ד לפרש מטונה דין קרן בחצר הזיק שמשלם שם נ"ם אלא דקשה לי ע"ז בדרבנן מאי מטונה קרן שייך לפירוש זה אח"כ מלאתי בפי' נמקי יוסף ז"ל ברשות הזיק כיון שהוא כ"כ מטונה בהזיק שם שפתנה דינו וחייב נ"ם ע"כ. ולפי זה נלמדך לדחוק עלמנו במילתייהו דרבנן ולומר דה"פ שפי' שהוא מטונה כ"כ אפי' הכי לא נחתה דינא או שמא דל"ג במילתייהו דרבנן מטונה וכן נ"כ מלאתי ברב אליפס אתאן לרבנן דאמרי קרן בחצר הזיק אי נזק הוא דמשלם ויש מקומות בתלמוד דאפי' במילתיה דר' מרפון אינו מזכיר מלת מטונה: הגי"ה מקום שהחמיר על הקרן **ברשות הרבים** בדוק הספרים מלאתי ברשות הזיק ה"ר יוסף ז"ל **אינו דין שנחמיר** עליה. ה"ם דנרסי' עליו משום דקרן לשון זכר: **אני אדון קרן מרגל ומה אם במקום שהקל על השן ועל הרגל בר"ה החמיר בקרן מקום שהחמיר עליהם ברשות הזיק** וכו'. כל"ל וכן הגיה ה"ר יוסף ז"ל. ואי תימא איכא למפרך מה לשן ורגל שכן הזיקן מלוי דלאו בחזקת שומר קיימא אבל קרן הוי בחזקת שומר ומה לשון ורגל אע"ל פלגא ניזקא קנסא וי"ל דאכיים הפרכא בדוק הכ"ו ונימא הכי ומה כן ורגל אע"פ שהזיקן מלוי אין חומרא זו מועלת להם וכו' [כאן חסר הרבה כי הכ"ל הוא מעושים מאד] **ואם תרצה** להוסיף לקח בפי' מפנה זו עיין בספר מדות אהרן בחלק הספרי של הקל ותומר כי שם פירש הם שלשה פירושים עיין שם. ושם בדף ח' ע"א הביא דברי הר"ן ז"ל בשם נמקי יוסף [מתה] מטמע בהמפרש שבל רב אלפס ז"ל דבבא קמא הוא נמקי יוסף וכן מטמע ג"כ מן המפתחות אשר עשה שם בסוף ספרו דוקי. וכן מטמע ג"כ מנית יוסף לחכן המשפט בכמה דוכתי וכן מבאיע ג"כ מלשונו ז"ל ועוד שתמצא בפ' הנזק בחרת דף מ"ז שכתב שם שתמה המגיד משנה והרא"ש ז"ל על הסגת הראב"ד ז"ל מטמע שם שהם דברי נמקי יוסף שרגיל לבאיע בשמו כדאיתה נ"כ בדבריו ז"ל בר"פ מי שאחזו וכדרך שכתב הרב משה אלשקר ז"ל בתשובותיו סימן ק' [חסר] לא שמת לבך שהר"ן ז"ל לא יכתוב בשם הריטב"א ז"ל ע"כ. ולכן גם אני כתבתי בכולה מלבון בשם נמקי יוסף אע"פ שבשלמי הגטרים [חסר] כתב פעמים מטמע דברי נמקי יוסף עלמנו בשם הר"ן ז"ל והוספת יו"ט זימנין מזכיר בשם הר"ן ז"ל וזימנין בשם נמקי יוסף אפי' בעניין א' כמו שתמצא לקמן פ"ג סימן י"ח): ונחזור לענייננו דמה שכתבתי לפ"ד הגמ' מה לנזקין דרגל שכן יכול בא"ה ס"ם בר"ל מנזקי הגן והרגל מהגין ג"כ בא"ה פי' שכמו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שאם הזיקה בשן או ברגל חייב לשלם כל מה שיזק באחו חייב לשלם ולזה דין הוא שחייב
על מקי שן ורגל כ"ש ברשות הניזק תאמר בכופר ביפסול ברשות הניזק להתחייב כ"ש לא
תאמר כיון שיש בו קולא אחת שאין דין כופר מהני בתם שאם שרפה אש שום אדם
אינו חייב לשלם כופר גם כתן לו קולא אחרינא לדין הכופר שלא יהא ברשות המזיק פי' אע"פ
שהרג אדם בקרנו שם ברשות המזיק לא יהא כופר: **ן אדם מועד לעולם.** אחד
מן המועדין לקחתי בספ"ק קמי דתנינו ואחדם הכיון דפירש שור המזיק ברשות המזיק
כולל אחת לפרושי ממי דיני אדם דתניא לעיל בתרייה דשור המזיק ברשות המזיק.
ועיין בכ"ו וגם בתוס' ר"פ המניח דבור המתהל והמוחל גם בהרא"ש ז"ל שם לאיתא מעשה
לבשם בין אומם גמור לשור המזיק כגון הכיה דירושלמי דפשר אומו מיבן ראשון אם הזיק
לשני הבא אינו ליבן ולקמן נ"ב בפ' המניח תנן היה בעל החבית ראשון ובעל קורה
אחרון דאם עמד בעל הבית ושברה חבית בקורה פטור ואולהם לוכחי אחריני אתנו
מעם משום דחזק שעושה אדם באומם דומה כשיין גניבה מדתנן בשלהי המומנין המעביר
חבית ממקום למקום ושברה ר' יהודה אומר מ"ח יבא שור שבר יעלם והשתא מדמחייב
ניתא שבר ופטר מ"ח ולא מיחייב מעשה אדם המזיק ר"ש דבאומם הכיין גניבה אדם
המזיק פטור ומדמה ר' יהודה כתקל לגניבה אבל באומם שהוא כשיין אבידה שהיא קרובה
לפשיעה יותר כדאמרי' המוחל דגניבה קרובה לאומם ואבידה קרובה לפשיעה נראה
דאדם המזיק חייב דמי אפשר לומר אלא יתחייב אלא בפשיעה ע"כ. ועוד אמרינו ע"כ.
ובוד פ"ח הלכות חבל ומזיק סי' י"ח ור"ש סבי ובטור מ"מ בסימן שע"ה ובסימן תכ"א*):

פרק ג המניח את הבד. גמ' פתח בכד ובסיים בחבית כו'. ופי' ממקו יוסף ז"ל
דאין הולכין בעמון אחר הדוב לאחוקי ממונא אלא כיון דאיכא מיעוטא
דקרו לכד חבית ומי סמע"ה דיכול מוכר למימר אלא ממעוטא דקרו לכד חבית הוינא
ולקח בני לאתויי ראיה דחבית גדולה הוא דיהיב ליה דמי ואי לא מייתי ראיה
מסתבא מוכר היכא דסתמא אמר ליה ופטור דאע"ג דאיכא בפירת שעמה שתי כפף
והדאה פרומה הכאי קטעון ליה חבית ואיתך קא מזלה ליה בכד לא שייכא ביה שבועה
דלוייתא דמה שעמנו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו כן כתב הרמ"ה ז"ל וכיון
דאיכא דהמע"ה בהכיה לי המוכר כל שתחייב לתת לו בקנין יכול הלוקח לומר
שלא יתן דמיו עד שי"ן לו הבית שהמוכר הוא המוציא והסכך אם קבל המוכר כבר
הדמים שיכול לתת לו כל ולא מלכן למימר לרוי הדמים ראיה ומחזי אי דמי כל יהיב
אי דמי חבית יהיב דהא קיימא לן כרבנן דאמרי התם פ' המוכר את הספינה אין הדמים
ראיה ולהכי נקט ומיעוטא קרו לחבית כדא אבל חבית לתרוייהו לריבי כלפרבית
עכ"ל ז"ל. ועיין בתוס' ז"ל: **ואם הזיק בה בעל החבית חייב בנזקו.** ירושלמי דלין
דלך: **בני** אדם לחיתם בר"ש רב אמר בממלא את כל ר"ש בשמואל אמר אי בממלא את
כל ר"ש אי עד שתהא נתונה על קרן זוית ע"כ. ובבבלי אמר שמואל אמר בתפלה שני
ר' יוחנן אמר בקרן זוית כי' שהיתה בלב המבוי אבל הקרן וכשהחזיר זה פרו לא ראה
אותה במערבא אמרי לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: **ואם הזיק בה בעל
החבית חייב בנזקו.** הכא לא פריך בגמ' אמאי חייב בנזקו כשהזיק תיבעיא ליה
לעיולי מהום שעמה שכתבו התוס' ז"ל לעיל פ' כיצד הרגל דף כ"ג דיותר יש לו לאדם
ליתר בעצמו אלא יזיק יותר משלא יזיק ולא פייך כל המשמה ולא אחר ושיזה בו פטור
דנני אדם לא אמרינן הכי מהום הכן דעת הוא מתום' ומנמקי יוסף ז"ל: **נשברה
בדו.** כי' שהיה מהלך מעון הכל ויזקל ונשברה החבית בין שכפלה מידו ע"י שהקל
בין אלא נפלה מידו אלא שנעשה בכותל או בשלא מחמת שהקל הוא: **והוחלק אחר
במים.** שמואל דהלכתא כותיה בדיני מוקי למתני' בהיזק הגוף וכיון שהזיק במקום
נפילת המים אע"ג שקרקע עולם הזיקתו חייב דשמואל לעשמיה דבור שחייבה תורה
להבנו וכ"ש לתבנו הלכך כי היכי תנא דמתני' על מזקי הגוף חייבים ולא על הכלים
דהיזק דכלים בין אפקריתו בין לא אפקריתו ס"ל לשמואל דהוי בור בפעורין בו היזק
דכלים מדכתי' שור ולא אדם תמור ולא כלים. והגיה ר"ר יהוסף ז"ל והחליק אחד
במים וכתב כן מלאתי בכל הספרים ע"כ. בסוף כי' רע"ז"ל והלכה כר' יהודה דתקל
לאו פושע הוא. אמר המלקט ולא כר"מ דס"ל נתקל פושע הוא והוא ת"ק דמתני'
וקאמר אבי דבתרתי פליגי ר"מ ור' יהודה פליגי בהיזק הבל בשעת נפילה דהיינו כל
כמה דלא הוי ליה כמאי לכלן ופליגי בהיזק בחרסים לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה
בנתקל פושע ר"מ סבר נתקל פושע הוא כלומר נתקל ולא ידע לאחידורי לאפשיה פושע
הוא ולהיזק אם הזיק ממונו בשעת נפילה חייב דפשיעותא גרמה ליה ור' יהודה סבר
נתקל לאו פושע הוא ואע"ג דלא הוי מתם אומם גמור כיון דלא פשע פטור וס"ק ר'
יהודה במתכוין לשברה והזיק בנפילה חייב בשאין מתכוין אלא להודידה למטה מכתפו
ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא ופליגי בהיזק דלאחר נפילה במפקיר מזקו
כגון זה דמסתמא מפקיר לחרסיו ר"מ סבר מפקיר מזקו חייב דבור מחייבה עליו
תורה בבור בר"ה דהפקר הוא מחייבה ור' יהודה דפטר סבר דהפקיר רשותו ולא
הפקיר בורו זהו בור המצוי בתורה ובפלגתא דר' שמעאל ור' עקיבא דבבריתא וס"ק
ר' יהודה במתכוין לזכות בחרסיה חייב בשאינו מתכוין לזכות בחרסיה פטור וכדפי'
רע"ז. ומאי דכתרתי פליגי מדקתני במתני' הרחי היחלק אחד במים או שלקה
בחרסיה דהיינו הך פי' דהחלק אחד במים שנפלו כבר משמע אלא לאו ה"ק שהחלק
אחד במים בשעת נפילה פי' בשעת נפילה מיקרי כל כמה דלית ליה פגמי לשלק
דבשבריה מיפרש ולא יכול לבלוקי מזקו או שלקה בחרסיה לאחר נפילה ס"מ וכי ממי
בבריתא מפ' בגמ' דבתרתי ומי פליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה. וכתב הרא"ש ז"ל
שכתב הרי"ף ז"ל דהני תרתי דפליגי בהו מחד טעמא דינהו דהא דפטר ר' יהודה
במפקיר מזקו ר' יהודה לשעמיה דאית ליה נתקל אנוס הוא וס"ל מפקיר מזקו לאחר
נפילת אומם אבל מפקיר מזקו לאחר נפילת פשיעה מודה דחייב ותניי סבר לר' יוחנן
ור"י פי' דפליגי במפקיר מזקו לאחר נפילת פשיעה ואף בזה פטור ר' יהודה וכל הסוגיא
מוכחת כפירושו. מיהו לענין פסק הלכה אין נפקותא בחלוק הפירושים דאע"ג דלתני
דהוא בתרתא סבר ר' יהודה דמפקיר מזקו לאחר נפילת פשיעה פטור לית הלכתא
בשא כר' יהודה דהוי מחלוקת ואת"כ כתם לקמן בפ' הפרה הטופר בור בר"ה חייב

*) כאן חסר הכתב מן הכתב יד ומבל על לתבנין.

ור' יוחנן ומי סבר לה הכי. ובס"פ האומנים ר' אלעזר בן פדת ס"ל דתרי תנאי אליבא
דר"מ דהתם דאמר התם דהמעביר חבית ממקום למקום ונתקל ושברה בין ב"ש בין
ב"ש יבבע אלא פטר ויפטר דברי ר"מ ס"ל אליבא דר"מ דנתקל אומם הוא הלכך ס"ל
ומי פטור מלשלם אבל ר' חייא ב"ר אבא תרין התם דלעולם בולהו תנאי ס"ל אליבא
דר"מ דנתקל פושע הוא והתם תקנת הכמים אם מי אתה אומר כן לפטרם מן
ה אבלומין אין לך אדם מעביר חבית לחברו וביד פי"ב דהלכות מזק ממון ס' ה' ז' ובטור ח"מ
סי' תי"ב: **ב והגורר גדרו בקוצים.** התוס' ז"ל הכריחו בדף ל"ע"ב דל"ג הכא וכל הקודם
בהם זכה דהא ליכא שבחא כדי לקנות נופא אמו שבחא. ועיין במה שכתבתי בסמוך במ"ד:
וגדר שנפל לר"ה והוזק בהן אחר חייב בנזקו. כך מלאתי מוגה וכן הוא בירושלמי
ובכמה זוכתי בהלמוד ובדב אלכס ז"ל וא"ל גרסי' לבדפוס והוזקו לשון רבים קמי אכמה נוזקי
מזקין דקתני במתני'. וה"ר יוסף ז"ל הוסיף שמלא בכל הספרים הגרסא וגדר שנפל ברשות
הרבים בבית: **המצניע את הקוץ** וכו'. בדאלעזיהו בכותל דידיה ובכתן ואם"כ כתר את
הכותל ולא סלק את הקוצים ואת הזיקן חייב בין אפקריתו בין לא אפקריתו:
הגורר גדרו בקוצים. אוקימנא במפריח דאמי הקוצים בר"ה וכשטבריון בדרכן
שמור לבותלו מזיקים בהן אבל מלמעלה אלא הוליאין להון אם נשבר אדם בם יותר מן
הרחוי ומיזק פטור בעל הגדר לפי שאין הדרכן אל בני אדם להתחבר בכותלים:
וגדר שנפל. וכו' כיון דאמים צריך לן לאוקמי הך סיפא בדלא אפקריתו ואיתזק לאחר
נפילה דהיה לו לסלק ולא סלק דבכה"ג אפי' רבנן מודו כי' יהודה דאמר מתכוין
לזכות בחרסיה חייב ומשום דמייתי הכא בדלא אפקריתו מחייבינן הכא בכל גווני בין
שיכא דאתנו לו זמן לסתור את הכותל ונפל לאחר זמן או נפל בתוך הזמן או שלא נתנו
לו זמן הכיון דלא אפקריתו ברשותו קיימי ע"כ. גרסי' בגמ' ותרתי למה לי תדא
בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא כל אלו שאמרו פותקים ביבותיהם ונורכים
מעבותיהן בימות החמה אין להם רשות בימות הגשמים יש להם [רשות] ואע"פ שיש להם
רשות אם הזיקו חייבין לשלם. ופי' רש"י ז"ל דקאי אטיוף כלים דקאמר רב לחייבי ביה
בתמני' לעיל ודהכא וכו'. ולהיות דלא קיי"ל כותיה דרב אלא כשמואל דמתני' מיירי
בהיזק גופו ולא בהיזק כליו לכך הסמכתי מלבניאו כלל הלוקח. לר' זה מלאתי בפי' ממקו
יוסף ז"ל תרתי למה לי לאמשוי' בתרוייהו הייב תדא בימות החמה וכו' דלא אשמועי'
בימות החמה ס"א התם הוא דמיחייב דהא ליה רשותא אבל בימות הגשמים
דברשות קעביד אימא לא מחייב ואי אשמועי' ימות הגשמים ס"א ימות הגשמים הוא
דלא מיחייב אלא הכא דשבר בכוחה אבל ימות החמה אפי' אלא בכוחה נמי חייב קמ"ל
דבמתכוין דוקא חייב ע"כ. וקבא לי דאפי' תמלא לומר שרלה ממקו יוסף ז"ל לפרש
הסוגיא דגמרא אליבא דהלכתא ומנו הפירש מי מתני' וכדכתיבנא לה מ"מ תרתי
מתכוין חייב היכא אשבתן דקתני במתני' ואפשר לומר דכיון דהלכתא כר' יהודה דאמר
במתכוין חייב חדא אייבי מילתיה דר' יהודה ואידך הא דקתני בסופך דודאי הסופן
במתכוין משתמע וקתני חייב ולהכי בעי תלמודא ותרתי למה לי ומאי הדא בימות
החמה וחדא בימות הגשמים וכו': **ג המוציא את תבנו ואת קשו.** הגה בירושלמי
בין בשאנה בין בפסקא הגשמה נפתו במקום קבו. ואפי' לר' יהודה דאמר בשעת
הוצאת הכלים מוציא אדם את הכלי וכו' שעל מנת כן הגמל יוסיפ את הארון מתרגמין
בגמ' דמודה הוא שאם הזיק משלם מה שהזיק והדר פריך בגמ' עליה דהאי במוציא
מערייתא דקתני בהדיא כל אלו שאמרו מותרין לקלקל בר"ש כגון הוצאת הכלים לר' יהודה
ובגון פותקין ביבותיהן ומערותיהן בימות הגשמים אם הזיקו חייבים לשלם ור' יהודה
בור ורב כאמן מוקי למתני' אלא בשעת הוצאת הכלים דמודה בה ר' יהודה ורב אמי מהלק
בין תבן וקש למתני' לגבי דר' יהודה דמתני' מיירי דעדיין התבן והקש קטן ומתליקין
בהן בני אדם וכדקתני את תבנו ואת קשו וכי קאמר ר' יהודה דמוציא אדם את זבלו
בזבל קאמר שאינו נות כ"כ להתליק: **וכל הקודם בהם זכה.** בין בנופן בין בשה
שבביתו בר"ה דקנסו גופן אמו בבתן בדבר שיש בו שבח דיין לכי שביק לה התם
זמן מרובה בשהו מבני מבני בהן משומין בכלי אדם ובכלי בהמה קנסו גופן אמו בבתן כי
היכי דלא ליבבינהו התם ומש"ה גבי הסוחר את הגלל לא קתני וכל הקודם בהם זכה
דדבר שאין בו שבח הוא כי' אלא משבח בהולאתו דהא מוסבח ושומר הוא שהרי
בתבל קודם ליתתו ממבי אדם וממבי הבהמה ולא קנסו ובכתוב מוד בשמוך
בשמ"ע בפירוש בשם נמקי יוסף ז"ל. ומשמע מן התוס' ז"ל דיש ספרים דל"ג במילתיה
דרשב"ל וכל הקודם בהם זכה אלא במילתיה בברייתא והם ז"ל ייסבו הגרסא. והר"ר
יוסף ז"ל כתב דבכל הספרים לא מלא בשבשה כלל ממלת רשב"ג עד מלת הסוחר:
החופך את הגלל. בפירקי' דף כ"ע וכי' שם רש"י ז"ל הסופך את הגלל זבל
המופקר בר"ה והפכו ממקום למקום. חייב בנזקו דקניה בהגבהה וממונו הוא ע"כ.
ומוקי לה רב אמי התם אליבא דר' אלעזר דס"ל לימר התם דס"ל מפקיר מזקו חייב
כשהפכה בהגבהה פחות מעלבה פפחים וקאמר ר' אלעזר דלא שנו לחייב אלא שתכויי
ליבות בגלל בהגבה הגבהה מועטת וחייב משום ממונו דאמר לאמ"ם שהגיהו שם לא הפקיפו
אלא מתכוין ליטלן משם לאחר זמן ומתחייב בנזקו אבל אם לא מתכוין לזכות בה פטור
דאע"ג דכרם בור בר"ה כשהפכו ונתקל האדם במקום מזרקו שם ואם היה במקומו
הראשון לא נתקל בו זה מ"מ פטור כיון דלא מתכוין לזכות בה. והתם פריך ומאי דותקיה
דר' אלעזר לאוקומה בפחות מעלבה לוקמה כהפכה לעמלה משלבה ואע"ג דלא
מתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי איריא דתני הפך ליתני הגביה
אלא ס"מ כל הפך לעמה משלבה הוא אבל במסקנא קאמר התם דס"ל לר' אלעזר
מפקיר מזקו פטור. ועיין מ"ש דמאי פ"ג סי' ג'. [הגי"ה בלע"ד אל"ג בגמ' אמר רבינא
דאי אפשר לומר דרבא בא לתרץ מילתיה דרב אמי דאמר אליבא דר' אלעזר דמתני'
מיירי בהגבהה פחות מעלבה דהא יום שמת רבא נולד רב אמי שהוא רבו של רבינא
ושמא בהוא רבינא הקדמון]: **והוזק בהן אחר.** [הסר] בכל הספרים דגרסי הר"ר
יוסף ז"ל: **ד שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל** וכו'. אפשר לומר
דלא נקט קדרין בשביל היוצא הכלים שבקדרין בכל אלא משום דקדרין נופין גדול
ובקל נתקלין וגם שמני נות לו ליבבל ברלאזון עיין בפסקי הרא"ש ז"ל: **ונתקל הראשון.** ל"ש
במקום מדרון ל"ש אלא במקום מדרון ולא מפלגינן בהכי כלל נמקי יוסף ז"ל: **הראשון**
חייב

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

חייב בנזקו של שני. וכגון שהיה יכול לעמוד וכו' כלפי רע"ל והוא כדר' יוחנן אבל רב אמון בר יצחק אמר אפי' לא היה לו שהות לעמוד כלפי שמתו לו להזהיר ולא הזהיר: ה"ז זה בא בחביתו. וכתוב בנ"י ומש"ג דקיי"ל דכל שנתנו לו הכמים רשות והזיק חייב בתי' הכא שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדברים ע"כ. ונלע"ד דה"מ אם היו שניהם מהלכין זה בצד זה ובעל הקורה עשון כשלדא ושיבר החבית שהוא פטור או שמא משום דאי אפשר לאמרם שיהיו מהלכין זה בצד זה ממש ומספיקא פשיטא דלא מספקינן ממונא ומדקתני זה בא וזה בא ולא קתני שניהם שהיו מהלכין בר"ה ושוגגין זה חביתו וזה קורתו א"ל זה מהלך בקורתו וזה בחביתו משמע שזה בא בחביתו מצד מורת והאחר בא כנגדו מצד מערב וכן מוכיח בגמ' דאפר' דפטור משום דתרוייהו קבדי מעשה בהדי הדדי פי' שלא בעל חבית שייע בשבירתה שבדרך הלוכו הניח חביתו בקורת חברו, והקשו תוס' ז"ל א"כ למה לי עשמא דמתני' דקתני שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך אפי' אין רשות לא לזה ולא לזה פטור בעל הקורה מעשה בו וי"ל דבא למעוטי אם היה בעל קורה רע ובעל חבית מהלך דהוא"ל והוא רע שלא ברשות חייב אע"פ שבעל חבית עצמו הניח החבית ואע"ג דפסר במתני' דבסמוך מ' רע ומ' מהלך היינו משום דקסבר שיש לו רשות לרוץ בר"ה אבל כשמשא קורה על כתפו אין לו רשות לרוץ א"נ מתני' דאחד רע ואחד מהלך מיירי בע"ש כדמוקי לה ר' יוחנן א"ל ז"ל דבא למעט במקום שאין לו רשות להלך כגון באמר בעל חבית דכיון דאין לו רשות לבעל קורה להלך אין לבעל החבית ליזהר ממנו ע"כ: וכתבו הס ז"ל ונס כ"ל בשם הרא"ש ז"ל דשמעי' מהא דאם עמד בעל חבית במקום שאינם רשות להלך ולזה בעל הקורה לפי שעשה כל המק ואיבדי ליה לעיני שלא יזיק בני ר"ה אע"ג דלגבי היזק נופן של עצמן אין דרכן להתבונן יותר ים לסם להתבונן שלא יזיקו אחרים ולא דמי לאם עמד בעל החבית לסיפא דהתם שאני שמהלכין זה אחר זה לכיון שידע שבא אחריו בעל קורה ונופא כשלדא פשע בעמידה כדפירשנו לעיל במתני' דבין ריבא דעמד בעל הקורה בין סיפא דעמד בעל החבית הקורה שאחריו מיירי שהוא נופא כשלדא אלא דנמרא לא אינסרין לה לאוקומא רק הריבא אבל אה"נ דה"ה לסיפא: נשברה חבית בקורה פטור. לכיון דלא שני אחד מיניהו ובעל הקורה לא עביד מעשה בחבית אלא בעל החבית הוא דאיתחזק בקורה דרך הלוכו פטור: ואם עמד חייב. דהא שני והא דלא דיימנן ליה כבור כיון דגייח נופיה לשמואל דאמר כל תקלה כי האי בור הוא ונפטר מן החבית דלא מגיעו בור שחייב בו את הכלים משום דלא אמרי' הכי אלא היכא דנפיל ואדי דומיא דבור דלא שלים בנופא אבל היכא דקאי אנפשיה לאו תולדה דבור היא אלא כמאן דאזקיה בידיים דמי. ועמד דחייב היינו כשעמד לפום דהוה משמע אבל לכתף דאורחא דמילתא למיעבד הכי לא משמע הוא כלל ופטור: ואם אמר לו עמוד פטור. כיון דאזהריה וידע ביה דעמד ולא אזהיר אינו הוא דאפסיד אנפשיה ולא נרע מבור לגבי שור פקח ביום דכפור: ובעל הקורה אחרון וכו' חייב אע"ג דשניהם בשלה כיון דמזיק בגלחת הוא דקעביד מעשה חייב דאיבדי ליה לאיזהורי: ואם עמד וכו' פטור. בעל הקורה מפני שהיזק שהוא בעל החבית שיהא שעמד: אם א"ל וכו' חייב. דהא אזהריה וקיי"ל דכל היכא דידע ביה אפי' אזקיה הוא דברשות לחוא דשלא ברשות חייב לגבי אדם לא אמרי' כל המשמה ולא אחר בשיהא בו פטור אבל כי לא אזהריה בין שעמד בעל החבית לכתף או לפום פטור בעל הקורה לכיון דאין דרכו של אדם להתבונן בדברים לא ידע ביה דעמד כלל וכ"ש דלא ידע אי עמד לכתף או לפום נמקי יוסף ז"ל. ופירשו תוס' ז"ל ואם עמד בעל הקורה חייב. בגמ' מוקי דרמיא הקורה על כתפו כשלדא אבל אי לא רמיא כשלדא פטור דאיבדי ליה לבעל חבית כשרמה שעמד בעל הקורה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יזיק. אבל קשה דבסיפא אם עמד בעל חבית אמאי פטור דחבית לא מסתבר דהוי כשלדא שהיא דבר קטן וא"ל בעל הקורה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יזיק כ"ש כשבעל קורה אחרון דאיבדי ליה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יזיק כלכו' גבי כלב שבעל הרה דיותר יש לו לאדם ליזהר שלא יזיק משלא יזיק. ועוד בריבא אפי' כי מוקמת לה דרמיא כשלדא אמאי חייב נימא דפשע בעל החבית שהיה לו לשמור עצמו ולהתבונן שלא תשבר חביתו בקורה שהרי רמה שעמד בעל הקורה. וגרסה לר"י דאורחא דמילתא כשהולכין בעל חבית ובעל קורה זה אחר זה דאין האחרון יכול לעיין בלתו שהולך לפניו כל שעה ולכך כי לא היא קורה כשלדא שם לאחרון לגלות בתחלת הלוכו באידך גיסא כדי שלא יזיק או כדי שלא יזיק ע"י שמידת הראשון אבל כשנופא את הקורה כשלדא אין לאחרון להסתלק באידך גיסא בין שהוא בעל קורה בין ריבא בין סיפא שהקורה כשלדא עכ"ל ז"ל. אבל הרי"ף ז"ל לא הביא אלא המשנה בלורתה וכתב עליו הרא"ש ז"ל דמשמע דשניהם ליה דמתני' כשעמד ומיירי מתני' בין ריבא בין סיפא שהקורה כשלדא עכ"ל ז"ל. אבל הרי"ף ז"ל לא הביא אלא המשנה בלורתה וכתב עליו הרא"ש ז"ל דמשמע דשניהם ליה דמתני' כשעמד ומיירי מתני' בין ריבא בין סיפא שהקורה כשלדא עכ"ל ז"ל. וכו' לשון התוספתא שניהם שהיו מהלכין בר"ה אחד רץ ואחד מהלך שניהם רצין שניהם מהלכין שניהם ממשמשין והזיקו זה את זה שניהם פטורין שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך מיסי הבבלי אומר הרב חייב מכני שמיעה ומודה ליסי הבבלי שהם היה ע"ש עם תשיבה פטור ע"כ: אחד רץ ואחר מהלך מפרש בגמ' דפטור אחד רץ אע"פ שמיעה למיירי דוקא בע"ש בין הסמכות ומה שהוא בחול משונה בע"ש הוא ברשות וא"כ ל"ש מהלכין זה נקראת זה או זה אחר זה או מיהר אחרון או עמד ראשון מקמי יוסף ז"ל. וכתב הלבוש בסי' שע"ח סעיף ח' וז"ל וכן דוקא משום דרך למצות שבת הוא פטור שאין לו שהות אבל לשאר מצות כגון נרות לבהכ"נ או לבסמ"ל דיש לו פנאי אם חזיק חייב ע"כ. ובגמ' בעי בע"ש מאי ברשות היכא ומשני כדר' חנינא דא"ר חנינא לא"ר אבא ונלא לקראת שבת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא ר' יוסי מהעטף וקאי ואמר באי כלה באי כלה ופי' נמקי יוסף ז"ל דהא אתא לאשמועי' דבי האי כמו הסיע לגרסי שבת מיקרי משום שהוא לכבודו כ"ש כשרבים לצורך קיום שבת דכתיב בקרא ע"כ. ודעתי נוטה דוקא ע"ש בין הסמכות כמו שהוא בגמ' וגם ביל פ' שבי דהלכות חובל ומזיק אבן רש"ל הביאה מפי' הרמב"ם ז"ל במשנה שלא הזכיר בין הסמכות: או שהיו שניהם רצין בשאר יומא הסמה אבל מ' רץ בשאר יומא שהמה חייב כאיסי בן יהודה מפני שהוא משונה: והזיקו זה את זה שניהם פטורין פירשו תוס' ז"ל לא הזיקו ממש בו' וכן פי' רש"ל בפי' הפרה דף מ"ח וכן בטור בסי' שע"ח וז"ל לפיכך שניהם שהיו רצין בר"ה או שהיו מהלכין שניהם והזיקו זה את זה פטורין הזיקו זה את זה פטורין והא דתמרינן דהזיקו זה את זה חייבין היינו דוקא שהמזיק עשה שהוק זה והניזק לא עשה כלום אבל בני שניהם רצין דתרוייהו עבדי מעשה והזיקו זה בזה פטורין ע"כ. וכתוב שם בבית יוסף דפשוט הוא שכונתו לשבר מתני' עם הברייתא ולא יצערך לדחוק במה שנדחק רש"י ז"ל דהוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק עכ"ל ז"ל: ן המבקע בהם"י והזיק בר"ה והזיק בהם"י בהם"י והזיק בהם"י אחר חייב כך ז"ל. ובהגהת אשרי הוסיף להיות בשם אור זרוע בר"ה והזיק בר"ה אחר חייב. נס בכי' רעז"ל צריך להגיה כך בהם"י שלו והזיק בהם"י של אחרים וכו' ונגמ' ומריכא וכו' ואפשר לע"ל שוד לומר דמהם"י זה לרש"י אחר חייב אחרים וכו' אבל אם אמתני' אפי' הדדי מוקע למבקע בהם"ה אחר אפ"ה חייב כך נלע"ד. וכתבו תוס' ז"ל בפי' הפרה דף מ"ח דהא דמשמע מהכא אבל הזיק בשותו הם"י פטור הוה ס"ד משום דאיכא תרי סניקא שמא לא תבא בקעת מתות ונס שמא לא יבא שום אדם שם ויוזק ואשמועי' רבא שהם דאפילו בלתו הכי הזיק בעל הבית את הנכנס לתנרו שלא ברשות פטור אם לא ראהו ולא ידע בו: ן שני שורים תמים וכו' נלע"ל דמשום דהגא בסוף פירקין דלעיל אדם מועד לעולם וכו' סמך לו סמיית את הכל דדברים שאדם עצמו הוא המזיק והשתא ממי משום דבעי למיתני אדם במועד ומועד באדם וכו' לאשמועי' דכי הדדי ניהו שרי ותני שני שורים תמים וכו': שחבלו זה בזה משלמין וכו' תימה דכולה מתני' שאין נראיה הוא וי"ל דלר' עקיבא אינסריך שלא השמר כיון דאית ליה יוחנן הסור לניזק א"כ שורו של זה קנוי לזה ואם הקדישו קדום קמ"ל דלא אמרי' הכי ואפי' לר' ישמעאל ממי נ"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הבעלים אנגה כל חני מקי מקלך ואתה תפסיד ניקר שנאבד שורי בשמשלם מנופו הוס' ז"ל. ר"ת בלשון תוס' ז"ל מבטן ואם הקדישו כל אחד שורו של חברו כנגד כל חני ניזק קדום קמ"ל דלא אמרי' הכי אלא כנגד חני המותר עד כאן. וכתוב בגמקי יוסף ז"ל משלם במותר ח"ל פירשו בתוספתא כיצד במותר ח"ל בשור בשום מאתים פנגה נשור שוה מאתים הכמיהו המשים זוז וחזר האחרון והכמיהו אלשם של זהב שאחרון משלם לראשון חני דיבר זהב. אבל אם ר"ל זוז ומתנה משום שמוליאין המשים אבן בני דיברין כנגד בני דיברין שהיקן הראשון והמותר שהוא דיבר שהיקן האחרון יותר יתן חניו שהוא ח"ל לבעל השור הראשון. אמר המחבר קמ"ל מהני' ואע"ג דקיי"ל בעלמא הרב נתנן דאמר זה נוגח וזה נוגח נגי ניזקין כ"ע אית להו דלא אמרי' זה נוגח וזה נוגח וכיון דזקי להו רחמנא למיגבי ממיטב זהו מיטב שלהן שיעמוד כל אחד בשלו לי נמי נ"מ היכא דשניהם תמין ואבד האחד שאינו יכול לומר בעינו לאחר שלם אתה לי כי שלי אבד ואיך יכול להשתלם אלא מנופו אלא כיון שהיקן זה לזה יצא מזק זה בזה ה"ר אהרן הלוי ז"ל: מועד בתם משלם במותר נ"ש מוליאין ממזק המועד כנגד ח"ר שהיקן התם ומה שנאבד ממה שהיקן של מועד יותר על חני היקן של תם משלם בעל השור המועד כל אותו המותר. ותם במועד משלם במותר ח"ל שמין כל שהיקן התם ומוליאין החני הפשוט ממנו ומן החני הנשאר שהוא חייב יכול לומר בעינו לאחר שלם אתה לי כי שלי אבד ואיך יכול להשתלם אלא מנופו אלא כיון שהיקן זה לזה יצא מזק זה בזה ה"ר אהרן הלוי ז"ל: מועד בתם משלם במותר נ"ש מוליאין כנגד כל מה שהיקן לו המועד ונפטר המועד והמותר בח"ל של תם מפני שחני מקו היה מרובה מכל מקו של מועד יהנו לבעל השור המועד אלא שהלשון צריך ישוב דנקיט משלם במותר ח"ל. ולפי מה שפירשתי קודם שיהומו מזק כנגד מזק פלגינן מקו של תם כדי שלא יהומו היזקו של זה כנגד היזקו של זה אלא מפלגא שחייב התם וא"כ כל המותר של זה ישלם שבבר שלקנו פלגא מכל מה שהזיק ואין נקט משלם במותר ח"ל. ולפי מה שפירשו תוס' מתני' אתייא שפיר זוה שכל שהיזק התם עולה מאה וחמשים נמלא דפלגא מהמזק הם ג' של זהב ומה שהיזק לו המועד עולה ממשים שהוא ג' של זהב נמלא שבמוליאין כל מזק המועד כנגד כל מזק התם מצינו כי נשיים של זהב דמועד מוליאין של תם כנגדו שכפל שהן ד' של זהב שהן ק' זוז מה נשאר מכל היזקו של תם המשים משלם מאותו מותר ח"ל שהוא דיבר של זהב אז חני דיבר של זהב אם תחלוק כל היזק בל כל שור שלא יעלה כל היזק של תם אלא שלשה של זהב והיזק המועד דיבר. [הגהה פי' מפני שהיזקו של תם יותר מהיזקו של מועד ומה שהוא יתר הוא מאה זוזים ומוליאין החני [חסר] שמין החני הנשאר שהן המשים זוז משלם] [חסר] וראוי שתדע דכי קאמרי' משלמין במותר ח"ל דוקא במתי דיכלי להשתלומי מהדדי הוא דחזינן שיעור מאה דשוו ביה להדדי דהיינו שיעור דאית ליה כל חד מיניהו להשתלומי מחברים כגון אם שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאה והכמיהו המשים זוז ותזר האחרון והכמיהו אלשם מנה לראשון מנה אם נאמר המוליאין מן האחרון ויגבה הראשון מן האחרון עשרה דינרין במותר חני מקו לקתה מדת הדין שהרי האחרון שהכמיהו לראשון מנה אינו שוה אלא עשרים זוז ואין לו לראשון להשתלם אלא מנופו והראשון שהכמיהו לאחרון המשים זוז עדיין שוה מנה והאחרון יכול להשתלם ממנו חני מקו שהוא מ' זוז לפיכך דין הוא שנגיע עשרים כנגד עשרים דהוא שיעור מאי דאית להו להשתלומי מהדדי ויגבה האחרון מן הראשון עשרים זוז שהוא מותר המ' שהוא חני מקו וראשון במותר חני מקו שאינם אין לו להשתלם מן האחרון כלום כיון דאינו שוה כל כך נמלא שפעמים שהיזק שמקו מועט גובה יותר מאבדו שמקו מרובה. והא דמחייבין לכל שור לא אמרי' אלא היכא דלא אזקיה האחרון לראשון אלא לאחר זמן א"כ דאזקיה אהדדי בשת אחת אבל אזקיה בשעת המות לבתר דאזקיה ראשון מיד ג"ש תם וג"ש מועד ראשון חייב ואחרון פטור דקיימא לן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ותנן שור האינסדרין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שניאוהו וכ"ש לענין ניזקין דפטור הרמ"ה ז"ל. וכן כתב הרא"ש ז"ל ג"כ ונס בשנים שחבלו זה בזה כתב ומלירי ממי שהתחילו כאחת הו אבל הבא ג"כ בראשון לאחר זמן אבל אם התחיל האחד הבא פטור ואע"ג דלא בייך באדם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור משום דאפי' על עסקי ממון אפרי' לעיל בגמ' מאה פרלי בכנדא נמחייב וה"ל אוקימנא לעיל וקנותה את כפה ביטולה נהגיל על ידי דבר אחר הא אינה יכולה נהגיל פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה כ"ש בהמוכה עצמו פטור אלא שבזה מתחלף שבאנשים צריך לומר אם היה יכול להגיל עצמו בחבלה מועטת ואבל בו הרבה חייב מדי דהוה אינכל לגיל עצמו באחד מהבריו והרגו אבל בטורים

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לא אמרי' הכי אלא הכני פטור כל כמה שחבל בראשון וכן הדין אם הוא אדם שמכין את בנו או את אחיו או את אביו והכה המכה כדי להעיל את קרובו כפור כי היכי דאמה המגלת את בעלה אם היום יכולה לגלות ע"י דבר אחר וכן אם אדם הוא ישראל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם לא יכה המכה אע"פ שאינו מכהו מכת כפר מותר להכות המכה לאפרושי מאיסורא דאמרי' גני נרגא שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו שרצו מותר לחבול בו לאפרושי מאיסורא: **אדם במועד** וכו' אדם ומועד כי הדדי מיהו דאדם נמי שתמיה כמועד לעולם לגלגם כ"ם ע"כ מנמוקי יוסף ז"ל. אפשר שדקדק הרב ז"ל כן מלישנא דנקט תנא וכן שמעתא שהרין שוה בשתיהם כמו בשוריה כן כתב נמוקי יוסף ז"ל: **ר' עקיבא אומר** וכו' פ"ק דמכילתין דף ה' ובפ' ד' וה' דף מ"ב אמרינן התם ר' עקיבא לגזירה הי' לכם אנרוסו דתניא ר' עקיבא אומר יכול אף תם שחבל באדם משלם מן העליה ה"ל ועשה לו מנוסו משלם ואינו משלם מן העליה אלא תם דיומיה לגמ משלם כ"ם כגון אם השור היה שוה כדי היזקו. וכיון שם שפ"ם ובפור ת"מ פי' ת"ב וה"ה וס"ם תכ"ם וכתב ה"ר יהוסף ז"ל אדם במועד ומועד באדם משלם כך מצאתי בכל הספרים דנרסינן משלם ע"כ: **מן שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור** משום דשור תם משלם מנוסו וכיון דנית ביה בכליה עפי' מזיעור מחצי נזק שקיל ליה כולה ואינו הנבלה היפה שום כלום לא היה לריך כל השור שהוא מכה דכל המזק עכשיו לא הוי מאתים כמוקי יוסף ז"ל. וגמ' מתני' ר' עקיבא היא דתניא נבי הלי דינא יוסף השור בב"ד ויתן לו מזיק משות דמי השור שהוא חצי נזקו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הרוגם השור ויקחנו לו וגמ' מפרש טעמייהו דר' ישמעאל סבר בעל חוב הוא דהוי המזיק חתי הוא דמזיק ליה זר' עקיבא סבר שותפין הוינהו פי' בהוא שור דמשתני ביה קרא שוינהו רחמנא שותפין וקרא משתני בשור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים כדתנן במתני' דבסמוך ובברייתא קתני נמי זהו שור האמור בתורה הלוך הכא דמזיק אינו שוה אלא מנה נוטל את השור וקמיפלגי בהאי קרא ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמסבר רחמנא ור' עקיבא סבר לריזק ומזיק מזהר לה רחמנא מאי ביניהו הקדישו ניזק ז כא ביניהו לר' ישמעאל לא קדים ליה לר' עקיבא קדים: **שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום א"ר מאיר על זה נאמר ומכרו** וכו' מדלא קתני ואין הנבילה יפה כלום ע"ז נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו דברי ר' ישמעאל ר' יהודה דבר בראשונה וכדאתיה בברייתא גמ' דברי ר' יהודה ר"מ אומר וכו'. **ובין** ר"מ ובין ר' יהודה תרוייהו ס"ל דשור האמור בתורה בשוה מזיק ליזק ח"ל הברייתא במלגתא בשוין הכתוב מדבר או יכול בשוין ובשאינם שוין אמרת מה דרך המזיקין נכסרין או מפסידין מה דרך המזיקין מוטלין מזק אי יותר על מזק ר' עקיבא אומר נאמר חיים בחי ונאמר חיים בחי בשוין הכתוב מדבר ע"כ אבל קשה לע"ד הא דאמרינן יתנו לבדר' ויתנו בפ' כיצד הרגל דף כ"ו דאין חצי נזק דקרן חצוק לא בר"ש ולא ברש"י ושמא מלגא כתיב יחצו בלתי מן וכתב מן יתרה שמעת מינה תרתי: **ואין הנבילה יפה כלום** עלע"ד לפי מאי דמסיק ר' יוחנן בגמ' דשבח ובלה אינה ביניהו דר מאיר ס"ק מה שאינו שוה כלום בשעת מיתה חזקן וביומו דקאמר ע"ז נאמר כלומר ולאי קרא בשהם נבילה הנמכרת בשעת מיתה אינרי דכיון דהשתא לא שוה מידי אפי' שאירע אלא נמכרה. עד שהשביחה אין לנזיק בשבח כלום ואינו דקאמר על זה כלומר על זה שבשעת מיתה ונם בברייתא קאמר ר' מאיר לר' יהודה אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום ע"ז נאמר וכו' הרי דקאמר ליה בלשון הנבילה והמה מטעמא דהשתא דשתה נבלה בשעת מיתה מיד נמכרת אם שוה כלום ואפי' אירע אלא נמכרה ולא הנבילה לבדיה עד שהשביחה אין לנזיק בשבח כלום ור' יוחנן בגמ' דשבח ובלה אינה ת"ל תמשים זוז או פחות או יותר חיונן כדי לקיים ואת המת יחנון כלע"ד. ובברייתא קאמר ר"מ אלא במה אני מקיים ונם את המת יחנון לפחת שפחתנו מיתה מחצין במי פי' הרי"ף ז"ל כגון שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים כמה פחתנו מיתה מאה וחמשים הלוך משלם ליה שבעים וחמש והמתין הנבלה הא מאה ועשרים וחמשה ואמיקא בגמרא דבשה נמודה ממי ר' יהודה לפחת שפחתנו מיתה מחצין במי מכת קרא ומ"מ לא קנה מיד בגוף הנבלה לר' יהודה כמו לר"מ אלא דס"ל לר' יהודה ס"ל דקרא לא אתא אלא לפחת שפחתנה מיתה מחצין במי לחוד לכתוב ואת המת יחנון מאי ונם ס"מ דשתפיה רחמנא למיזל בשבחא מיהא פי' אבל לא בגוף כדכתבי' וזה מוכל מאי דהי וחצי המת וכן זה. ומפי' נמוקי יוסף ז"ל משמע דממלת יחנון מיקיר ליה ז"ל ונפקא ליה לר' יהודה דמחצין במי מקרא דונס את המת יחנון שכשמת יחנון הפחת ואע"ג דכבר דרים ליה לזה מוכל מאי דהי וחצי המת וכו' וכדאמרינן הכא קרא דרים דלא ה"ל למיכתב אלא ומכרו וכו' וחצו וכו' ונם את המת למה לי למיכתב תו יחנון אלא ודאי לחכי אתא עכ"ל ז"ל וקשה לע"ד דהא מלת יחנון אפיק ליה ר' יוחנן לעיל פ' כיצד הרגל דף כ"ו למימר דאין ח"ל דקרן חצוק לא בר"ש ולא ברה"י וכמו שהקשתי לעיל אברייתא דמכלתא ולע"ד נ"מ אם אין עשות דהא ברים מילתים כתב ומיתיר נמי לכתיב ונם דלא הל"ל אלא ואת ומלכתי' ונם ס"מ רחמנא שתפיה בשבחא ע"כ וכמו שהוא בגמ'. [הגהה אחר זמן רב בא לידי ספר [חסר] [הלבוש] ובאיתי שהרגיש זה בח"מ סי' שפ"ם ובסי' ת"נ ות"ל שם סי' ת"נ ומע"ג דלעיל סי' שפ"ם ס"ל מפקי' ממלת יחנון לרבות ר"ה דיינו מכוס דמלת יחנון יתירה היא לדיוקא דהכא מוחלו את השור החי ונם לא את המת נמי הוא שעשו' ליה בלא מלת יחנון כ"ל עכ"ל ז"ל. ועדיין לא נתקררה דעתי שבבר היה שולה לחדש כן לולי שבבר אומרינן ג"כ מלת יחנון למה שכתבתי בשם נמוקי יוסף. ונלע"ד דבדין היה דה"ל לנתיתי הכי בבא דפלונתא דר"מ ור' יהודה דהא עיקר שור האמור בתורה וכדכתבינן ובחר הכי בבא דשור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים נומל את השור דהתמה כר' עקיבא כדכתבינן דפלונהייהו דר' עקיבא ור' ישמעאל חלוים בשור האמור בתורה דלר"ע רחמנא בוינהו שותפין ור' ישמעאל ניזק ב"ח בעלמא הוא וכדכתבי' ופ"ל ה"ל למיתני ברישא דכתיבא בהדיא ובחר הכי דין הוא למיתני דלא כתיבא ומתליה בדכתיבא אלא משום דתנא ברישא שני שורים המין שחבלו זה בזה מן הטעם שכתבנו לעיל וכפשטה משנה שאינה צריכה היא כמו שכתבתי בשם תוס' ז"ל

שמך עמין דשור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים דמוטל הא השור לדעת ר"ע או יוסף שביו מלגיבא דר"ע דלתרוייהו אינטריכא לאר כדאית ליה ולאר כדאית ליה כמ"ש לעיל בשם תוס' ז"ל ונרמוז רבותא דכולא מתני' דשני שורים תמיס שהיא בין לר"ע בין לר' ישמעאל כמך עמין וכיון דתנא בבא דמוטל את השור אליבא דר"ע דהוי משום לחא דשותפות אליבא דר"ע דהלכתא כותיה תנא נמי השתא שור האמור בתורה דלר' יהודה דהלכתא כותיה מזיק נוטל חלק בשבח דהוי נמי משום שעמא דשותפות דרחמנא שתפיה בשבח כדכתבינן א"ל דרחוי להקדים דברי הרב לדברי התלמידים דר"ע רבם של ר"מ ור' יהודה כך נלע"ד: **זה נוטל חצי החי וחצי המת** הלי לשנא לא דוקא ולא אחי לאמר אלא שמקבל עליו חצי הפחת לרבא ולפי המסקנא שקיל בשבחא הוס' ז"ל כיד שם פ"ז סי' ח' ע' ו': **יש חייב** וכו' **פטור** וכו' ספר אחר יש חייב על מעשי שורו ופטור על מעשה עצמו חייב על מעשה עצמו ופטור על מעשה שורו וכן הוא בירושלמי ובהרי"ף ז"ל. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל כן מצאתי בכל הספרים: **שורן שבייש פטור** נער רפוי שבת ודמי ולזות לא חייב משום דשמעי' ממתני' דהתובל ותא"נ דבשת נמי קתני התם מ"מ אנא הכא לדקדק הוא דומיא דשורו לו שורו דומיא דידיה: **ובן שור שהדליק** אינטריך לאפוקי דגמרא דלמ"לתא אחריתי לא אינטריך דפשיטא דחייב דלעניין שורו מה לי בעל אינו הדליק את הגדיש דמיירי בגידון בנפשו קתני חבל באבני ובאמו אבל שורו שסימה את עין עבדו אינטריך אע"פ שבעלמו חייב בשורו פטור הכא לא אמוטי' בשום משנה תוס' ז"ל וז"ל נמוקי יוסף ז"ל שורו שהדליק וכו' באדם דומיא דשור דעביד בשוגג ואפ"ם פטור מתשלומין ומעמא הואיל דבמזיד מתחייב נגפנו הוא וכל הגידון במזיד פטור מן התשלומין אבי' כשעשה בשוגג כדאיתא בגמ' ונריך לומר שהדליקו משום דלריך לאפרו לאי לא תנא נמי חומר באדם מבשור: **שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב פירשו** רש"י ונמוקי יוסף ז"ל חייב ח"ל דמשונה הוא ע"ל. ומצאתי בספר המאור שכתב שורו דומיא דידיה דקא בעי לאינגדורי בקמיעה כדי שיהא תולדה דשן לשנה כ"ם באדם שלמלא היה כוונתו לשרוף היה תולדה דקרן ולא היה משלם אלא ח"נ ע"כ וכתב עליו הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות וז"ל אמר הכותב זה לריך תיקון ופירוש לפירושו דאמרתי לא מחייב אלא ח"נ אבוניה נדים משום דהוו להו לרוחות ואין מבלמין אלא ח"נ ואפי' מתכוין להאמרי' כדאמרי' נבי תערי שהיה מוכר באספה והיו הזיק מבלם ח"נ וכן כתב הרש"א ז"ל נבי בהמה שהגילה לגלגים לשחה מ"מ לי מנהה אנוחי לנחלת משלם כ"ם על מקום נחלת ולכאי קתני שורו דומיא דידיה עכ"ל אבל הם בהרמב"ם ז"ל ונם בשור אינו כתוב אלא חייב במקום שקמה: **יא שור שהי' רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק והלה אומר לא כי אלא בסלע לקה והוזק המע"ה.** וכו' כך ע"ל. והוזק פי' הנרדף. ומצאתי בכתב בספר מחירת עניים הם ר"ם ת' וז"ל בסלע לקה ואע"פ שנלקה ע"י רדיפת שורו לא הוי אלא גרמא בניזקין ע"כ: **המע"ה** דלא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין: **אם היו שניהם של איש אחד שניהן חייבין** לשון הרמב"ם ז"ל הם פ"ע חייב לשלם מנוף הפחות שבשניהם בד"א בשני השורים עומדים אבל אם מת אחד מהן או אבד ושיה אחד מהן תם אע"פ שהם של אים אחד פטור שהרי אומר לו הבא ראיה שזה השומד הוא שהזיק ואנלם לך ע"כ אבל בעור בשניהם המין כאשר הוא כאן ולע"ד דלרבותא נקט הרמב"ם ז"ל אחד מהם תם לומר דאעפ"כ לא אמרינן יצלם ממ"כ ח"נ דאם אותו שהם הוא שהזיק ושיה מועד הרי חייב לשלם כ"ם מנכסיו ואם היה תם לפחות יצלם ח"נ דשמא הרי הוא שהזיק. וגמ' מפרש לה בשניהן המין ור"ע היא דאמר שותפים ניהו בנוף של שור הלוך אבד השור אבד נזקו הלוך כי הוו שניהם הוא דמחייב ואי ליתייהו לתרוייהו אלא ל' אמר ליה אייתי ראיה דהא תורא אזקך ואנלם לך אבל לר' ישמעאל כיון דאמר ב"ח הא חזי הוא דאסיק ביה אבד שאחד לא אבד זכותו כן פי' רש"י ז"ל. ותוס' ז"ל מכח קושיא פירשו דמשום הכי מוקי לה כר' עקיבא משום לר' ישמעאל אין שום חידוש דפשיטא דאבד את זכותו כשאבד שאחד כיון דב"ח הוא אבל לר' עקיבא דשותפי ניהו ס"ל דהוי כאילו שאחד מן השנים בחזקת הזיק ומצי למימר ניזק שלך נאבד ולא שני ע"כ. וז"ל הרא"ש ז"ל פי' אפי' לר"ע דאמר יחלק השור ומשנת נזיקה קם ליה כרבותא הניזק וכו' אייתי ראיה דיקר הוא דאזקך ורשיתי בספר הרב הבראלוני שפירש בשם סנהדרין ואם אין שניהם אלא א' מהם הוא מצוי והאחד מת או שברח מצי לדחויי אע"ל מול מזה מה שראוי לך כלומר רביע מזקך או שתבית ראיה שזה המצוי הוא שהזיקך ומול כל מה שראוי לך ולא משתברא כלל אלא כדפריסית אלא יסול כלום משור המצוי עכ"ל ז"ל: **המע"ה**. וגמ' דייק הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק ואמאי מעמו חצין והודה לו בשעורין הוא דקיימא לן דפשור לגמרי ומוקי לה דקאמר ניזק שמא ומזיק בני דהשתא ניאן תבע מתרוייהו דהוי כמו מעמו חיצין ושעורים דחייב לר"ע בדמי שעורים הכא נמי כי לא מייתי ראיה שקיל מן הקמן בטעמא גדול וקטן או מן התם בטעמא מועד ותם וסקנו תוס' ז"ל מנא ליה למידק הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק דילמא הא לא מייתי ראיה לא שקיל מידי ותרלו דלשון המוליא משמע במה שנא לטולא לריך הכיא ראיה אבל מה שהוא מודה לו לא ולקמן למסמי ראוי ליטול ואין לו הייט בלא תשם אבל בתשם יש לו ולהכי אתי שפיר לשון המוליא ע"כ. עוד דייק בגמ' הכבא דקאי לא כי אלא קמן את הגדול וגדול את הקטן המע"ה דמשמע הא לא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מייתי ראיה דשקיל כדאמר מזיק וכדתניא בהדיא בברייתא ואמאי חייס ושעורים גינהו דקיימא לן דפטור לגמרי ומכאי ראוי ליטול ואין לו פירות תו׳ ז״ל ראוי ליטול אם תפס ואין לו אם לא תפס ודוקא היכא דיש לו תביעה על שני השורים על הגדול ועל הקטן אם תפס מתחלה אבל בגמ׳ דלעיל דאין לו תביעה אלא על הגדול אפי׳ תפס הקטן אין מתחלה מיניה ולא שייך לגמרי לעיל ראוי ליטול ואין לו כיון דאם תפס לא מתחלה מיניה ובשעה חייס והודה לו בשעורים נראה דאם תפס שעורים לא מתחלה וא״ת ואמאי לא מכי הכא כדלעיל דקאמר ניזק שמא ומזיק בדי ו״ל דא״כ ה״מ למפרך אינו הך כדפי׳ בקונטרס. והשתא איכא לריכותא בכולהו בתרי דמתני׳, דרישא אשמועי׳ אפי׳ מזיק שמא וניזק בדי פליגי רבנן עליה דשמואל ואמרי אמר״ה והיינו דקאמר וגדול מממעטנו אפי׳ ניזק שמא ומזיק בדי כלומר שמואל ואחד תם ואחד מועד אשמועי׳ דאפי׳ לר׳ אחא דאמר שור המוכר פירות גמל האומר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מודה הכא דלא תליגן במועד כיון דאיכא לעין והך דאיזקיק שמא אשמעי׳ דאי תפיס קטן כדאמר מזיק וסיפא דתם ומועד אידי דאיירי בבא דלעיל בגדול וקטן ותם ומועד איירי נמי הכא עכ״ל ז״ל. ועיין תו בהרא״ש ז״ל ותוסיף נקח דמשמע שאמן מעם לגבא דכסיפא היו שניהם הניזקין וכו׳ ניחא דלא אמי פטור משום דמהניא תפיסה כיון שיש לו תביעה על שניהם מכא״כ במיעטא. וכתבתיו בסמוך בלשון ספר הלכות. ופי׳ ממוקי יוסף ז״ל היו הניזקין שניהם וכו׳ הך בבא מיירי כולה בדאיכא ספקי ובחמין וכגון דהוו שני הניזקין תרוייהו דחד וכו׳ והמזיקין נמי תרוייהו דחד וספקים מעידין דשמה המזיקין הויקן לשניהם המוקין אלא דלא ידעי מי מייניהו לאלו ומי מייניהו לאלו: אחד תם ואחד מועד הך בבא דאמר מזיק לא כי אלא תם היינו דאי גדול מיירי בדאיכא ספקי דאיזקו המזיקין לשניהם הניזקין אלא דלא ידעי וכו׳ ובבא דאמר מועד הזיק את הקטן אפי׳ בדאיכא ספקי מתחלה דמועד מתחלה נזק ל״ם מן הגליה ומגמרא הוא הלכך מתחלה על פי עצמו ודוקא היכא דמזיק מודה הודאה גמורה דאינו מעין פעמת שמא לא מחייב דה״ל כמה לי דיקר והלא אומר אני יודע דפטור ומתחבא היסת דלא ידע ואי תימא אפי׳ כי מודה הודאה גמורה והלא מעמו חסין והודה לו בשעורין הוא שהניזק מעמו גדול ומזיק הודה לו בגמקי קטן וי״ל דליתא דכיון דניזק מעמו גדול מן המעלה ומזיק מודה לו בגמקי קטן מן המעלה ה״ל כמעמו כמות לעבד גדול והלא מודה לו בכמות דעבד קטן (כדלייפי כדאיתא בפ׳ השומל דף ק׳) וכן כתב הרמ״ם ז״ל ופירש מועד הזיק את הגדול לומר שיש לו להתחלם כל נזקו של גדול מן המעלה עכ״ל ז״ל. וז״ל ספר הלכות המע״ם ואם לא הביא ראיה ברורה פטור המזיק דה״ל ג״כ כמעמו חייס והודה לו בשעורים שנמצא שבועת היסת ופטור לף מדמי שעורים ומ״מ יש חילוק בין בבא זו לבבא דלעיל דבבא דלעיל אפי׳ אם תפס הניזק בפני עדים את התם או את הקטן לא מהני לה תפיסה ומוציאין מידו ופטור הניזק לגמרי. ובבבא זו אם תפס המזיק ב״ז מתחלה גדול מן הקטן ולקטן מן הגדול כמו שאומר המזיק דבדין שלמעלה כיון שאין התביעה אלא על אחד מהם ושל השני אין לו תביעה שהרי מחל עליו לפיכך אפי׳ תפיסה לא מהני אבל הכא בסיפא כיון דמ״מ יש תביעה על שניהם מהני לה תפיסתו להתחלם לפחות כמו שהודה המזיק ואפי׳ תפס בפני עדים נוטל כמו שאומר המזיק אבל אינו נוטל כפי דבריו כיון שתפס בפני עדים אבל אם תפס אלא בפני עדים שיש לו מנו דלא היו דברים ממולם מהני אפי׳ בדין שלמעלה ונוטל כמו שאומר הוא וכל זה דוקא שתפס קודם שבא לב״ד אבל אחר שבא לב״ד לא מהני תפיסה אפי׳ ליטול כדברי המזיק ע״כ:

פרק ד שור שנגח ד׳ וה׳ שורים ברוב הספרים גרסינן לארבעה וחמשה הר״ר יוסף ז״ל. ונראה דמשום דכל הני מתני׳ דסוף פירקין דלעיל שייכי בפלוגתא דר׳ שמעאל ור׳ עקיבא דכתבינן לעיל בסמוך סמך נמי הא מתני׳ דשייכא נמי בהני כדאיתא בגמ׳ וכמו שנכתוב בסמוך בס״ד. ובגמ׳ פריך מני מתני׳ לא ר׳ שמעאל דאמר בעלי חובות ניכנו כי הניזקין דל״ב היכי קתני הא״חרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה והא״חרון יפסיד שהרי אין ראשון שותף בו בתחלה שמירתו עליו להתחייב בניזקין ואי כר׳ עקיבא דאמר תורת דשותפי הא״ים בו מותר יחזיר לשלפניו לכולם מיבעי ליה אים אים לפי מה שהיה לו בו. ומשני לעולם רישא דמתני׳ ר׳ שמעאל ודקא קשיא לך ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה הכא במאי עסיקי׳ כגון שתפסו ניזק לגבות היזקו וכדכי׳ רש״ל ופי׳ רש״י ז״ל וכן בני וכן בעלי תפסוהו הלכך אין שמירתו אלא עליו ע״כ פי׳ כשתפסו ניזק ראשון נעשה עליו שומר שכר וכשהזיק לשני ותפסו שני לגבות היזקו איבד ראשון את זכותו והשני שתפסו נעשה עליו שומר שכר וכן כולם. ור״מ אליבא דר׳ שמעאל אמרה לעילתיה ור״ש כר״ע ס״ל וכן מ״ל שמואל ברב יהודה שיגנח שבוק מתני׳ ותא אבתרלי ולא תימרה לאוקומי פלוגתא דר״מ ור״ש אליבא דחד תנא: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו שבע מלות הללו כתב הר״ר יהוסף ז״ל דברוב הספרים ל״ע לה ואין ספר מ׳ דברים לה הכי יחזיר לשלפניו ואם לו מותר יחזיר לשלפניו והאחרון וכו׳. בפי׳ רש״ל ברים לשון המתחיל ואם יש בו מותר וכו׳ עד כגון שהיו נזקו של הראשון. אמר המלקט פי׳ רש״י ז״ל כגון שהיה נזקו של רביעי מרובה משל חמישי כגון שור של רביעי שוה מנה ויש לו במזיק חני מנה ושל חמישי שוה חמישים אין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולם אם נזקו של ראשון יותר על של אחרון. וז״ל נ״י ז״ל אם יש מותר במזקו כגון שנזקי החמישי פחות ממזקי הרביעי וכן מה שהוזק הרביעי פחות ממזק השלישי וכן כולם כאילו תאמר שמזקי הראשון מנה והשני חמשים והשלישי דינר זהב והרביעי חני דינר והחמישי רביעי דינר להתחא אם תפס הניזק הרביעי הפסר שהיזקו נעשה ש״ם לנזקיו והשהיזק רביע דינר לחמישי אותו רביע משתלם מחלקו כיון שהוא חייב בחקיו נמצא שאינו נוטל מחני דינר שהיה ראוי לו אלא רביע ואותו רביע עלמו משתלם מחלקו של שלישי היכא שתפסו ולא מהר לשמרו נמצא שלא יטול דינר שהיה ראוי לו אלא פחות רביע. [הגהה מע״ד נ״ע פחות שני רביעים]. וכן כולם חייבין כל אחד על נזקי חבירו משום שלא מהרו בשמירה והמוהר יחזור בסוף לגבול הפסר וכתבו הריא״ף ורש״י והרמב״ן ז״ל דבפא אפי׳ ר״ש מודה דהיכא שתפסו ניזק לגבות ממנו נעשה עליו שומר שכר לנזקיו ואע״ג דשותפים מיהו לר״ע הא תניא השותפים נעשין שומרי שכר זה לזה, אבל רבינו אפריים

תלמידו של רבינו האלפסי ז״ל כתב דאפילו תפסו ניזק לגבות ממנו פליג ר״ש וסבר כדפרישית במתני׳ וכן דעת הרא״ה והרמ״ה ז״ל עכ״ל ז״ל. ועיין עוד שם וכמ׳ המאור ובספר המלחמות ובגלוי הגבורים. עוד כפי רע״ל בראש לשון המתחיל חזר צריך לומר כך חזר ונגח שור אחר שוה מאתים וכו׳: **ב שיר שהוא מועד למינו** בגמ׳ פליגי רב זביד ורב פפא רב זביד אמר ואינו מועד לאינו מינו תנן פי׳ דידעינן ביה דלא נגח וכיון דעבריהו להו קמיה ולא נגח אלא מינו מועד לו אם נגחו אחר זמן מבלם ח״ל אבל מסתמא אם הועד אף לזה וכן אם הועד לקטנים מועד לגדולים מסתמא ודייק לה מהאי סיפא דמתני׳ דקחני מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני הא סתמיה הוי מועד הא קמ״ל דאפי׳ מקטנים לגדולים נמי מסתמא הוי מועד אלא אי אמרת אינו מועד קתני וסתמא לא הוי מועד הסתא ״ל מקטנים לקטנים דעלמא סתמא לא הוי מועד מקטנים לגדולים ניחא לימר דלא הוי מועד. ורב פפא אמר לך אינמיך סד״א הואיל ופרין ביה בההוא מינא פרן ביה ל״ם גדולים דידיה ול״ם קטנים דידיה קמ״ל דלא הוי מועד. ורב פפא אמר אינו מועד תנן דסתמא לא הוי מועד ודייק לה מרישא דמתני׳ דקתני מועד לאדם אינו מועד לבהמה אא״ב אינו מועד תנן דסתמא לא הוי מועד הא קמ״ל דאפי׳ מאדם לבהמה נמי סתמא לא הוי מועד אא״ל ואינו מועד קתני הא סתמא הוי מועד הסתא ״ל מבהמה לבהמה סתמא הוי מועד ואפי׳ למין אחר מאדם לבהמה לריכא לימר דהוי מועד. ורב זביד אמר לך רישא אחורה קאי כגון דהוה מועד לאדם ומועד לבהמה והדר ביה דקאי גבי בהמה תלתא זימני ולא נגח אמו דלאימא כיון דלא הדר ביה מאדם חוזרה לבהמה לאו חוזרה קמ״ל דחוזרה לבהמה מיהא מתיבי סומכוס אומר מועד לאדם מועד לבהמה מק״ו ומה לאדם מועד לבהמה לא כ״ש מכלל דת״ק אינו מועד קאמר לך רב זביד וכו׳ וכתב הרא״ש ז״ל והלכה כרב פפא וכן כרב אלפס ור״ח ז״ל וכן נ״כ פסק הרמב״ם ז״ל וכן בא״ז וגם סתום בריש פ״ק דמכלתין ייאבי דברי רב פפא וכן בגמוקי יוסף ז״ל כמו שאכתוב בסמוך בס״ד. ומ״כ על דרך זו מהפרכי כולהו בתרי דמתני׳ דלא זו אף זו קתני לא מיבעיא שור שהוא מועד למינו מפני שלבו גס בהם כמו אלים המנגחין זה את זה דלא הוי מועד לשאינו מינו דהא סברא אוהבה דלא ליהוי מועד לשאינו מינו אלא אפילו מועד לאדם דאית ליה מזלא לא הוי מועד לבהמה אע״ג דלית לה מזלא ול״מ מאדם לבהמה דסוף סוף שני מינים הם אלא אפי׳ מועד לקטנים דהיינו עגלים דהיינו מינו לא הוי מועד לגדולים אע״ג דמינו הוא שאור כמותן הוא והדר אתמוינן דאפי׳ דהוי מועד למינו ולגדולים דהתם בימות השנה יקרא חס בימות החול ועפ״ז דרכו מתנו הנם לפי רש״י ז״ל שכתב לקטנים לעגלים דקשה דודאי לקטנים משמע נמי כל מין קטנים אלא לרבותא פי׳ לעגלים כגון״ד אבל בתוי״ם מלאתי אח״כ שכתב וכ״ל דהא נקטי לעגלים וכו׳. ואינו מועד בימות החול כ״ע מודו דבהן בבא תניין ואינו לומר שידוע לנו דחזא בימות החול שבמתים ולא נגח ומשום הכי כי נשו בני השיבה הסתא לר׳ יהודה ולא לר״מ דכולה מתני׳ סתמא ר״מ תנא לה ואפ״ה סבר׳ ר״מ ובני לר׳ יהודה אלא משום דשמעינן ליה דמהני ימים לחזרה וכו׳ עכ״ל ז״ל: **אמרו לפני ר׳ יהודה הרי שהיה מועד בשבתות ואינו מועד בימות החול אמר להם בשבתות משלם נזק שלם ובימות החול משלם ח״נ מאימתי הוא תם וכו׳** כך הגיה הר״ר יהוסף ז״ל בשם רוב הספרים וכתב ויש ס״ל לשבתות ול״ל שהוא טעות ע״כ. ועיין בשם שהקשה המגיד משנה שם פ׳ עשירי סי׳ ג׳ דהרמב״ם ז״ל קשה דידיה אדידיה והניחו בל״ע אלן בשלמי הגבורים תרלוטן בדוחק:

ג שור של ישראל שנגח לשור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של ישראל פטור שנאמר שור רעהו ולא שור של הקדש כך היא הנוסחא בירושלמי ובהרי״ף ז״ל ובגמ׳ מתני׳ דלא כר״ש בן מנסיא דאיסור ס״ל שור של הקדש שנגח שור של ישראל פטור ושל ישראל שנגח לשור של הקדש בין חס בין מועד משלם כ״ם ובגמ׳ מפרש טעמייה. ודרש ר״ש בן מנסיא רעהו רעהו הכי דרשו דאם חס ח״ל אבל להקדש נ״ש ולגבי ניזק הקדש דרש הכי לרעהו הוא דמתחייב אבל הקדש שהזיק פטור. והתם בר״ש הניזקין גם בס״ק דמכלתין דף ו׳ אמרי׳ דר״ש ס״ל כר״ש בן מנסיא ועדיפא מיניה דס״ל דמשלם לעולם להקדש מן העדית ואפשר אמר דלכ״ע דבר המחויב לשלם להקדש מייב לשלם מן העדית עיין במ״ש בשם הירושלמי בגיטין ר״פ הניזקין: **שור של ישראל שנגח לשור של כו׳** ירוש׳ שור של עכו״ם שנגח שור של עכו״ם חברו אע״פ שקבל עליו לדין בדיני ישראל בין חס בין מועד משלם כ״ם משעה שהלהה מלכות רומי הרשעה שני סדליוטות לעמוד תורה מר״ג ולמדו ממנו מקרא מסנה תלמוד הלכות ואגדות ונכסוף אמרו לו כל תורתכם נאה ומשובחת חוץ מאני דברים הללו שאתם אומרים את ישראל לא תולד את הבכרית אבל נכרית מילדת לבת ישראל בת ישראל לא תניק בנה של נכרית אבל נכרית מניקה לבת ישראל ברשותה גזל של ישראל אסור ושל נכרי מותר באותה שעה גזר ר״ע על גזלות (של) נכרי שיהא אסור מפני תגול הסם והדר מסיק שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור וכו׳ כדאיתא בבבלי בדבר שזה אין אנו מודיעין למלכות אפי׳ כן לא מצו לסולמא דאור עד דשכחו כלום. ובד״ח סי׳ ה׳ וז״ל שם שור של ישראל שנגח שור של נכרי בין חס בין מועד פטור לפי שאין הגויים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה והרי אנו דנין להם כדיינים ושור של נכרי שנגח של ישראל בין חס בין מועד משלם כ״ם קנס זה הוא לפי שאינם זהירין במלות ואינם מסלקין סמוך ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמרין אותה ומפסידין מטון הבריות ע״כ: **ד ושל חש״ו שנגח לשור של פקח פטור** ברוב ספרים גרסי׳ ושור חש״ו שנגח וכו׳. ובחרם שאינו לא שומע ולא מדבר עסיקנן דהוי חרש משיקרו אבל פקח ונתחרש בר דעת הוא וחייב כל דינין שבתורה אבל חרש משיקרו ושומע וקטן ולאו בני דעת הוא ולא חייבינהו רחמנא לא במלות ולא בעונשין וכי היכי דפטורין במזקי נופן כדתנן לקמן פ׳ שמיני והם שחבלו בחרשים פטורין ס״ה בנזקי ממונם והך בבא דתני פטור ולא תני לשמיד אפטרופוס להם סומכוס היא אבל חכמים אומרים מעמידין אפטרופוס לחש לגבות מנופו כדי לשלם היזקא מכאן ואילך כו׳ וקיי״ל כרבנן: שור של חש״ו שנגח בית דין וכו׳ ראיתי שמחק ס״ר יהוסף ז״ל מלת של ומלת כ״ל: מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין בהן וכו׳

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וכו' דברי הכל היא ולא לאנביי מנופן קתני דהתם פלוגתא דתנאי היא אלא ר"ק אם כוחקו נגחים מעמידין להם אפוטרופוס לשמרם שאם נגחו אנשים פעמים בשנים ימיה לאחר שהעמידו להם אפוטרופוס אע"פ שבטלו תמיד הן ואין מעמידין מעידין להם בפני אפוטרופוס לשוויהו מועדין ומנגיחה רביעית ואילך מעמידין ל"ש מעלים של אפוטרופוס ולכי גדלי יתמי משתעי אפוטרופוס דיהא בהדייהו. כפי' רש"ל דרשות משום משום את דין התרעתו. אמר המלקט נ"ל שמלת משום מעות הוא. וגמ' בברייתא פליג ר' יהודה בן נקוסא בשם שמעון שמי אר' יוסי דר' יוסי ס"ל דרשות אינה משנה ואף ר' יהודה ור' יעקב מסיק רבינא דפליגי בדרשות משנה דר"י ס"ל דרשות אינה משנה ומשלמין בעלים ל"ש הנגיחו מנופו והתני מן העליה בכל תמין שהועדו ור' יעקב ס"ל דרשות משנה: שור האיצטדין ודכותה אינגדיא בפ"ק דע"ז ובערוך הביאם בשרך איסבריא שיבשם בשמ"ך ור"ש וכתב ויש ספרים שכתוב בהן איטלדין ע"כ. ופי' נ"ר ז"ל איטלדין מושב שחוק שרגילין לעשות לפני המלכים מבהמות שמתגרות זו בזו וכולן עם אדם ואדם עם כולן ומתוך שמתגרין בו בשור מרגילין אותו ליגח בגון זה אם המית את האדם בשותו מעמד אינו חייב שנאמר כי ינח מעלמא ולא שיגיחהו בעל כרחו לפיכך פטור דאיהו גרמי ליה ומיגם אנסי ליה עכ"ל ז"ל. ושור כתב בפ' כיצד הרגל גבי הא דאמרי' המשסה כלבו של שמעון בראובן דמשסה ודלמי פטור לגרמא במקרן סוא ואיבעיא לן פתח בגמ' אי בעל הכלב חייב ופסק רב אלפס דחייב מכוס דקאמר רבא התם אע"ל דחייב בעל הכלב שסהו בעצמו פטור מעשם דכל המכנה ובא אחר ונינה בו פטור כתב הוא ז"ל שם ואי קבילא מ"ש מטור האיטלדין דאמרי' לקמן שפטור דכתיב כי ינח ולא שיגיחהו אחרים וי"ל דשאני שור האיטלדין שהוא רגיל הרבה בכך ואין בו דעת כלל אלא שנגח דרך הרגזתו כל זמן שמשסין אותו כפי מה שהרגילהו. אבל כלב דיש בו דעת וכוחה פעמים שמשסין אותו ואינו מוסך ליבא למימר שיגח ולא שיגיחהו אחרים הרא"ש ז"ל. אמר המחבר וכתב הריטב"א ז"ל דשור האיטלדין דשפור הייט ממיתה אבל לשלם מיזקין אפשר דחייב ולי נראה דשור הוא אינם דאינו מנגח ע"י שסי לבד אלא ע"י שמעצרין אותו שאין בו דעת כמו הכלב דסגי ליה בשסוי כך כ"ל עכ"ל ז"ל. ועיין במ"ש לעיל פרק המניח סוף סימן ח' בשמו ז"ל שכתב בשם הרמ"ה ז"ל. ועיין במה שכתב תוס' ז"ל פרק כיצד הרגל דף כ"ד דשור האיטלדין אדם נלחם עמו להורגו עד כאן. דוק אם כונתם ז"ל כדברי נמוקי יוסף ז"ל. ונראה לענ"ד דעתי דיוד על יניאהו קריאתם בנקודה שב"א. ובגמרא רב אמר שור האיטלדין אינו חייב מיתה וכסר לגבי מזבח ושמואל אמר בכול תניא כותיה דרב שור האיטלדין אינו חייב מיתה וכסר לגבי מזבח משום דאינו כישוסה. ול"ע אם בעל שור האיטלדין משלם כופר דשמא לא משלם משום דלא סגי ליה בכופרא. ואין שם ביד זכר לדבר מ"מ למ"ד אם אין הסור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר ולמי שפשוט: ה בפי' רש"ל א"ל וכו' אמר המלקט עוד שניא אחרינא איכא הו בגמ' ורבינא מסיק למסכתא לה דלא נסקל בשתים הראשונות כגון שהעדים האשידין עליו מכירין את בעל השור ואין מכירין את השור כדי להורגו ובלעשית הזכר ופרקינן א"כ אמאי מחייבת ליה כופר מאי ה"ל למיעבד ומשני משום דאמרינן ליה תורא נגחנא אית לך בבקרך אינבי לך נמודי לשוורי לשלוך: נגח עבד או אמה נותן שלשים סלע. כי' אם היה מועד: בין שהוא יפה מאה מנה ובין שאינו יפה אלא דינר אחד. פי' זה אחד ובהריי"ף ז"ל שכתוב שם דינר זהב נראה שטעות הוא אלא דינר הר"ר יהוסף ז"ל פנים ומתוך מלת אחד הנגיח זהב: ן ונפל על האדם ומת גרסי' פי' ונפל הכותל ואם שור זה הוא הם כדמשמע פשטא דמתני' פטור ולמי ממיתה ומכופר כיון דבשלא בכונה הרג אלא אם שור מועד ורגיל הוא להתחכך על בני אדם בכותלים על זה אמר שמואל דפטור ממיתה וחייב בכופר. וז"ל נ"ר ז"ל אוקימנא בגמ' לשלי מתחכך כו' כגון דאזיל מיניה מיניה כלומר שבכנסת שבתא ליפול היה השור מכביד עליו והולך עד שנפלו שניהם על האדם כו' עכ"ל ז"ל. ונלע"ד דבשבי מיירי שפיר ליתא למתני' דקתני ונפל ולא קתני והפילו. ותוס' ז"ל דקדקו מלת ונפל למקבן דגמ' כלומר ליה ולרב ושמואל כל חד מיניהו כדאית ליה: נתבוין להרוג את הבהמה וכו'. גמ' הא מתסין לחרוג את זה והרג את זה חייב ומתני' דלא כר"ש דאמר במתני' דבפ' הנשרפין כתבוין להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור אם כתבוין להרוג את הבהמה או את האדם או להזיק והזיק את אדם אחר או שיבר את הכלים הם משלם אלו זוק מנופו ומועד משלם ל"ש כר' יהודה דקיי"ל כותיה לגבי ר"ש וכן פסק נ"כ הרמב"ם ז"ל שם פי"א ה"ח: ן הרי אלו חייבין. דשבעה שור כתיבי בפרשה חד לגופה ושיתא לגבי שיתא דתנן ולריכי אמר דלא תימא כו': ושור גר שמת. לא אינטריך לאתייה אלא אידי דאינטריך ליה לקרא לרבויי ליה שור יתירה אינשרין נמי תנא לאתייה נמקי יוסף ז"ל. וקרא דכתיב שור יתירה מגון למימר מאנס דלא הוו ליפי מהדדי לאנס אעם ואם דהא לא מסיימי קראי: הרי אלו חייבין בריתה. דוקא מיתה חייבין אבל מן הכופר פטורין וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם ביד פרק שניי פי' ו' וז"ל ואין האפוטרופסי' משלמין את הכופר שהכופר כפרה הוא ואין הקטנים והתלמיד בני חיב כדי בוכו גרמיכי כפרה ע"כ: ר' יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשים פטורין. וכו' כך ל"ל. ותפי' גגת ומח"ל הקדים גגת ומח"ל מת הגר וה"ל הפקר הים פופר ר' יהודה שנאמר והועד בבעליו והמית השור יסקל עד שתהא מיתה והעמדה בדין ונמר דין שוין כאחד הם"ק ר' יהודה בהדיא בברייתא וכתבתיה לעיל בפ"ק סוף פי' ב'. ועיין במ"ש שם בשם הרמ"ם ז"ל: ה שור שהוא יוצא ליסקל. כלומ' שנגמר דינו לסקילה ותפי' לא יצא מיקי יוסף ז"ל ובכי מוכח בברייתא ב"מ' בפירקי' דף מ"א וה"כ יהיה בהדיא הכא בגמ' שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו מכור הקדשו מוקדם שחטו בשרו מותר משנגמר דינו מכרו מיום מכור הקדשו מיום מוקדם שחטו בשרו אסור: שחטו וכו'. יש ספרים ואם שחטו וכו': מן מסרו לש"ח. וכו' ועיין במ"ש ר"פ בתרא דמסכת שבועות. ובברייתא בגמ' אינתא דבכנסו תחת סגי ל' שומרין גם לעניין כופר שאם שמרוהו שמירה פחותה ויצא והרג הם נהרג ופטורין השומרין מן הכופר ואם היה מועד נהרג וחייבין השומרי' בכופר אפי' ס"ח דהא אינו נמי בעי כפרה וחייבין להחזיר דמי שור לבעליו חוץ מס"מ דהא סני ליה בשמירה פחותה דהיינו דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ולא פסע ואם שמרוהו שמירה מעולה כולם פטורים מדמי שור חוץ מבוא"ל שחייב בשומרין ועיין בדין היזק השומרים בכופר לי מסמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל לו מדברי שאר הפוסקים ז"ל: נבנסו תחת הבעליו ויצא והזיק מועד משלם ס"ם וכו' כך מלאתי מוגה: קשרו בעליו וכו' ר"פ הכונס ובפרק הגוזל קמא דף כ"ג: אחד תם ואחד מועד חייב. דברי ר"מ דקסבר סתם שוריה לאו בחזקת שימור קיימי פי' שלין משמר שורו בלב טו'. [הגהה לשון ממקי יוסף ז"ל מעמא דר"מ משום דקסבר סתם שוריה לאו בחזקת שימור דבעלים קיימי דכיון דאגל עמי בחזקת שימור קיימי כדאמרינן בפ"ק לטעמא דמ"ל פלגא מיזקא קנסא לא עבדי לה בעלים שימור בלב ואמר רחמנא וכו']. ור' יהודה סבר סתם שוריה בחזקת שימור קיימי ור"מ בן יעקב ממי סבר בברייתא דמועד בשמירה פחותה סני ליה כר' יהודה ומיהו סבר אחד תם ואחד מועד בשמרו בשמירה פחותה פטור דילפינן נגיחה דתם מנגיחה דמועד דתם ממי ליסני ליה בשמירה פחותה ור"מ כן שמוע בהוא סתם ר' אלעזר דמתני' ס"ל דאין לו שמירה לועד אלא סבין דדרים לא ישמרנו לא יקיימו: ר' אלעזר אומר. וכו' ומפר' בגמ' אביי מעמיה דר' אלעזר כדתניא ר' נתן אומר מנין אלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמ' ולא תשים דמים בביתך ומסמע אע"ג דעדיין לא אזיק דה"ג ממי בפ"ק דב"ק דף כ"ו וכין כך וכין כך מסמתינן ליה עד דמסלק ריזקא ופי' כ"ש ז"ל בין כך וכין כך בין אזיק וכין לא אזיק היכא דיליע מילתא דכלבא ביתא הוא. וקשה לע"ד א"כ היכא מייתי אביי דאזיק מדר' נתן לר' אלעזר דהא ר' אלעזר לא אייתי אלא במועד ומסמע דה"ק מדר' נתן ולא בר' נתן דאיתו ר' נתן אפי' בתם אייתי ור' אלעזר דוקא במועד. ומ"מ קשה להתם הוי הלכתא למעשה לשמותיה כמו שבאיתה הרב אלבצי ז"ל ומא הכא ליתא הלכתא אפי' במועד כר' אלעזר. ויש לתרץ קשה על דרך שתירץ הרא"ש ז"ל שם פ"ק על קושיא אחרת שהקשה דכלב ותחול שנויים גדול מבעי דקרן ולרבי מסמתינן להו אבל שור לא הם לא מסמתינן ליה ואפי' מועד ממי אפשר דלא מסמתינן כיון דאם הזיק אשלם כ"ש מן הבעלים מה שא"כ בכלב ותחול וכמו שכתבתי דיקם לעיל בפ"ק. וכתבו תוס' ז"ל דמשיקרא ס"ל דר' אלעזר לעניין תשלומין קאמר אבל הבתא דמסקי' בעמא כדר' נתן לגמ לעניין תשלומין חייבי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו. ואיכא למימר דגבי שור ממי לא סני ליה בכפוי אפי' כראוי אבל מודה ר' אלעזר אם שמרו בשמירה מעולה והזיק פטור מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סני מדאסר לקיימו עכ"ל ז"ל. וזו דעת רב אלפס ז"ל שכתב וז"ל ר' אלעזר אומר אין לו שמירה אלא סבין בלומ' שאינו נפטר מדין שמיר אלא בשחיטתו ע"כ. אבל י"ש משמע דס"ל דגם למסקנא ר"א לעניין תשלומין מיירי שכתב וז"ל הא דר' נתן הלכתא היא ומיהו מי דר' אלעזר אית ליה דר' נתן מיהו ר' נתן לית ליה דר' אלעזר דאימור דאמר ר' נתן לעניין איסורא אבל לעניין חיובא לא ע"כ. אבל קשה קצת לע"ד לכיון שכתב הרי"ף ז"ל דר' אלעזר מדין שמיר קאמר וכהכתבנא כיצד כתב אח"כ אע"ג דקיי"ל כר' נתן לית הלכתא כר' אלעזר דאמר אין לו שמירה אלא סבין. וגגמ' אמר רב מועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל ופי' רש"ל הא ודאי לעניין תשלומין לא אינטרי ליה לרב לאשמועי' דאינון נ"ש ונשמאל אלא הועד לה משלם ח"ל דהא כי ה"ג טובא תנן לאפי' מועד לאדם אינו מועד לבהמה וכ"ש מועד לקרן ימין שהא לד הזק אבו אינו מועד לשמאל אלא רב לעניין שמירה אינרי ומשיק בגמ' דאליבא דר' יהודה מיירי רב ואשמועי' רב דאם שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק בקרן ימין שהועד לה פטור דמועד בשמירה פחותה סני ליה ואם נגח בשמאל חייב דתם לא אימעיט בשמירה פחותה ולא ס"ל לרב הא דאמר רב אדא בר אהבה לא פטר ר' יהודה אלא לד העדאה אבו אבל לד תמות במקומה עומדת ואפי' מועד משלם ח"ל דלד תמות אלא אשמועי' רב דדוקא כש"ב דהוי מועד לקרן ימין ולא בשמאל משכחת לד תמות ולד מועדות בחד תורא לעניין שמירה כדאמרי' דאם שמרו שמירה כפחותה והזיק בקרן ימין פטור לגמרי ואם בשמאל משלם ח"ל אבל מועד לגמרי בבני קרניו לא משכחת ביה לד תמות כלל דליחייב ח"ל ע"כ עם פי' רש"ל ז"ל ופסק הרמב"ם ז"ל שם ביד רפ"ז כותיה דרב אלא שפי' דגם בקרן ימין משלם ח"ל וז"ל שם היה מועד לקרן ימין ואינו מועד לקרן שמאל ויצא אחר שמרו כראוי ונגח בין בקרן ימין בין בשמאל משלם ח"ל ע"כ וכתב שם המגיד משנה ופי' ח"ל מנופו וכן בהשגות אמר אברהם מנופו כר' יהודה ע"כ אבל הרא"ש ז"ל פסק כרב אלא בר אהבה דאמרי' סברי כותיה בשמעתא דמעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מנופו:

פרק ה אם עד שלא נגחה וכו'. גבי שור שנגח גרסי' נגחה בנקודת שבא תחת הגון ומפיק סא. ובסיפא גבי פרה שנגחה גרסי' נגחה בנקודת קמץ תחת הגון. ורישא לאו דוקא מיירי בתם אבל סיפא אי אפשר לאקומה אלא דוקא בתם משום דקתני מהתלם ח"ל מן הספרים וכו' דקיי"ל דתם אינו משלם אלא מנופו: ורביע נזק לולד. וזו דברי שומכים דאמר ממון המועל בספר חולקין וגריך לומר דמתני' דהכא מיירי בשומדת בגגם דאינו הפרה בנות בעליו לא יאמר שומכים חולקין כדאמרי' גבי מתני' דהמתליף פרה בחמור דבמליעה פרק הבונל הא מני שומכים היא ומוקמי' לה בתמעת ובגגם אלמא דלא אמר שומכים חולקי' אלא בגגם וכיוצא בו שאינו ברשות הבעלים נמקי יוסף ז"ל. וחכמים דס"ל זה כלל גדול בדין המע"ה נפקא לן בגמ' מקרא דכתיב מי בעל דברים יגש אליהם ראיה אליהם ורב חבי מתקוף עלה לאמר לי קרא סברא היא מאן דכליב ליה כאינא אזיל גבי אביא אלא קרא לאשמועי' מי בעל דברים דהיינו תובע יגיש דברו תהלה אליהם דמקקון לתובע תהלה: משלם ח"ג לפרה ורביע לולד. גרסי' ומלת מזן לא גרסי גבי רביע וכן בסיפא והמעם מובן: וכן פרה שנגחה וכו'. גם סיפא זו שומכים היא ורבנן פליגי עליה בהמע"ה מ"מ ל"ע דמשמע קצת מדברי תוס' ז"ל דבפ' הנשרפין את הפרה דף ק' דריש דוקא לוקי בגמ' כשומכים ע"ש: משתלם ח"ג בכל הספרים מלאתי דגרסי' משלם ח"ל מן הפרה רביע מן הולד הר"ר יהוסף ז"ל: ב ושברתם בהמתו של בעל החצר פטור. וכו' כתב הר"ר יהוסף ז"ל שברתם גרסי' בלא ו"ו וס"ל דגרסי ושברתן עשות הוא וכן

לקמן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נקמן ל"ל וי"ו בכולסו. אבלתן נגמח שורו של בעל הבית וכו' ע"כ. וגגמ' פריך שעמא דלאם הוחקם בהן בעל קדרות חייב משום דבלא ברכות הא ברכות לא מחייב בעל קדרות בזוקי בהמתו דבעל חצר מני רבי היא דאמר בסיפא בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור דכל בסתמא לא קבל עליה נמירותא וה"ל לא קבל על עצמו בעל קדרות שמירת בהמתו של בעל החצר אימא סיפא אם הכניס ברשות בעל החצר חייב אתאן לרבנן דאמרי בסתמא אמי קבולי קבל עליה בעל הבית לשמור רישא וסיפא רבי ומציעתא רבנן א"ר זירא תברא מי אשנה זו לא שנה זו ותנאי היא אליבא דרבנן מ"ש פליגי רבנן עליה דרבי ומ"ש לא פליגי רבנן עליה דרבי ורבא אמר כולא מתני' רבנן וה"ד סתמא דברשות דבעל חצר לסתמא דברשות דבעל קדרות דברשות דבעל חצר מסתמא קבל עליו בעל חצר שמירת קדרות ואפי' כשברו ברוח מצויה דהוי כאילו א"ל בהדיא עול ואנא אנטריה לך אבל בעל קדרות מסתמא לא קבל עליה מידי: **ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב**. יש בגמ' מי שחשב להלק בין היכא דתנן ואם הוחקה בהן להיכא דתנן ואם הוחקה בלא מלת בהן דהיכא דתנן בהן משמע שהוחקה ע"י אכילה שהכרת ודאי ליש דלא שלא דבולסו שוין שיתפרשו שהוחלקה בין תנן מלת בהן בין לא תנן מלת בהן אבל אכלה מהן יותר מדאי עד שמתה פשיר דהוה לה שלא תאבל. וכתוב שם בסי' שלא בספר מפה על הסלתן ובספר הלבוש ואבלתן בהמתו של בעל החצר פטור ואפילו הבעל החצר היה מוחן בשכר וכגון זה עם בהמתו שעשה חצין להכיא לעמוקן שבעל החצר משתכר בכניסתו אפי' הכי חייב שלא ברשות שהיה לו לשמור חצין בעצמו ע"כ. וכתב הרב המגיד שם בפ"ו ומה שאמר ואם הכניס ברשות בעל השור פטור לא נזכר במשנה כלל אלא בגמרא זה ואם הכניס ברשות של בעל החצר אומר בכולן וכו' וי"ל דברשות כל ד' חייב בזוקי חצרו דה"ל כחצר השותפי' כיון שהיכו זה את זה בידים ע"כ. וכתוב שם בסור סי' שלא בשם הרמ"ם ז"ל דהא דאמרי' דאם בעל הבית הוחק בנכסים אפילו בשוגג חייב הנכסים כיון שנכנס אלא ברשות דוקא בשלא ידע בעל הבית שנכנס אבל אם ראהו שנכנס אם הוחק בו פטור ע"כ. וקשה שובא לע"ד שמיטות משניות פרק זה זו לזו. ובדוחק נלע"ד לתרץ דמשום דברישא דפירקין' תנן פלוגתא דשמואל ורבנן גבי ממון שמועל בספק דלשמואל תולקין ולרבנן המע"ה שנך הני בחצי דקדר שהכנים קדרותיו או שהכנים פירותיו לי שהכנים שורו לקחתי בזו לרבנן ואם הכנים ברשות בעל החצר חייב אע"ג דמסתמא אפשר דהוה אמרי' לישבר לרבנן משום המע"ה דלהוי כמו ממון המועל בספק והרמיה לגבי אם הוחקה בהן דייקי' דש"ל לרבנן דבעל קדרות פטור אם הכנים ברשות קמ"ל בשמיטות המשנה לגבי בעל החצר פטיעא לה לרבנן דמסתמא קבל עליו שמירת מה שהכנים המכנים מאחר שנתן לו רשות להכנים ולגבי הלורת המכנים ברשות פטיעא להו לרבנן דלא קבל על עצמו שמירת בהמתו של בעל החצר אלא חוחק בשה שהכנים לשמור שם כיון שהוא הולך לו לדרכו ולרבי פטיעא ליה דשייהן שוין לפיטורא דאפי' בעל החצר מסתמא לא קבל על עצמו שמירת מה שהכנים המכנים לשמור וקמ"ל דלא תימא דלרבי ספוקי הוא דמספקי ליה ופשר להו משום המע"ה וש"מ דשומכות יחלוק לומר דחולקין הספסל בין שנישם קמ"ל שמיטות המשנה דשומכות יודה בהא לי כרבי דהלכתא כותיה כמו שפסק הרי"ף ז"ל לו כרבנן ובהא נמי אמר דסמך בתר הכי אדם שהיה מתכוין לחברו והכה את האדם ונלא יגליה וכו' משום דש"ל לרשב"ג דבשאינה מכוונת שבת ולדות חולקין אע"ג דלא הוי ממש מעשה שומכות דהתם מעשה שפך וכאן מדינא ס"ל לרשב"ג הכי. וכיון שהוכיח גבי הכנים שורו לחבר בעל הבית כגל לבור והבאים מזמנו וכו' הבלים הפרק בדיני נזקי בורות ביחין ומערות ובדין הוה לישרי במתני' בהכנים שורו לחבר בעל הבית וכו' כיון דבדיני שור מייני ואגביה ליתנו בבא דקדר ופירותיו אלא משום דלא זו אף זו קתני כמו שכתבתי בשם תוס' ז"ל ס"ב מידי דזשרן מיניהו דקדר ופירות פסיק ושרי לסו אבל הכנים שורו אינא אתם תרי בחצי יתירי נפל לבור וכו' הוה אביו אבו לתוכו וכו' כגלע"ד אח"כ זכרתי אקרוב לזה כתבתי בשם תוס' ז"ל לקמן בר"פ הכונס: **ב או שנשבו כלבו של בעל הבית** נלע"ד דלרבותא נקטיה ולא זו אף זו קתני ג"כ אם נגחו שורו של בעל הבית דפטור כיון דה"ל לאמכנים לאסוקי אדעתיה דלמא יגחנו שורו של בעל הבית דמן במינו מתקנאין אלא אפי' כשבו כלבו של בעל הבית נמי פטור כיון שהוא כלב רע בין שהיו מורגל לנשוך: **נפל לבור והבאיש את מימיו** גמרא אמר רבא לא שנו אלא שהבאים מנופו שהיה מלוכלך בטיט אבל הבאים מריחו סריחון כגלה ממילא אתי לה וכגלה גורמת לסרחון שיבא ונגרמת בעלמא לא מיתייב: **היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר** וכגון שהיה מועד לנפול עצמו על בני אדם וכו' כדפי' רש"ל והיא אוקמתא דרב אבל שמואל אוקי מתניתין בתם ומתני' חמי כופר לבד קאמר דמשלם הו' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם הוי כופר ושלא מוקי לה בתם וכופר שלם הו' יוסי הגלילי הוא דאמר כל' מרפון קרן בתור הנזק משלם כ"ש הכא נמי כופר שלם משלם ופריך בגמרא בשלמא לשמואל דאמר חצי כופר אבל מאי אירא דנקט אביו או בנו אפי' אחר נמי ומשמע אורחא דמילתא קתני. ועיין בגמ"ש בשם התוס' ז"ל לגיל ספ"ק. ועיין ג"כ בתוס' פ"ד והמשנה דף מ"ד ע"א ד"ה ס"ג. בפי' רש"ל צריך לפנים כך והפיל עצמו לבור לאסול ירקא וכרע את האדם וכו' ועיין בשם שפסל בכלן הרב בעל תוי"ט. ומלאתי שכתב החכם הר"ר שולימאן אותנא ז"ל וז"ל לא פירש רש"ל כל צרכו ועיין בפי' רש"ל וז"ל ובשור הבריבים וכלא הטולה מפירושו כפי' הגמ' הוא שאם הוא מועד להפיל עצמו בבונה על בני אדם בטורות בר קטלא הוא בפילה קמייתא ואיך בא לידי מועד דלא שייך בכאן דקטל וערק לאגמא וכו' ולזה בהכרח לומר שלא הוא מועד אלא ע"י ירקא ברוחה בבור ומפיל עצמו לבור אפי' שיהי' שם בני אדם בשלשה פעמים הראשונות הוא מועד ופטור מניתה לפי שהגיע שלא בכונה שהיו ע"י ירקא ובאחרונה לאחר שכבר הועד הפיל עצמו ג"כ ע"י ירקא ולזה חייב בכופר ולי אפשר לומר שבשלשה הראשונות היה ע"י ירקא ווו הפעם בכונה לפי שלגבי מנה נקרא אם בזו הפעם אלא שהגיע לספיל עצמו אלא ע"י ירקא ולכן צריך לומר שכל הפעמים היה ע"י ירקא בין הפעם פעמים שהועד בהם בין זו הפעם עכ"ל ז"ל:

עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור כך ז"ל. וכתוב בהגהת אשרי דוקא בחצר אינו חייב עד שיקבל עליו לשמירה אבל אם הכניס עציו לבית בעל הבית ברשות שתמה דמילתא קבל עליה בעל הבית נמירותא ואפי' רבי מודה ואם אמר לו בעל הבית הא ביתא קמך אפי' ס"ח לא הוי ואפי' פשע בשמירה פטור דהאי ליתנא גרע מרשות שתמה מספר אור זרוע ע"כ: **רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בע"ה לשמור** ע"כ. פי' רבי היה אומר בכל אלה הבנות בהיה שוכר אותם היה אומר בכולן פטור עד שיקבל עליו בע"ה לשמור ה"ר יהוסף ז"ל. בפי' רש"ל והמכנים נמי פטור. וכתוב בספר מפה אל הסלתן ובספר הלבוש סוף סי' שלא דמ"מ וז"ל ואם הזיק שור של בעל החצר את שור אחר שנכנס ברשות אע"ג דברשות נכנס פטור בעל החצר דאע"ג דהרשהו כאם ושמרהו קא"ל ואינו חייב עד שיקבל עליו בעל החצר בפי' לשומרו וי"א דכיון שנתן לו רשות לכנס הוי כאילו קבל עליו שמירתו ודוקא בזיקין מבעל החצר קבל עליו אבל בזיקין דאינו ליס מעלמא אינו חייב עד שיקבל עליו שמירתו ע"כ: **ד שור שהיה מתכוין לחברו** וכו'. ועיין תוס' דפ"ד וחמשה דף מ"ב וגם במה שכתבתי לקמן פ' החובל סי' ב' ולע"ל תו לקבר מבנה זו עם שלפניה מלבד מה שכבר כתבתי לעיל דסתר האי מתני' לאמי דתנינן לעיל הכנים שורו לחצר בעל הבית אלא ברשות דתנן עלה נגח הוא לשורו של בע"ה פטור דהשתא אשמועי' דל"מ מתכוין לגגח שורו של ראובן לשורו של שמעון בר"ה והכה את האדם ויצאו ילדים דפטור אלא אפי' שבתוך רשות בעל הבית מתכוין לגגח שור של האיבה לשורו של בעל הבית והכה את האדם אפי' אחת בעל הבית ויצאו ילדים אפ"ה פטור והתכה ה"ר אליעזר מרחא נר"ו פירש דמשום דאמר רב פפא בגמ' שור שגגח את הבפחה ויצאו ילדים מבלם דמי ולדות מ"מ חמוריתא בעלמא הוא דאוקים וכתבו תוס' ז"ל דאילו גבי שור תנן בסמוך נפל לתוכו עבד או אמה פטור ולא אמרי דהוי כחמוריתא ולא מיתמעי' ליה מאור ולא אדם ע"כ. ונראה לנו דים הפרש בין דין שור לדין שור סתר אפי' מתני' לדין שור וכן כתב ג"כ בנמוקי יוסף ז"ל וז"ל חמוריתא הוא לאוקי ליה אבל לא אמרינן דיהבינן ליה מנגח דין בהמה כשור שגגח את שור חברו דאלא גבי שור תנן בבלהי פירקי' נפל לתוכו עבד או אמה פטור ולא אמרי דהוי כחמוריתא ולא מיתמעי' ליה מאור ולא אדם ע"כ. ונראה לנו דים הפרש בין דין שור לדין שור מדמי ולדות אמרי' בגמ' דלרב אדא בר אהבה דהלכתא כותיה לאו דוקא כתכוין לחברו דה"ל כתכוין לאמה נופה דפטור אלא אגב סיפא נקט כתכוין לחברו ע"כ. עוד נלע"ד לומר דנקט תנא אפי' ליגגא לרמוז מימרת רב פפא דאמר שור שגגח את הבפחה מבלם דמי ולדות וה"ק שור הבהם מתכוין לחברו והכה את האדם דסיימו שפחה ויצאו ילדים פטור מדמי ולדות אע"ג דכי מתכוין לשפחה עצמה חייב בדמי ולדות וכדתנן לעיל בפ"ד ומאמה מתכוין לברוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את יבמתו לגפלים והרג בן קיימא פטור: **א"ב משהאשה יולדת משבחת** מ"כ דבר שמין כדקאמרת וכו' לשון רש"ל. אמר המלקט הכי מפרש לה רבה לאמתי' ותניא כותיה וכי אמה מבבחת קודם שתלד יותר מלאחר שתלד והלא בספר הוא ורבא אמר ה"ק וכי אמה נמי שיולדת מבבחת ולמי שבבחה תוסיף לדמי ולדות יהבינן נמי שבח דמי נפחה מחמת נופה שדמי מתעלין הא ולאו שבח דמן נפחה מחמת נופה כמי אתי ומזק הוא ומן לשלמה בשבח ולדות אלא שמין את הולדות ומותמין לבעל ושבח ולדות חולקין ותניא נמי כותיה דשבח ולדות חולקין ופרכי' קניא דרשב"ג אדרשב"ג דבחדא ברייתא קאמר רשב"ג שבח ולדות חולקין אותו בין האדם והבעל אלמא אמה מבבחת לימכר בשביל הרבה יותר מריקנית ובחדא ברייתא קתני אמה מבבחת משתלד יותר מקודם לכן. ומשמיע לא קניא כאן בבאינה מבבחת דנייה פחתין קודם מלאחר לידה דמסוכנת היא. והאי שבח ולדות לאיש ליה לרשב"ג דחולקין פי' רש"י ז"ל דלאו הייו מזקה אל אמה דאין כאן אלא פחת ריקון הטוכר אבל כתב נופה מחמת סמכה ומה שבפחת מדמייה ממה שהיתה ראויה לימכר בשביל ברייתא הוא מזק ואינו אל בעל אלא בשאר מבלם הוא והדין קאמר בכתובות בפ' מליאת האמה בזמן שבפחתה לה שני חלקים ולו הלק א' וכו' ע"כ. והכי תניא נמי בברייתא דמזק ונער לאמה ואם מתה ליורשיה וכן דמי ולדות לבעל ואם מת ליורשיו ע"כ. ומה שעלו תוס' ז"ל דבין לרבנן ובין לרשב"ג שמין ולדות בפני עצמן ולא אגב האמה. וז"ל ר"י כילד שמין וכו' מפרש בכלל שומת ולדות שומת שבח ולדות הסיימו כמה שיתה יפה וכו' דשומת ולדות לא צריך לפרש דבשיטת דשמין כמה שוויין של ולדות: מ"כ וכו' מפרש בגמ' דשבר רשב"ג דלדבר' דמיה פחתין מפני שהיא מבוכה משום עור לידה ומיידי רשב"ג בבבלהו שהיא מבוכה וה"ק רשב"ג מ"כ דשמין שבח שלם של קודם לידה לא יתן לה כלום שהרי מבבחת יותר לאחר שילדה ומיהו בשאינה מבבחת מודה לת"ק דמבבחת קודם שילדה ושמין השבח אלא שמולקין אותו בין הבעל והאמה לשבח נפח נופה הוא אבל דמי ולדות מודי ליה דנתנין לבעל שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האמה עכ"ל ז"ל: **ונותן לבעל** שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האמה: **היתה שפחה ונשתחררה**. וכתבו תוס' ז"ל שם בפ' ד' וה' ואין לומר כריב"א שנתעברה בעודה שפחה דאין לבעל בהן כלום דהל אדון ניסו ועכשיו נשתחררה כדמשמע ליכא דהיתה שפחה דהא בהברה משמע בדפי' רש"י ז"ל שפי' משתחררה שנתעברה מן הגר או מן המשוחרר ע"כ: **או גיורת פטור**. ואפי' הבל בה לאחר מיתת הגר פטור לרב הסלא: **ה החופר בור** וכו' מלבד מה שכבר כתבתי לעיל לקבר המשניות עוד נלע"ד לומר כאן דמשום דקרא סתר מזקי בור לנזקי עבד או אמה שנתן שור כדכתיב אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים וגו' וסתור ליה וכי יפתח איש בור סתר ג"כ התנא מזקי בור לנזקי בשפחה דשליה מינה היתה שפחה ונשתחררה וכו' ואע"ג דשפחה דמתני' במשתחררת ודקרא בשאינה משתחרר' ליכא קפידא דשם דין שפחה קאמינא ותו דהא מלית לדיקא עמתני' לעיל הא לא נשתחררה מבלם דמי ולדות לאדון ותו דלמאי דכתיבנא בשור שהיה מתכוין לחברו והכה את האדם וכו' שבא לרמוז מימרת רב פפא ניחא שפי כלע"ל: **החופר בור ברה"ר** וכו'. וז"ל תוס' ז"ל ברה"ר ופתחו לרה"ר אחר חייב פי' הקונטרס שהפקיר רשותו אותו שפי הבור לתוכה אין גרמה שר"ל שפתחו לרה"ר של אדם אחר ובא אותו אדם

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אדם והפקיר רשותו שלא היה לו לומ' לאותה בלבון נקבה אלא משמע שר"ל הכל ברשו' עצמו ולבון אחר אינו מיושב לפירוש זה ואין להקשות אמאי לאינמריך למיתני כו' ור"י מפרש ברה"י ופתחו לרה"י אחר הייט שחפר בור ברשות עצמו ופתחו לרשות חברו ואינמריך דלא הימא פתחו לר"ה הוא דחייב דשכיחי רבים ומתזקי אבל ברה"י דליכא למיחש אלא לגמרי דם ופטור וכה"ג תנן בסמיכה נגי הסמבקע ע"כ. משמע מדבריהם ז"ל וגם מדברי רש"י וס"י ז"ל שהתבאר לעיל בסמוך דבבא דהחופר בר"ה ונפל לתוכו וכו' גרסינן בסיפא כמו שהוא ברוב הספרים. ולא כן הוא בפי' רע"ל וכן משמע קצת ג"כ בהרמב"ם ז"ל גרים לה בריבא וכן הוא בירושלמי ג"כ. וכן הגיה ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל. ונלע"ד דלדעת רש"י והתוס' ומקצי יוסף ז"ל דגרסי לה לגבא דהחופר בור ברה"י וכו' בריבא משום דר' עקיבא היא מתני' אליבא דרבא דאמר דר"ע מחייב בין בבור בר"ה בין בבור ברה"י וזהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע בברייתא בגמ' ר"ל זהו בור שפתח בו הכתוב המלה להשלומין דכתיב בעל הבור ישלם הייטו בור ברשותו שהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ומש"ה נקט תנא נמי בריבא בור שפתח בו הכתוב המלה לתשלומין ובזה יובן דקתני בתר הכי החופר בור בר"ה ונפל לתוכו שור או חמור וכו' דגרסא דכל הני בגא יתירא ואין בה טוס חדוש אלא דנקט תנא בריבא בור שפתח בו הכתוב המלה לתשלומין והדר נקט אגב גררא בור שפתח בו הכתוב לגיזקין אע"ג דמשמע שאינם גריכה היא ולרמוז לנו דמתני' ר"ש היא כנלע"ד. וכתב הרא"ש ז"ל והלכתא כי הך מתני' דמחייב בור ברשותו ובור בר"ה והייטו כר' עקיבא דרבא דאמר בר"ה כ"ע ל"ש דחייב ובבור ברשותו ר"ע מחייב ור' שמעאל פוטר אבל החופר בור ברשותו והפקיר רשותו ובורו פטור לכו"ע דל"ד לחופר בור בר"ה דהתם עשה תקלה בשיטה ואין נמי חופר בור ברשותו ממנו לר"ה בשיטור תפכו כי החופרים בר"ה אינם יכולין ליזהר שלא יתקרבו לרשות הסמוך לר"ה ואין מחילה ביניהם וכן חופר בור באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו כיון דדידיה הוא עליו להסיר תקלתו כדאמרי' לעיל בגמ' נגי שור דאונן דאחפר בור בתלרו כל אדם אחר כיון דאית לבעל האדר לעלויה ולא מלייט כמאן דכרייה אינו אמי אבל הפקיר רשותו ובורו אכרייה לא מחייב דבהתר כרחו והתתא נמי לאו בעל הבור הוא וכן מוכח בסמעתתא וכו' עכ"ל הרא"ש ז"ל. ובספ"ק דסוכה כתבתי בשם התוס' ז"ל דמשום דהכא תנא קמי אקרא שנם הבור שהוא פטור אם תחלה: בור שיח ומערה חריצין ונעיצין פי' ר"ר יהונתן הכהן ז"ל בפ' כילד מעברין בור בתפירה בלא בגין אבנים ומים הוא בגין אבנים כמו בור ולות וכן פי' ג"כ בפ' עושין פסין בלבון אחד. ונלע"ד שיש לשותה וקריאתה בשבלת דהייטו נקודה בימין: אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים כתב ה"ר יהוסף ז"ל לא מלאתי זה בכל הספרים ע"כ. שיש בו כדי להמית עשרה. רבינו שבדיה ז"ל העתיק מפי' רש"י ז"ל אבר כאן וכן משמע מהרמב"ם ז"ל בפי"ב דהלי נ"מ אבן חוס' בפ' נגמר הדין דף מ"ה אמתני' דבית הסקילה היה גבוה שהי קומות הבריתו כפי' רש"י ז"ל דהתם אפי' דאתם בור אינו פחות מעשרה טפחים דהא אשכחן ביוסף וירמיה שהושלכו לבור וכן ישמעאל בן נתניה שמילא הבור חלנים ע"כ. ובגמ' מפרש דלבד אתמן דש"ל כשמואל דבור שחייבים עליו תורה לחבנו וכ"ש לחבנו מתני' איירי כשהבור היה מוכה ומחגלגל ונפל בלל"ב אין לריך עשרה שהרי מכריעה דתורה לחרעא הוי ד' ובשיתא נמי סני אלא ודאי באינבר לבור: היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב תימה דבריש המילתיה נקט לבון רבים היו פחותין ובסיפא המילתיה נקט לבון יחיד דקתני ונפל לתוכו ואם הוזק בו: ן בור של שני וכו' ירושלמי היך אפשר לבור של ב' שותפים ל"ר יאמי הפחר שנתנו שניהם אבן באחרונה ולמה לא פחר לה בחפר זה עשרה וזה עשרה דו בשו מיפתריעה בבור של עשרה עשרה שלב' שותפים ע"כ. וה"ר מפרש לה ר' יוחנן בבני כגון שעקרו שניהם בבת אחת חולית מקרקעיתו של בור והשליכו לעשרה דתרוויהו כי הדדי מטו ליה בור. וכתבו תוס' ז"ל נ"כ ולא בעי למימר כגון שהפקירו רשותן ובורן דהטוח פטור לכ"ע כדפרישית בפ' המניח ולא בעי למימר נ"כ כגון שחפר זה עשרה וזה עשרים דאמרינן לקמן בברייתא דכולן חייבין. משום דאבור עשרה דמתני' קאי ע"כ: עבר עליו הראשון ולא בשהו השני ולא בשהו השני חייב כתב הרא"ש ז"ל הסני גרסת רש"י ז"ל. ורב אנפס גורס הראשון חייב ואין חילוק בין שתי גירסות אלא דלפי' רש"י ז"ל הסני חייב בשהיה לשני משתמש הא לאו הכי שניהם חייבין ולגירסת רב אנפס ז"ל הכי פירושו אף הראשון חייב דלא הימא שני בעבר עליו באחרונה חייב דכיון שעבר עליו נבדו עליה לידים רמי לנכסיו וכגמ' בעי מה יעשה הראשון שיפטר הד אמר מתניתו משתמש ואד אמר משמשר לו דליו הלכתא משמיטר לו דליו דהכי סבר ר' אליעזר בן יעקב ונס בנדרים דאם פרק הבותפים פסקי' דהלכתא כותיה דיש בריתה עכ"ל ז"ל. ובמה שכתב הרא"ש ז"ל דהרי"ף ז"ל גורס הראשון חייב אינו כן בספרים שבדפוס רק גם שם כתוב הסני חייב וכתב שם המגיה לפירוש רש"י ז"ל אם לא הגיה הראשון לשני משתמש ודולה או אלא מסר לו דלי שניהם חייבין במקרי הבור הראשון והשני ומיימון פי"ב מהל' נ"מ פסק דאם לא הגיה הראשון לשני משתמש ודולה הראשון לבדו חייב וכ"כ בגרסת רבינו לפנינו אבן הרא"ש ז"ל פי' דברי רבינו בענין דש"ל לאף הראשון חייב קאמר ואין לריך לומר הסני אמלא דשניהם חייבין ע"כ. ואני בעיני ראיתי אח"כ בהרי"ף ז"ל בדפוס (שאלוניקי) [קונסטנטינא] הראשון חייב ובכל הדפיסין ראיתי ברב אנפס אחת יתירה וזו היא הראשון חייב כשהו הראשון ובא הסני ונלחו הסני חייב כשהו הראשון ובא הסני ומלאו מגולה וכו'. וכן מלאתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל וכתב ובש"ל נרסי' בבא בגלחו בסוף ובבא דמלאו בתחלה וכ"ל דבעות הוא דסוי זו ומאל"ל זו ול"ע דהא אפי' לגרסת הראשונה לא הי' ל"ל דבגלחו חייב דהא אפי' אחר שלין לו בה שותפות חייב על הפתיחה דכתיב כי יפתח איש בור ע"כ. ופי' רש"י ז"ל מלי דבעי בגמ' ורא"ש מאימת מיפטר פי' דנעשון על הסני שתה המעיר דפסיפא לן דהני עבר דקתני מתני' בשתמש קאמר דמי דלקתני מתני' שעבדו עליו שניהם זה אחר זה אמלי רא"ש דהוא פטע ומשני רבה ורב יוסף הד אמר משמיטו משתמש והד אמר משמיטר לו דליו פי' שהראשון מסר לשני אותו כסוי הבור ע"כ. וכתב בנ"י ז"ל שזה הזקיקו לרש"י ז"ל פ' דליו כסוי דאלו דלי נדלות מים אפילו נימא הא מדידיה קמגלה ושניהם חייבין

אבל ר"ח ז"ל כתב דאמסמר לו הדלי הוברר הדבר שהבור הוא גרשותו ומשל עצמו הוא דולה ע"כ: ובא השני ומצאו מגולה ולא בשהו השני חייב אבל אם עבר שהוא זמן כדי שידיעהו לראשון שהוא מגולה ושכור פועלים וירות לדרוש מן הלבון ולכסו גם הראשון חייב כר' יוחנן ויש בדבר לפעמים קולא כגון אם הם רחוקים מן היער או מן הלבון ופעמים חומרא אם הם קרובים ליער או ללבון: ומת פטור דאנוס הוא ולא אמרי' אינשי ליה למיזל ומנקט עליה בכח ברגלו לראות אם לא התליש נפל לפניו מקול הברייה חייב (פי' רש"י ז"ל בור כרויה וכנגם כורה לאוכה להעמיק ע"כ). וכגמ' פריך ואמאי ממא כורה גרים ליה וכורה פטור דגרמא בעלמא הוא ואפילו הכורה בעל הבור איכא למיפטרים מהאי טעמא ללבון ראשון דרש"י ז"ל. ומיקמינן לה כר' נתן דאמר כל היכא דליכא אפסרות לאשתלומי מהאי מסתלק מהאי דתניא שור תם שדחף את חברו לבור בעל הבור משלם מחצה ופלגא מסיל ר' נתן אומר בעל הבור משלם שלמה חלקים ובעל שור רביע דכיון דלא אפשר לאשתלומי מבעל הבור יותר מרביע דהא תם אלא שותפות דבור משלם ח"ל ואי הבתא נמי משלם ח"ל מאי אהני ליה שותפות דבור מש"ה משתלם ג' חלקים מבעל הבור והלכתא כותיה והכא נמי הוא ואי אפשר לאשתלומי מכורה דקל גרמא בעלמא הוא משתלם מיניה דבעל הבור שבתוכו נמצא הנזק אבל רבנן דס"ל דכתם בעל הבור משלם אלא ופלגא ומסיל נגי מהאי נמי בחר כורה אזיק ומניהם פטורין: לאחריו מקול הברייה פטור אם נכנל השור מקול הכרייה על שפת הבור ונפל לאחריו חוץ לבור ומת פטור עכ"ל רש"ל. אמר המלקט הם נפל לתוך הבור בין על פניו שמת מן הכבל בין על אחוריו שמת מן הבהבה חייב כשמואל. וכתבו רש"י וס"י ז"ל דאיירי דנקט בריבא ופלגא מקול הכרייה נקט בסיפא לפשורא מקול הכרייה. והרי"ף ז"ל פסק כרב דאמר דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבתו משום דרב חגיגא תני לשיטויה ורב דהגיה ונפל על שיטול דרך נפילה מכאן אמרו נפל על פניו לתוך הבור מקול הכרייה חייב פי' שהבבל המיתו לאחריו לתוך הבור מקול הכרייה פטור פי' שהתבט המיתו. וכתוב בתוך פירושו של נמוקי יוסף ז"ל אמר המחבר וכן נ"ל שהיא דעת רש"י ז"ל לפסוק כרב שפירש במתני' דהא דנקט במתני' בסיפא מקול הכרייה נגי לאחריו פטור הוא אגב ריבא ולרב ולאי קושטא קאמר רש"י ז"ל דכיון דלא מחייב עד שיפול על פניו מדכתיב ונפל מה לי מקול הכרייה מה לי אם נפלה מעצמה כיון דלאחריו נפל פטור אבל לשמואל אי אמרינן פטור ולאי דאיריך טעמא דנפלה מקול הכרי' דאל"כ חייב במתקל בתבן ונפל לבור דבין לר' נתן בין לרבנן חייב לאר בדלית ליה דהא כרייה דהכא דפטור לדעת שמואל הוא מטום שהתקל בבור ונפל לאחורי הבור ע"כ. ועיין עוד בפי' נמוקי יוסף במה כתבב וכן פירשו בתוס' והרא"ש ז"ל כתב שהבבר שקול וסתק אלו כמאן דלכתא. ור"ח והרבב"ח ז"ל שקנו כשמואל ג"כ: ופטור על הכלים לכתיב ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מדלא כתיב ונפל שמה סוסל ולא כר' יהודה דמחייב על מקי כלים דמרבי להו מאו ורבנן מיבעי להו או לחלק דלא הימא אינו חייב עד שיפול שם שור וחמור ביחד ור' יהודה לחלק מוכנל לשון יחיד ורבנן וגפל טובא משמע כמו ובא האות והמופת ובא הארי ואת הדוב: נפל לתובו שור חש"ו חייב וה"ה סומא או פקח ומהלך בגילה לחייב בעל הבור אבל פקח ומהלך ביום פטור לאינבי ליה לעיוני ומיגל: ן אחד שור וכו' לנפילת הבור לכתיב כסף ישיב לבעליו כל מידי לאית ליה בעלים ואפי' עוטות ואע"ג דלא דמי לשור וחמור לכתיבי בקרא משני לדין דשור וחמור ב"ח ובגלתם מעמאה במגע ובמשא וה"ה לכל הבהמות בשמאין במגע ובמשא אבל עוטות אע"פ שהן בעלי חיים ה"א הואיל ואין מעמאין במגע ובמשא ג"כ לא מחייב עליהן אלא דרבינהו קרא לכסף ישיב לבעליו ומ"מ אדם וכלים אמעיטו משור ולא אדם חמור ולא כלים ורבנן כדכתבינן ולאי כתב רחמנא חד ה"א למעוטי אדם אבל כלים לא דבי קא ממעט ב"ח דכותיה קממעט להכי אינמריך חמור ולר' יהודה אי לרבוי כלים אתא ושור למעוטי אדם ב"ח דכותיה וחמור לר' יהודה בשאר בקוביא בגמ' לגמ ליה לגמתני' אלל: ובן חיה ועוף ביוצא בהן וכגמ' דייק ר"ל מדקתני עוף בסדי חיה ובחיה תנן בפ"ק דמסכת כלאים הזאב והכלב וכו' אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה ס"ה דבעופות גמי אע"ג דרבי אבא הדלי כגון תרנגול עוזם ופסיוני הוו כלאים זה בזה.

ועיין במ"ש שם פ"ק דמסכת כלאים סימן ו':

פרק ו הבונם צאן לדיר.

בפיה כראוי תוס' ז"ל. ונלע"ד דהא דקאמרי ז"ל דדיני בור ואם ראוי לבעות תחלה היינו משום דהן דיני ניזקין ואח"כ ניתני דיני שמירה. ולע"ד נראה עוד לתרץ דתנא נקט סידרא דארבע אבות מיקון הבור ואח"כ הבור והבתם נקט מבעה דהייטו אבן דלית ביה רק מבעה דהייטו אן וה"ה רגל דדמיא לה ואח"כ נקט הבולה את הבערה דהייטו הבער דקתני התם בסיפא ואע"ג דבבר תנא נמי לגיל דיני אן ורגל נגי בור מ"מ מדתנא הבתא הא דינא דלאן הכא בין הדברים בין דינא בור ואם מגיון למימר דלרמוז לנו דמבעה זה הבן אתא וכותיה דשמואל ולא כרב דאמר בפ"ק מבעה זה אדם כדכתיבנא התם. עוד אפשר לומר משום דאמרינן בגמ' ד' דברים מיעטה התורה בשמירתן בור ואם אן ורגל בור דכתיב ולא יכסנו הא כסהו פטור אם דכתיב אלם ישלם המבעיר את הבערה עד דעבד כעין מבעיר אן דכתיב ובער בשדה אחר עד דעבד כעין ובער רגל דכתיב ובלה עד דעבד כעין ובלה ואם"ה נמי אדר תנא דיני אן דהייטו אן ורגל דוקא אן דיש בור ואם לרמוז לנו הא מלתא דכולהו מחד טעמא דהתורה מיעטה וכו' כדכתיבנא כן כלע"ל: ונעל בפניה בראוי. מפרש בגמ' הייטו אלא מיכולה לעמוד ברוח מצויה וזה גבול שמירת שומר חנם ואע"ג דשן ורגל מועדין מתחלתן ומועד לר"מ בעי שמירה מעולה דהייטו אלא מיכולה לעמוד ברוח מצויה מצויה כדין ב"ש אן ורגל שאני דמיעטה תורה בשמירתם דכתיב ובער בשדה אחר מיתייב עד דעבד כעין ובער בפסיעה שיכילה בידים מדלא כתיב ובערה בשדה אחר. ואלא עד דעבד כעין ואלא בפסיעה הא לא עביד לא ומתני' ממי דיקא דטעמא דפטור מטום דהתורה מיעטה אבל נקבן מוגדת לאו כר' יהודה ס"ל דסגי ליה בשמירה כהותה מדקתני אלן מכדי תנא בשור קא עסיק ולתי בטולהו פירכי עד הבתא ניתני שור מ"ש דקתני אלן-לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתה אלין היזקה מעי בקרן אלא כאן ורגל וקמ"ל דאן ורגל דמועדין הן מתחלתן הוא דסגי להו בשמירה פחותה דיקא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

משום דהתורה מיעטה בממירתם ש"מ. אבל ראיתי בגמ' אחת מונה הלשון כך מתני' נמי דיקא דקתני אלו מכלי בשר אין עסיק ואתי מתני' שור מ"ש דקתני אלו אלו משום דהתורה מיעטה בממירתן לא משום דאלו קרן לא כתיבא בה מן ובכל הוא דכתי' בה וקמ"ל דאן ורגל מועדין מעיקרא מיהו ס"מ ע"כ. ועיין במ"ש לעיל ספ"ל ותמצא בראש המצות: **נפרצה בלילה**. והבטמה אם נאבדה נמי פטור וכן פי' רש"י ז"ל גבי הפורץ גדר בפני בסמת חברו דפטור דמדיני אדם וחייב בדיני שמים ופי' ז"ל בברחה ואבטמה ליכא למימר דמיחייב דהא תנן פרלוה ליסטים פטור אלא אחותל ע"כ. אבל הרוגים פי' הנרפסין דף ע"ז כתבו דממתני' אין להביא ראיה לפטור מאבידה דבטמה דיש לדחות דמתני' להתחייב בנזקים אירי אבל מאבידה דבטמה מיחייבי פ"כ ומוקמינן לה בגמ' לאתי בריתא דקתני הפורץ גדר בפני בסמת חברו וכו' בכותל רעוע דלמיסתר קתי ומש"ה פטור מדיני אדם ואתי כיתל דקתני במתני' דנפרץ בלילה או שפרלוהו לסטים מוקמי' ליה בגמ' בכותל בריא אבל בכותל רעוע אפי' נפרץ בלילה או פרלוהו לסטים בעל סלגן חייב וכן הוא ביד בס רפ"ד דהלכות נ"מ וש"ם שם לו דרך אחרת בפורץ גדר בפני בסמת חברו. ובמה שהקשו עליו ממתני' דקתני הוציאוה לסטים דמשמע דוקא הוציאוה הא פרלו בפניה חייבין על ניזקיה וסוף ז"ל תירץ ע"ש במגיד משנה: **הוציאוה לסטים לסטים חייבין**. ירוה' אמר רב הונא אע"פ כשהוציאוה לגחלה אבל אם הוציאוה לאבדה הנפשים פטורין והכ"מ בשור. וגמ' מפרש לתני"ג דלא הוציאוה ומשום ממה אלא עמדו בפניה לכל לד אלא תלך אמה ואמה אלא לקמה לאכול חייבין ובמסקנא מוקי לה בהכיישה במקל ופירשו תוס' ז"ל בכותל לגחלה לתוקי לה בירושלמי ותמצאי מתני' דהכשה במקל זו היא מציאה: **ב הניחה בחמה**. וכו' גמ' אמר רבה ואפי' כותל בריאה ותתרתה ואפי' למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב לכולם פשיעה היא לדיון דשיתה בחמה כל התבואות שתוכל לעשות עושה אגב לערה: **או שמסרה לחש"ו** חייב מה ש"כ בחם וכדתנן לקמן בפירקי' שגלה את הבערה ביד הש"ו פטור ומעמא משום דהכא הבטמה הולכת לדעתה ולא ע"י חרש הוציאה אבל אם אחזתו של חרש נרמה המזק ועיין בפ"ק דב"ק דף מ'. [הגה לשון ספר הלבוש בח"מ סי' שנ"ז ס"ו וכן אם מסר שורו לחש"ו אע"פ שקבר השור בקבר חזק והוחר הקבר ולא הוציק חייבין הבעלים לשלם לתש"פ שהוא קשור הרכן של אלו לשמוק בקבר ולהחירו וה"ל פשיעה במה שמסרו לאלו לפיכך אפי' שמרסו שמירה משולה ולא הרחיבו הם את הקבר אלא שהוחר מעליו ותחרה ולא הוציקה הבעלים חייבי' לשלם דה"ל תחלתו בפשיעה גבי התבת הקבר וסופו באונס כיון בתרתה והא אמרי' תחלתו בפשיעה וסופו באונס מחמת הפשיעה חייב ע"כ]: **מסרה לרועה**. גמ' מאי מסרה לרועה מסר רועה לברזילי' פי' רש"י ז"ל לתלמידו: **בבנם הרועה תחתיו**. ולא אמרי' בכה"ג הא קי"ל אומר שמסר לשומר חייב הרמ"בן אפי' בחומסין מהוס דש"ל מפקיד את מזומנת לי בשבועה היכי לא מהימן לי בשבועה דשלח הכא שדרך הרועה וכו' כדפי' רש"ל הלכך לא הוי כשומר שמסר לשומר לפי שידע הבעלים שדרך הרועה בכך ואדעתא דהכי מסרו לו כהיא דאמרו כל המפקיד על דעת אמתו ובניו הוא מפקיד אבל לרועה אחר חייב. ולהא לפרושי מתני' בשמה דבכנם הרועה תחתיו דבעל הבהמה דשא תגיעא לה חדא זימנא לעיל בפ"ד וס' מסרו לש"ח ולשומר וכו' נכנסו תחת הבעלים אלא ולאי דתחתיו דקתני מתני' הייו תחתיו דשומר: **נפלה לגנבה ונהנית**. כגון שנתחבשה על התבואה ונקעתה בקרקע והפסידתה והיא נהנית אלא מיזוקה לנקות בקרקע וכל בכן אם אכלה ואם שאינה יכולה לירד כדרכה ואם יכולה לירד כדרכה אפי' נפלה משלמת מה שהזיקה דחתלתה בפשיעה וסופה באונס הוא ומשום אורחא דמילתא נקט ירדה וה"ה נפלה כיון שיכולה לירד: נפלה לגנבה והזיקה משלם מה שהזיקה ירדה כדרכה והזיקה משלם מה שהזיקה כך מלאתי הר"ר יהוסף ז"ל: **משלמת מה שנהנית**. מפרש ר' יוחנן דאפי' אכלה מן הערוגות אחרות אלא נפלה עליהם אלא אכלה מערוגה לערוגה ואכלה אפי' כל אינה משלמת אלא מה שנהנית ואפי' כל היום כולו עד שתגיע בדיעת הבעלים ותחזור לשם ואע"פ שחזרתה לשם אלא מדעת בעלים היא אפ"ה לא משלמת מה שהזיקה מ"מ כיון דאלינה לתתה כל לומת דמשתמעא לתתה רהעה ולא שני ליה הבתא בשמירה פחותה דהיינו כעל בפנים כראי וכיון דלא עבד שמירה משולה משלם מה שהזיקה: **משלמת**. וכו' ס"ל גרסי' בכולהו בתי מדלם: **שמין בית סאה**. וכו' וכתבו תוס' ז"ל פי' בקונטרס' גרים פירקי' אם אכלה ערוגה אחת שמין אותה אגב בית סאה כמה היתה יפה קודם שאכלה ממנה וכמה היא יפה עכשיו וקשה לר"י דאי אבית סאה קאי הול"ל כמה היה יפה וכמה הוא יפה עכשיו אלשון זכר ועוד דקבעי בגמ' היכא דשיימין והלא פירשה יפה מבתי שמין ערוגה בבית סאה ועוד וכו' וגראה לר"י לפרש דשמין בית סאה דקתני היינו סאה האכלת שמין באתו סדה כדקתני בסיפא דמילתא דר"ש אם סאה סאה ואם סאתים סאתים ואפי' אלא פירשה מעצמו בכמה שמין אותה אלא שבאותה בדה שמין אותה מפרש בגמ' היכי שיימין ומפרש ר' יוסי בר חנינא סאה בשבים סאין בין אכלה פחות בין אכלה יותר לעולם שמין סאה בשבים ומשלם לפי החשבון. חזקיה אמר קלח בס' קלחים כלום' לעולם מה שאכלה בשבים שישורים כמותם ר' יצחק אמר תרקב בס' תרקבים ובין אכלה פחות או יותר משלם לפי חשבון. וגראה לר"י דכי משערינן לומר בתרקב ולומר בסאה לאו בבית סאה זרע קאמר כו' עכ"ל ז"ל. ופסק הרמ"ם ז"ל הלכתא כחזקיה דסוגיא דשמעתא אלא כותיה ע"כ וכתב מ"ל ז"ל וכיון לחזקיה קלח בס' קלחים צריך לומר דמתני' דקתני סאה לאו דוקא אלא לסימנא נקטיה וה"ה לפחות או יותר ע"כ. [הגה"ה בספר הלבוש בח"מ **סי' שנ"ל** ס"ל כתב ז"ל בהמה שאכלה או הזיקה פירות מחוברין לקרקע שעדיין לא נגמרה [מלאכתן] שלריכין עדיין לקרקע כילד משערין המזק אלין לומר שיעמו אותה הערוגה שאכלה לבדה מפני שמפסיד את המזיק שנמין אותה בכל שווה וערוגה לבדה מכרת ביוקר לפי שמועם הוא ואיו מצוי לימכור ועי עלין ידו משגת לדמי הקרקע הגדולה קונה אותה ביותר מדמיה וע"ז אמרה סתורה ובער בשדה אחר ולקדקו ז"ל ודרשו מדכתיב בשדה בפי"ת ולא כתיב ובער שדה אחר מלמד שנמין אותה על גב שדה אחר שלא יהלם המזיק הרבה יותר מהזיקו וכדי שגם הניזק לא יפסיד הרבה כגון אם שומו ערוגה בתוך מכירת שדה גדולה אינו נותן פחות בשביל פחת ערוגה קטנה לפיכך שיערו חכמים לגאת יד הניזק והמזיק ואמרו שיומו המזק בשנים כולל רואין מה שהפסידה ושמין מי שבא לקנות שנים תלקים יחד בכדי מה שאכלה פאה אכלה בית סאה שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה וכמה היא שוה עכשיו אחר שנפסד בו שבית סאה ומשלם השאר וכן אם אכלה קב או רובע או חפי' קלח א' שמין לעולם מה שאכלה עם שנים כנגד מה שאכלה ע"כ: **ג המגדיש**. וכו' ואפשר לומר דאגב דקתני אכלה פירות גמורי' משלמת פירות גמורי' ממך השאת לומר דלפעמים אפי' שהם פירות גמורי' פטור כגון אם אכלתן בהמתו של בעל השדה ולא הא הא תגיעא חדא זימנא לגיל פ' הפרה הכנים פירותיו לחצר בעל הבית וכו' כבר כתבו תוס' ז"ל אלעזריך למיתנייה ולמסתמה לאמוראי' דאפי' רבי מודה בהא כדמפ' בגמ' דבגזר בי דרי עסקינן ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל ואפשר דנפקא מינה בהך דרב פפא דאוקי לה בגזר בי דרי וכרבי ע"מ אפי' לרבנן דמי הוכי דלר' בגזר בי דרי היכא דא"ל עייל עייל ואגזר לך קאמר ה"ל לרבנן נמר בי דרי הנעלו מעלה אחת ויהא אלא ברשות דידיה כשהמה דעלמא ואם אכלתן בהמתו של בעל השדה חייב ע"כ: **ואם הוזקה בהן**. כשהחלקה דוקא ולדפי' רעז"ל סי' ב' דפירקי' לגעיל. נסוף פי' רעז"ל עד דמקבל עליה נזיקותא אמר המלקט דלאמר רבי בפירקין לגעיל: **ד השולח את הבערה**. וכו' ונלע"ד לאפשר לומר דלאגב דתני המנדים והא נמי לעיל מינה אכילת הבהמה קמתו של חברו תגא נמי הטלה את הבערה לכתי' ביה בקרא דמזקי פלא ונאכל גדים או הקמה או השדה ונדין הא דה"ל למיתני בריתא המדליק בתוך שלו דבים לאירי קרא דכי תצא אם לא למיתני בריתא הטלה את הבערה דואכלה עלים וכו' דמייתי ליה התם לקרא דכי תצא אלא אגב דתנא גבי בהמה הניחה בחמה או שמסרה לחש"ו חייב הנא בחרא לגבי בערה פטור והא נמי כל דאתיזרא והדר תנא הטלה את הבערה ואכלה עלים וכו' וכמו שכתוב בסטוך בס"ד. וכפ' הלים מקדם מפר' הפקה חייב ולא הטלתה אע"ג דקי"ל שלוחו של אדם כמותו משום דאין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין אבל הש"ו דלאו בני דעת מינהו ולאו בני מליחות מינהו לא שייך למימר בהו דברי מי שומעין. וכתוב בנמקי יוסף בריש פירקין אם כ"ש בסם הרא"ש ז"ל דהמטלה את הפקה פטור אפי' מדיני שמים. וכגמ' פליגי רים לקים מסמיה דחזקיה ור' יוחנן רים לקים אמר ל"ש דפטור מדיני אדם אלא שמסר לו נחלת אבל מסר לו שלבבת חייב מ"ש בדי היזקא והוי כמי שמסר שורו לחש"ו דחייב בנזקו דבור מזומן להזיק ואלי שלבבת כמי היזקא מלי ומזומן ור' יוחנן אמר אפי' מסר לו שלבבת פטור אלא בדי היזקא כמו שור ולא מיחייב על דמסר ליה נזקא וסלתא ומרגא וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דהלכתא כותיה דרים לקים מכוס דחזקיה דכיה דר' יוחנן. ועיין במ"ש לעיל פ' ראשון סי' ב' בסם ל"י ז"ל: **בא אחר וליבה**. ירוה' אית הנאי תנו וליבה ואית תנאי תנו וליבה מאן דאמר ליבה דכתיב בלבת אש מאן דאמר וליבה דכתיב והיה בלבי כאש בוערת אי' אש בוערת דומה כאלו מדברת באדם הרוחה בפתיו וכהא דאמרי' בעלמא נחלים ואבנים ואי' כמו אמור בוערה ביפתיה דבגמ' דיון: **ליבתו הרוח בולן פטורין**. אם היה הרוח שאינה מוציא ואם את רוח מוציא האחרון חייב דה"ל לאסוקי אדעתיה וה"פ דמתני' אחד הביא עלים ואי' הביא אור או מאפר לעלים האחרון חייב אם הוא ליבה ואם אחר אליבי ליבה המלבה חייב ואם לא ליבה לא האחרון המבית את העלים או את האור ולא אחר אליבי אלא הרוח ליבתו בשיהם המוריים בין המביא עלים בין המביא אור אפי' שהוא אחרון. וליבה וליבתו הרוח התיבה בבריתא בגמ' דאם אין בלבוו לבדו בלא כיוב הרוח כדי לגבות דפטור מיירי בין ברוח מוציא בין ברוח שאינה מוציא וכגון שקודם לבוי כבר בא הרוח שלבתו לבסוף חייב דיה שהיה דמתחר שכבר בא כך לי שאינה מוציא. כמוציא אבל ר"י פירש דברוח מוציא מיירי מתני' וא"ת א"כ יתחייב האחרון של בחתת העלים או האור אע"פ שברוח ליבתו ז"ל דאם"כ וליבתו הרוח דקתני במתני' דפטורין אלי אבא אחר וליבה דשתא הוי ליבה וליבתו הרוח כבריתא דבגמ' וכן משמע ליבא דכולן פטורין ובאין בלבוו כדי לגבותו אלא ברוח בפני עצמו כדי לגבותו תוס' ז"ל. ונלע"ד דה"פ דפי' רש"ל ליבתו הרוח כולן פטורין בין האחרון המביא העלים או האור אם ליבה הוא והרוח ובין אחר שליבי אם ליבה הוא והרוח. וכתוב בע"י ז"ל לבתו הרוח כולן פטורים לא מיירי ברוח מוציא דבכל דוכתא אמבתן דמחייב לענין אם בסיכול לחזיק ברוח מוציא כגון אבנו סכינו ומבאו שהיחן ברוח בראש אבנו ונפלו גנו ונפלו ברוח מוציא והזיקו או כופף קמתו של חברו בפני הדליקה היכא דמעיא ליה ברוח מוציא לפיכך פי' רבינו ממכון ז"ל מאיירי ברוח שאינה מוציא וכן מוקי לה בירושלמי ברוח של אוכסין ע"כ והוא פי' רשבון שבתבתי בסם תוס' ז"ל. וגם הרמב"ם ז"ל פי"ל דהלכות ש"מ לתב ליבתו רוח שאינה מוציא תמיד הרי כולן פטורין ע"כ וכן בטור סם ת"ח: **השולח את הבערה**. אפשר דנקט הטלה אגב ריבא ש"ל לאמוראי' דאפי' אם לא אכלה אלא עלים או אבנים או עפר חייב הטלה ה"נ נקט הטלה מכוס קרא דכתיב כי תצא דמשמע מעצמה שהוא לא הדליק אלא בתוך שלו והוא הלכה מאליה ולקה בשל חברו ואעפ"כ קראו הכתוב המבעיר את הבערה לאמוראי' דלאו מכוס חייב כזרק חץ שמזיק למרחוק דאיהו אלא עביד הכא נמי איהו נופיה עביד אבל אם ביד פי"ל דהלכו' נ"מ הלכן כך אם שאלה ואכלה עלים או אבנים וכו'. וגם שם כתוב ברוב דיני מקי האם המדליק בתוך של חברו ובערה וכו' חוץ מדין המדליק את הגדים שהיו בו כלים הממונים שפי' שם שאם הדליק בתוך שלו ובערה לשדה חברו שפטור על כל הכלים הממונים בגדים וכמו שמוכח ג"כ בגמ' כאן שנכתוב בסמוך בס"ד: **שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים**. וכו' ואריכי לפי כתב רחמנ' קוצים ה"א קוצים הוא דחייב רחמנ' משום דבכיה אם גבייהו ואין בני אדם מזדהרין בכך דלכך עומדי' ובכיה דבשע אבל גדים אלא שכיח אם גבייהו ולא שכיח דבשע אימא לא דאנים הוא ואי כתב רחמנא גדים ה"א גדים חייב רחמ' משום דהבשל מרובה הוא אבל קוצים דהבשל מועט אימא לא. קמה אלאמוראי' מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ור' יהודה דמחייב אעמון לקמן בסי' ב' אומר' לרבות כל שאר בעלי קומה כגון אדם ובעלי חיים ואילנות ורבנן מאו נפקא לה. אדם אינר' לאתויי ליחבה מיהו ובהכבה אבניו ואי כתב רחמ' אדם לחוד ה"א אדם ה"ל מה שבאדם דהיינו תבואה אין מידי אחרינא דהיינו קרקע ממש אימא לא לכי כתב קמה בהדיא לתבואה דהשתא אייתר אדם לגופה של

קרקע

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

קרקע: **עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות.** וכתבו תוס' וז"ל שהגדר נגוה ד' אמות מעני הדליקה ומפר' רבא בגמ' דאפי' בשדה קוצים שמה אם לעבור בה ולדלג אפ"ה פטור ומוסיף רב פפא אמתני' דבעינן שיהא הגדר גבוה מדבר הנשרף אם היו קוצים ד' אמות משפת הקוצים ולמעלה לפי שקוצים בקל נאחז בהן הדליקה ואפי' הגדר גבוה מאד הרבה בקל יעברו גחלים או שלהבת ודליקה הקוצים ע"כ כי' הרא"ש ז"ל משמע מפי' ז"ל שהקוצים הם המפרפים בשדה הברו אבל מפי' רש"י ז"ל משמע דאפילו בשדה קוצים דקאמר רבא קאי אקוצים בשדה של המזיק שהדליקה יוצאת משם וכן משמע קצת ג"כ מלשון הרמב"ם ז"ל שם ביד פי"ד שכתב שם וז"ל **עברה גדר** אומדי' גובה הגדר וגובה הדליקה והעלים או הקוצים המצויין שם אם אינה ראויה לעבור פטור ואם ראויה לעבור חייב ע"כ. והאי שיעורא דד' אמות כשהלהבת מהמרת ועולה כלפי מעלה אבל בכפפת פי' שהיא נסרכת בעשבים ובקסמים שע"ג קרקע אפי' עד מאה אמות גבוה והגיע שותים בד"א בקולחת אבל בכפפת ועלים מצוין לה אפי' עד מאה מיל חייב אלא דבמתני' מיירי בקולחת ומתמרת לענין גובה דהיינו גדר דעברה דרך הרבים אבתי לא מיירי העומדת ביה ומ"מ ה"ה לענין רוחב כדתניא בברייתא בגמ' אפי' עד מאה מיל חייב. וגמ' רמי עלה דמתני' והתניא **עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות** חייב ותירץ רב פפא תנא דידן קחשיב מלמעלה למטה שם אמות פטור המם אמות ומי פטור עד ד' אמות פטיר דס"ל עד ועד בכלל ותנא ברא קחשיב מלמטה למעלה שהי אמות או שלש אמות חייב ד' אמות פטור דס"ל עד ולא עד בכלל וכולהו שוין בד' אמות דפטור. ובלבו הוס' ז"ל אי נרסי' בברייתא עד ובמתני' לא נרסי' עד אז בהפך אז אי נרסי עד בתרוייהו. והעיקר דל"ג עד לא כאן ולא כאן אבל אע"ג דהוה תניין במתני' עד ובברייתא לא הוה תניין עד חייב ומי שפיר ומיסרך וכו': **או דרך הרבים** שמתא כר' אליעזר דאמר בשמוך שם עברה בדרך פטור והוי שתם ותמ"כ מחלוקת ע"כ. אמר המלקח אע"ג דבלאו הכי ר' אליעזר שמותי הוא אפשר לומר דאתו ז"ל לאמומוי דלתא הנא לאמומוי בהאי שתמא דאפי' במדליק בתוך של חברו ס"ל לר' אליעזר דיש לו שיעור וסד"א דבמדליק בתוך שלו מיהא נקטי' הלכתא כותיה קמ"ל דגם בזה הוי שתם ותמ"כ מחלוקת ואין הלכה כשתם כגלע"ד ועוד אכתוב ע"ז בשמוך בס"ד: **או נהר.** בברייתא בגמ' **או נהר** אי שילוגית שהן רחבין ח' אמות פטור. וגמ' **או נהר** רב אמר נהר ממש ואע"ג דליכא מיא הוי כדרך הרבים ושמואל אמר יאור קטן שמסקין ממנו השדות ואי אית ביה מיא אין אי לא לא. לפי פי' רש"ל המדליק את הגדים היא ראש מבנה ושם גריך לכתוב סי' הס"ל ונמחק אותו מכאן. אבל בירושלמי ובבבלי שתיהן ראשי מסניות רבינו לומר בבא דהמדליק בתוך שלו וגם בבא דהמדליק את הגדים. וכתב הרא"ש ז"ל המדליק בתוך שלו כמה העבור הדליקה ירלה דוקא בשלו אבל בשל חברו כיון דשלא ברשות הדליק לא נתנו שיעור ע"כ וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל שם ביד שכתב רפי"ד המדליק בתוך שלו ועברה הדליקה חייב לשלם נ"ם שבא' כי תלא אם וכו' הדליק בתוך רשותו גרך להרחיק משוף המגר כדי שלא העבור הדליקה לבדה חברו וכמה שיעור שהרחקה הכל לפי גובה הדליקה ע"כ. [הגה"ה ר' יהוסף ז"ל מתק הור"ן וכתב כן מצאתי בכל הספרים תעבר וים ספרים שהיה מנוקד תֵּעָבֵר וי"ם אחרים תֵּעָבֵר ע"כ]. ומ"מ ק"ק לע"ד שהרי בירושלמי דמתני' קתני שתמא דמשמע אפי' המדליק ברשות חברו ואעפ"כ קתני שיעורא דד' אמות בגדר לו דרך הרבים דשתמו בשם עבר אמה וכן נהר לו שילוגית דרחבן ח' אמות כדאיתא בברייתא בגמ' ומיהו בריתא דעברה נהר לו שילוגית שהן רחבין ח' אמות בתוספתא קתני לה בתר בבא דהמדליק בתוך שלו ומעשה זה גרמה שפסקה להלכתא הרמב"ם ז"ל שם ביד בתר הדליק בתוך רשותו וכו' דלתיבנא לעיל בשמו ז"ל אבל בבא דמתני' לעיל דקתני עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות ומאי דמפ' עוד בגמ' ואפי' בשדה קוצים וגם מאי דאמרי' ומשפת קוצים ולמעלה לא הבילה ז"ל כיון שהוא פוסק הלכתא כר"ש דקאמר הכל לפי גובה הדליקה. וגרמה דשיעור גובה ד' אמות בגדר הוי שברה תנא אחרינא מלבד כל שהוא שברות דהגאי דאיתא במתני' ולית הלכתא כותיה אלא כר"ש בין ברוחב בין בגובה וכמו שכתב הרא"ש ז"ל לדעת הרי"ף ז"ל דס"ל להרי"ף ז"ל כיון דקיימא לן כר"ש דאין שיעור אלא הכל לפי הדליקה בין לענין גובה בין לענין רוחב ואע"ג דלכאורה לא אירי ר"ש אלא לענין רוחב ע"כ. ומ"מ תימא הוא שרבא ורב פפא שהם בתראי דפירהו מתני' דקתני שיעורא דד' אמות ולא הבו כלל לדבריהם. ומיהו אפשר דבכלל מה שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם ז"ל **עברה גדר** אומדין גובה הגדר וגובה הדליקה והעלים או הקוצים המצוין שם אם אינה ראויה לעבור פטור ואם ראויה לעבור חייב ע"כ. נכלול דבריהם. דמשמע שר"ל אם ראויה לעבור חייב אפי' ביותר מד' אמות ואם אינה ראויה לעבור פטור אפי' בפחות מד' אמות ומלא שבכלל דברי ר"ש דבריהם דרבא ורב פפא שפירשו דברי ת"ק דמתני' שיעורא דד' אמות כך נלע"ד. אח"כ מצאתי בפי' הרמב"ם ז"ל למתני' שדומה בפירוש דברי ר"ש ביותר מן השיעור הראוי לבער שתעבור הדליקה שהוא פטור משום דהוי כאילו עברה נהר לו גדר גבוה ד' אמות ע"כ אלא דמשמע מפירושו ז"ל דגדר גבוה ד' אמות הוי מוסכם לפטור לכ"ע בכל גווונא אפי' ראויה לעבור ולא כמה שכתבתי שנראה מלשונו ז"ל שם ביד. וז"ל כל התוספתא דרמינהו לה לעיל בשמוך המדליק בתוך שלו כמה העבור הדליקה ר' אליעזר בן עזריה אומר שם עברה אמה כדרך ר"ש בשעת הרוח שלשים אמה ר' יהודה אומר שלשים אמה ובשעת הרוח חמשים אמה ר"ע אומר המשים אמה ובשעת הרוח שלש מאות אמה משה בערב שקפץ האור יותר משלש מאות אמה והזיק משעה שעברה הדליקה את הירדן שהיתה קטנה בד"א בקופלת וכו' עברה נהר או שילוגית שהן רחבין ח' אמות פטור ע"כ ואם אין עשרה ל"ל תרי תנאי אלא דר' אליעזר בן עזריה. ועוד נלע"ד לומר דהיינו דקאמרי תוס' ז"ל לעיל דהוי שהם ואח"כ מהלוקת דכתיבנא אי' שהם בין לדעת ר' אליעזר בין לדעת רא"ש אלא דלדעת ר' אליעזר הוי שהם אלא דכולהו דתנאי ולדעת ר' אליעזר בן עזריה הוי אלא דאחד תנא דהיינו תנא דהוספתא ואח"כ מחלוקת גם לדעת רא"ש אלא דאחד תנא: **רואין אורה באילו היא באמצע בית כור.** גרסינן דקאי אדליקה שהיא שבון נקבה וכן הוא בירושלמי ובהרי"ף ז"ל ובקה קלא דמאי רואין כאילו היא באמצע בית כור דקאמר ראב"ע דהא"ל חצי בית כור והוה משמע שפיר חצי בית כור לכל רוח ורוח ואפשר לומר דרבא ס"ל דאע"ג דאיתה ממש באמצע בית כור רואין אותה כאילו היא באמצע

לר' יהודה ורבנן ובתר הך בבא דגדי כפות קתני ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה ממשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בגתים והפסיק התנא בהאי בבא כדפרי' לאמשמעיה דלעא"ג דלאו אורחיה בגדי להיות כפות חייב ולפי' לע"ל אבו משום תניא דלא שייך לדיקים למפטר ממון כדלתמרי' בסמוך. מ"מ מיקמדיק לאמשמעי' דחייב היכא דלון לו תניא לאחר שריפת העבד דחייב משום ממונו ולע"ג דשריפת העבד מחמת תניא ושריפת הגדי מחמת ממונו שייך ביה ספיר קב"מ הוא"ל וע"י מעשה אחד בא הכל והדא דלמ"ד משום ממונו מוקמי' ליה בשהיית בגופו של עבד ופטרי' ליה לע"ג דלא הויית בגופו של גדי ולפי' ר"ת ורשב"ם ז"ל אתי ספיר הא דנקט גדי ולא נקט גדים פי' החיוב בגדים לחודיה. ובקונטרס פירש משום למסקי' בגדי דחד ועבד דחד וסתמא העבד לבעל הגדים שהלם ממיה עבדו לשמור גדישו עכ"ל ז"ל. ובגמ' בברייתא תניא ומודה ר' יהודה לחכמים במשאיל מקום לחברו להגדים גדים והגדים ובסמיין שאינו משלם אלא דמי גדים בלבד להגדים הטיים שעורים שעורים והגדים הטים חטים ויסיף בחטים שאינו משלם אלא דמי שעורים בלבד ופירשו תוס' ז"ל במדליק בתוך שלו מיירי דאי במדליק בתוך של חברו שעורים והגדים הטים למה לא ישלם חטים כיון דחזי להו ע"כ: **ן גץ שיצא** וכו' כפי לא יחפיר דף כ"ז הגרסא גן היזק מתחת הפטים וכן בכמה דוכתי והרב מפרש דטעמא דחייב משום דניחא ליה לתיזול חוך מביתו שלא ידליק את ביתו ומכה בכח כל כך שאחר גמר כחו יזיק ברוח מצויה אבל נני דקתא דהתם אינו מכה בכח דלא ניחא ליה דתיזול הלוך התם פטור ולתנו תוס' ז"ל בפירקי' דף ס' ולא רצה תנא ליה לעמיד שמלה כ"כ בכח עד שמזיק בכח אדם לבדו בלא רוח לא"כ לא הוה תנא ליה אלא אלא נני מזקין לאדם ע"כ. ופי' בערוך אותן שבריס מיזולין מתחת הפטים כשמכה על הברזל שבסדן מקרקין גיגין ע"כ: **מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב** כך ז"ל. וחייב כיון שהולכין ברוח מצויה חייב עליו משום שמירת מזקיו ולע"ג לפסקורי מפקר לחו ואינם שלו חייב כיון שהוא מזיק בהן לאשו משום תניא לר' יוחנן חייב מזקי יוכף ז"ל: **גמל שהיה מעון פשתן** וכו' פ' כיצד הרגל דף כ"ב ומפרש דיש בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפוקי בשעולה כ"כ עד שתכנס לתוך החנות ולא"פ שהשם הולכת מעצמה ע"י רוח מצויה מתחייב בעל הגמל על החלת הלקת הפשתן משום תניא דגמל דקיי"ל כר' יוחנן דאשו ממי משום תניא ושיכא דליכא לחיובים משום תניא ושיכא לחיובא משום ממונו מחייבי' ליה כדאיתא התם וסיפא חטני חייב דלא איבעי ליה לאתוחי גרו מאבדאי. וכתבו תוס' ז"ל בר"פ המניח הא דאמרי' הניח חטני גרו מבחוץ דבעל הגמל פטור ולא אמרי' איבעי ליה לעיולי ומיזל ים לומר דדוקא במקום הליכתו אמרי' איבעי' ליה לעיולי ע"כ: **ר' יהודה אומר** וכו'. וכתוב בבית יוסף שם סי' תי"ח בשם רבינו ירוחם שאם עמדה הבהמה וסכסכה הבירה בעל הבהמה חייב זולתי אם עמדה לחטיל מימיה וכתבו המפרשי' ז"ל אם אין בעל הבהמה שם בעל הבהמה משלם מחצה ובחצוי שהיה גרו מבחוץ מחצה ע"כ: **בעל הגמל חייב** מפני שהרבה במשוי ואם הגמל הולך ומסכסך האש בכל הבירה חייב בכולה כ"מ ואם לא סכסך בכל הבירה אלא הדליק במקום אחד ומשם נתפשט בכולה חייב על מקום שהדליק כ"מ ועל השאר חייב ע"כ מן העור שם כי' תי"ח והובא בספר מפה על הלכן ובספר הלבוש: **בגר חנכה פטור** וגרסי' התם בפ' בתה מדליקין אמר רבינא מאמיה דרבא זאת אומרת גר חנוכה מצוה להניחו בתוך עשרה פי' מדקתני גר חנוכה פטור דאי ס"ד למעלה מעשרה ליתא לך להניחו למעלה מגמל ורוכבו ודחי ליה דילמא אי מטרחת ליה אתי לאימטוי ממצוה וכתב שם הרא"ש ז"ל בלא קע"ג ולע"ג דדחי ליה מצוה להניחה למטה מעשרה

פרק ז

מרובה מדת תשלומי כפל וכו'. ורא"ת שנקד הר"ר יהוסף ז"ל הכ"ף בקמץ בלשון סי' מ"ל בכפל רשע שהוא נקוד בשם נקודות הטעם הוא זה משום דהוי כמיד ודוק. ונלע"ד דבתר דשיים הנא דיני ד' אמות מזיקין שבהחרון שבהן הסבער דשליק מיניה בפירקי' דלעיל תנא השתא דיני תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' הכתובים בתורה בין דיני דאמות דשור ובור כתיבי בריש ומצבה והבער כתיבי בסיפא והשלומי כפל שכתוב בגזילו תשלומי ד' וה' בשמלא כתיבי ואתיא כשמואל דאמר תנא שור לרגלו ומצבה לשינו ותנא וכהאיזק הב המזיק יחיה ולהחיי לקרן. מ"מ אגב דתני בס"פ דלעיל הניח חטני גרו מבחוץ הנוני חייב ואפילו בגר חנוכה אליבא דת"ק דהלכתא כותיה תנא השתא דיני תשלומי ד' וה' דבעי למיתני בהו דאפי' בגב ומכר בשבת גנב ומכר לע"ז גנב ומבח ביום"כ דאפ"ה משלם תשלומי ד' וה' ולע"פ שאין הטעמים שוין דהתם דאוי לפוטרו משום דברשות עבד והכא דאוי לפוטרו משום שחייב כרת כלע"ד. ובגמרא בלשון אחרון ואיכ מדת תשלומי כפל נוהגת בין בגנב בין בשומר שעת גנב דחייבו דחמנא כפילא אם כשבע וגמלא שקרן ומדת תשלומי ד' וה' אינה נוהגת אלא בגנב בלבד ולא קתני אלמא נסבי ד' וה' בשומר שעת גנב אם שבח והכר ודחי לה מי קתני אין בין דהוי דוקא ולא שייר מידי מרובה קתני תנא ושייר והקשו תוס' ז"ל מאי שייר דהתי שייר וי"ל דשייר טעמא גנב באבידה דדרים לקמן ר' יוחנן דמשלם כפל וכי היכי דאי טעין טעמא גנב בפקדון לא משלם ד' וה' בשבח ומכר ה"ל שומר טעמא גנב באבידה ועוד שמשייר שוחף שגנב מהברו וסותפין שגנבו לא משלם ד' וה' כדאמרי' לקמן בפירקי' ועוד יש מתרצין דאין לחוש הכא אם אינו משייר כי אם דבר אחד כיון דלא מחית לאמיתא אלא דגלי לן שיש רבוי בכפל מד' וה' ע"כ: **ובדבר שאין בו רוח חיים** לכתיב אע"ל כל דבר שבע שור חמור על שה על שלמה על כל אבידה וכו' כל רבויא הוא דמרבינן כל דבר ומשור וחמור ושה ממעטינן שטרות וקרקעות ועבדים ומשלמה ממעטינן דבר שאינו מסוים כשלמה מכפל ושבועה. פי' הרא"ש ז"ל כגון הניח דתמן בפ' שבועות הדיינין ואין כשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין לאפוקי בית אלא שמרתי לך ע"כ וכן פירשו תוס' ז"ל בלשון הראשון בשם ריב"א ז"ל ולהו פי' רש"י ז"ל. על כל אבידה לשונן טעמא גנב באבידה שמלא והוא שקר דמשלם תשלומי כפל. תניא בתוספתא הגנב משלם תשלומי כפל שבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' בגזלנים בין כך ובין כך אין משלמין אלא קרן מפני שהשור כבוד עבד לקונו אבל שגנב חלק

כבוד לעבד יותר על כבוד קונו א"ר עקיבא מפני מה אמרו שבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' מפני שנתחרט בחטא: **אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל** נמ' אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב דראשון וגנב שני משלם כפל לגנב דראשון ורב ששת אקשי עליה ואמר רב כייס ובכיב אמרה רב לשלי שמעתתא עיין עליו. ולמולאי מובא עליה בהא וכתב הרא"ש ז"ל וקיי"ל כרבה דרבה סבר דכל הפחות קני מדרבנן. אבל מדאורייתא קיימא לן דיאוש לא קני כעולה ורב מחמן וכרב ששת וכר' יוחנן: תו גרסי' בגמ' א"ר יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים שיהם אינם יכולין להקדים זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינם ברשותו ודייק לה ממתני' דקתני אין בגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל אמאי בשלמא לגנב דראשון לא משלם ונגנב מבית אדם ולא מבית הגנב אלא לבעלים ישלם אלא לאו ש"מ זה אינו משלם לפי שאינו שלו ולבעלים אינו משלם כפל הואיל ואינו ברשותו לאקדישו ולע"ג דשמעת מתרצא אינא ברפ"ה דמסכת מעשר שני דלמעיין יכולין לחלל הע"ג דליתיה ברשותייהו כדכתבינן התם סמך ר' יוחנן שפי אהאי שתמא משום דקרא מסייע ואינם כי יקדים את ביתו קדם לה' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ועיין בתוס' דבפירקי' דף ע' דישבו דשתמא דמתני' דהכא דאין הגונב שתמא דרבים הוא לע"ג דהוה משמע דכשתם יחידאה היא דהיינו ר' יהודה ע"ש: **ב על פיהם או על פי שנים אחרים** מתני' אחיא לפי' כר' עקיבא דאמר עפ"י שנים עדים יקום דבר ולא אחי דבר והני עידי עביהה דקתני מתני' אי עפ"י שנים אחרים אין דבר הוא דמסהדי דאי לאו עידי גניבה איכא למימר דידיה קא שבח מ"מ מידה הכא ר' עקיבא דלע"ג דעדי עביהה לריכין לעדי גניבה כיון דעדי גניבה לא לריכא לעדי עביהה ומשלם השלומי כפל בלא עדי עביהה דבר שלם לריכין ביה וכיון שכן עדי עביהה אמי דבר שלם הוא ולע"ג דעדי עביהה לבד לא מהייבי ליה ולא מידי דשמא שלו הוא טובח: **גנב ומכר בשבת משלם** וכו' בגמ' רמי עלה והתניא גנב ומכר בשבת פטור ומוקי רמי בר חמא להתיא בבריתא באומר גנוב לקוח לי התנים מתאמתי בדמי הגניבה בשבת וכן עשה ונתחייב מיתה וקבב"ס ולע"ג דלעניין השלומין אי חבע ליה לוקח לגנב אחזר לי תא יש שלקחת אותן לי מה שמכרת לי בדמיהן לא אמרינן ליה זיל בלוש דהא מתחייב בנפשו הוא אפ"ה כיון דקא מקני ליה בהכי ויסיב ליה אינו מנפשיה הוי מכירה וסד"א דליתחייב בד' וה' קמ"ל דלא: **גנב וטבח ביום"כ**. והגיה רבינו יהוסף ז"ל גנב ומכר ביום הכפורים וכתב כן מלאתי בכל הספרים ע"כ. ובגמ' פריך הכי דקטלא ליכא מלקות מיהא איכא וקיי"ל דאין אדם לוקה ומשלם ומוקמי' מתני' כר"מ דאמר בפ"ק דמסכת מכות אדם לוקה ומשלם דהנהתם לוקין ומשלמין אלא הכם וכו' ופרכי' אי ר"מ אפי' שבח בשבת ליחייב השלומי ד' וה' הא שמעינן לה לר"מ לחיים ליה ממי אדם מת ומשלם דהכי אמר בהדיא בברייתא בגנב ושבח בשבת גנב וטבח לע"ז משלם השלומי ד' וה' ומוקי להדיא בטובח ע"י אחר דאע"ג דזה מוטל זה מתחייב ולע"ג דבעלמא קיי"ל אין אדם לדבר עבירה באמי הכא דאמר קרא ומבחו לו מכרו מה מכירה אי אפשר אלא בחיים אף שביחה ע"י אחר ממי מתחייב בהשלומין. דבי ר' ישמעאל הנא לו לרבות את הבליח דבי חזקיה הנא תתה לרבות את הבליח ור"ש בלחוד הוא דפליג עליה דר"מ בהדיא בריתא ופטר ליה לשחוט בשבת אי לע"ז מתשלומי ד' וה' משום דס"ל דשחיטה בשבת שחיטה באיסור ראויה היא דס"ל לר"ש כר' יוחנן הכמלדר דאמר בברייתא המבשל בשבת בשוגג יאכל לע"ם לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים ויליף לה מומרתה את הבשר כי קדם היא מה קדם אסור באכילה אף מבשל שבת אסורין באכילה והשוחט בשבת ממי אם בשוגג אסור לו לעולם ולאחרים מותר ממ"ם ואם במזיד אסור לעולם אפי' לאחרים אבל ר"מ וכל התנאים ס"ל דשחיטה בשבת שחיטה ראויה היא וכדתנן בפ"ק דחולין השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ולא"כ כשגנב ושבח בשבת ע"י אחר מחייב השלומי ד' וה' ולע"ש הגונב ושוחט ביום"כ ע"י אחר דשחיטה ראויה היא דמחייב השלומי ד' וה' ושפיר מיתוקמא מתני' כגולנו תנאי אפי' לרבנן דס"ל אין אדם לוקה ומשלם דהכא חברו הטובח הוא הלוקה והוא המשלם ואם בשבתו הרי"ף והרא"ש ז"ל דבגמ' אוקמוה למתני' דקתני גנב ובבח ביום"כ משלם השלומי ד' וה' בטובח ע"י אחר וכן נ"כ הוא כפי' הרמב"ם ז"ל למתני' מכח עומק פסקה של הלכה הוא אותו דכתיבנא כגולע"ד. ועוד נלע"ד לר"מ אפי' אי הוה ס"ל כר' יוחנן הסכלדר דמשמה שבת אסורין אפ"ה הוה מחייב ליה השלומי ד' וה' בטובחו ע"י אחר דהא אינו ס"ל שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה כמו שנכתוב בסמוך אם ס"ל דמעשה בשבת מותרין ומקיל עפי דאם בשוגג אפי' הוא עצמו מותר לאכול ואפי' בו ביום ואם במזיד לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים עד מ"ש שמותר אפי' הוא עצמו ומסקינא פרכינן ומי מצית מוקמת לה כר"מ ולא כר"ש והא קתני סיפא ר"ש פוטר בשני אלו מכלל דבטולה מתני' מודה ומשני לא מכלל דמודה בשבח ומכר לרפואה או לכלבים ולאמשמעי' דשחיטה ראויה חשיב לה אבל ביום"כ פליג דאין אדם לוקה ומשלם אלא א"כ שחטו ע"י אחר ולכתיבנא. והקשו תוס' ז"ל וא"ת ולרבה דאמר בפ' אלו נערות דלר"מ חדום הוא שהדשה תורה בקנס דלע"ג דמיקמל משלם היכי הוה משני מתני' כר"מ אפי' טובח בשבת ומי וי"ל דהוה מוקי מתני' בדלא אחרו ביה וכו' כדפי' רע"ז ל והכי משני רבה התם מתני' דאלו נערות: **טבח ומכר ואח"כ מת אביו** אבל מת אביו תנא סיפא וכו' לשון רע"ז ל עד כאן: אמר המלקט ואפי' יש לו אחים אמרי' בגמרא דפטור דלא קריון ביה ומבחו דמשמע כולה באיסורא וכתב הרא"ש ז"ל ומשום פטורא דסיפא דאמעוני' חדושא תנא ריסא ואח"כ מת אביו ואח"כ הקדים ומילתא דפשיטא הא בסרי כבר נתחייב קודם שמת אביו וקודם שהקדים אלא אגב פטורא דסיפא הנייה דקתני אם נגב משל אביו ומת אביו ואח"ב טבח ומכר דפטור דבעינן ומבחו כולו באיסור והא ליכא. נגב והקדים ואח"כ טבח ומכר פטור ולאחר יאוש דאחר יאוש הקדם ע"י יאוש ומני רשות ולאו דמריה קא טבח ע"כ. וכתב ר"י ז"ל כתב הרא"ש בשם רבו הרמב"ן ז"ל דבין ריסא בשבת קודם שמת אביו בין סיפא מייבי כגון בעמד האב בדין ולפיכך משלם בריסא השלומי ד' וה' לגנים זכות האב דאי קודם העמדה בדין ס"ל קנסות וקיי"ל בכתובות פ' נערה דאין אדם מורים קנס לבניו ולקמן בסיפא שבח אחר שמת

אביו

אמרו פסור מתשלומי ד' וה' דאע"פ שמשלם כפל על הגניבה אחר שעמד בדין מ"מ העדים לא העידו על הגניבה אלא אחר שעבדה ואז אינו חוטא ואע"ג דמתלמודא דילקמן הוה משמע דחייב אפי' לא עמד בדין דסוי קרם לא דחיק ספק דכתובות מכוח מאי דשקלו וטרו לקמן לרווחא דמילתא ע"כ: **גנב וטבח ומכר ואח"כ הקדיש** כלי"ל. וכתבו תוס' ז"ל בפירקין דף מ"ט דהא הקדש הוי קדשי ב"ה דקדשי מזבח לא הוי אלא מחייבים: **גנב וטבח לרפואה ולכלבים** הגיה הר"ר יהוסף ז"ל גנב ושבח ומכר לרפואה ולכלבים וכו' וכתב כן מצאתי בכל הספרים ע"כ: **השוחט ונמצא טרפה** משלם תשלומי ד' וה'. פתמא כר"מ דאית ליה במתני' בפ' אותו ואת בנו ובפ' כסוי הדם דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה דיליף לה שחיטה שחיטה משחוטי חוץ אלא שאין הלכה כמותו אלא נבי אותו ואת בנו כדכתיבנא התם בפ' אותו ואת בנו סי' ג'. וכתבו תוס' ז"ל כאן וגם שם פ' כסוי הדם וכיון דילפינן כבר מהד דוכתא דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה כגון באותו ואת בנו משום דהוי שחיטה משחיטה קסבר ר"מ יש לנו לומר כן בכל מקום ולהכי בתשלומי ד' וה' נמי שמה שחיטה ע"כ. ור"ת אויל לטעמיה דאית ליה התם דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ופי' הרמב"ם ז"ל שחולין שנשחטו בעזרה אסורין אבל לפי שאיסור זה מדרבנן הוא השוחט חולין בפנים חייב בתשלומי ד' וה' לרבנן ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל דהא מדייקא פ' כסוי הדם דר"מ ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא מדתנן פ' בתרא דתמורה רש"א חולין שנשחטו ישרפו ה"ה דס"מ למידק ממתני' דסכא דקתני ר"מ פטור בשני אלו ע"כ: **השוחט חולין בעזרה** מוקי לה רבא בגמ' לפ"ד חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא כגון שנשחט מקצת שיעור בחוץ ונגמרן בפנים דבגמר שביחה הוא דאיתסר בהנאה מן התורה ועד השתא דמריש קטנה ומש"ה מחייב לשלם, ובשני ממי מתוקמא מתני' אפי' כמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דהכא על כרחך כיון דתחילת שחיטה היה בחוץ לא נאסרה בהנאה עד גמר שחיטה ומחייב דלמריש קטנה. והמוכר טרפה לר"ש ר' יוחנן אמר חייב ורים לקיש אמר פטור ר' יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה בשביחה ליתיה במכירה ומוכחא ברייתא מפי כדברי ר' יוחנן הכי איתא בגמ' בפירקי' דף ע"ז. ודיל פ"ג דהלכות נזיקה סימן ה' ז' ושם נפל טעות בדפוס בכסף משנה וכל"ל שם סימן ה' גנב שמכר בשבת או שמכר לע"ז חייב לשלם תשלומי ד' וה' שאין במכירה מיתה: **ג משלמין לו את הכל** בגמ' מוקי לה כגון שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל השביחה או המכירה ואמרו ביום ראשון גנב ביום שני שבת או מכר ולא בשהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על השביחה כיון דקיימא לן כאביי דעד זומם למפרע הוא נפסל הני כיון דאיתזמו להו לגניבה איגלאי מילתא למפרע דכי אשהידו אשביחה פסולין הוי אמאי משלמין אשביחה אלא ולא בשהעידו בבת אחת ואזומה לא איכפת לן אם היתה בבת אחת או בזה אחר זה דהכחשה תחלת הזמה היא כרבא וכו' יוחנן. פי' הכחשה תחלת הזומה שאם באו שנים ואמרו הרג ושנים אומרים לא הרג ובכשיב בשה כת אחת בלישנא ואמרה שמעו היתה מהרגין דהכחשה תחלת הזומה היא אלא שלא נאמרה הכא נמי אפי' שהוזמו תחלה על הגניבה ואח"כ על השביחה דהשתא בהזמת הגניבה הוכחשו משביחה א"כ שהוזמו תחלה אשביחה ואח"כ אגניבה מאחר שהעידו בבת אחת בתוך כדי דבור אפ"ה משלמין דהכחשה תחלת הזמה היא. ולשון רש"י ז"ל וגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על השביחה ע"כ וכן פי' רעז"ל נבי בבא דהאחרונים משלמין תשלומי שנים. בסוף פי' רעז"ל אלא שבמן שלא הוזמו אלא אחד בעלו בגניבה ע"כ. אמר המלקט הוא פי' רש"י ז"ל וגרסא שפירוש לפירוקו הוא שבשלא הוזם אלא אחד מן השנים הראשונים בטלו שנים האחרונים וגם שנים הראשונים בטלו לענין שלא ישלמו תשלומי כפל אבל בשהוזמו שנים הראשונים לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל: **ד גנב והקדיש** כפ' המקדיש תיבה מבתוך חייב כרת דאלמא קני לגמרי דאי לאו הכי לא קדיש להתחייב עליו כרת ומתרץ התם כרת שע"י דברים בתר לו דאקמיה ברשותיה כי היכי לאיחייב כרת. ובגמ' פריך בשלמא אשביחה לא מחייב דכי קא מבח דהקדש קא מבח אלא ליחייב משום שהקדישו דמה לי מכרו לגדיום מה לי מכרו לשמים ומסקי' מכרו לגדיום מעיקרא תורת דראובן דהיינו דגנב [ושבתא תורת דשמעון]מכרו לשמים דהיינו הקדישו מעיקרא תורת דראובן] ושבתא נמי תורת דראובן דעדיין לא שמקדישו לא שבקדישו מזבח שקרבן קרב לכפר על הבעלים ושבחו לשמו ושם בעליו עליו והא דתניא לקמן בגמ' דף ע"מ גנב והקדים משלם תשלומי ד' וה' אייתי בקדשי בדק הבית דלא שייך למימר מעיקרא תורת דראובן ושבתא תורת דשמעון וכן כתב הרא"ש ז"ל וכתב נ"י ז"ל שנראה שכן דעת הרב אלפסי ז"ל אבל מי רואה בספר שבעל אותה ברייתא וכתב עליה דלא הלכתא היא אלא כמתני' וכו' ואפשר שסיתה לו נוסחא אחרת ברב אלפס ז"ל או שמא נ"ל שאין כן דעת רב אלפס ז"ל. והמגיד משנה כתב שרב אלפס השמיט לגמרה ברייתא ע"כ והראב"ד ז"ל דעתו שם בהשגות כדעת תוס' והרא"ש ז"ל: **רש"א** וכו' בפ"ק דפסחים דף ה' אמרי' דאע"ג דגר"ש דבר הנורם לממון כממון דמי כגון שכא אש"כ מיאמריך רחמנא למכתב נבי חמץ של נכרי לא ימצא שיכא דקבל עליו אחריות משום דסד"א הואיל וכי איתיה לחמץ בשעה הדר הוא נופיה לאחריות שהרי עדיין לא נאבד א"כ לאו בדשותיה דישראל קאי קמ"ל קרא דלא ימצא דאפ"ה עובר עליו ישראל ולא היא דוקא שיכא דאינו בעין כגון הכא נבי נוגב קדשים בשיו שהבעלים חייבין באחריותן הוא דאמרינן נורם לממון כממון דמי ומשלם הגנב כפל. עוד מוכח התם דרבנן מודו נבי חמץ דדבר הנורם לממון כממון דמי משום קרא דלא ימצא וחייב לבער חמצו של נכרי שנפקד בביתו אם הוא חייב באחריותו אם יאבד או יגנב. ואיתא נמי בפירקי' דף ע"א אלא דהתם קתני רש"א קדשים שחייב באחריותן חייב ופי' רש"י ז"ל שם חייב לשלם כפל וכו' וכך היא הגרסא ג"כ בהרי"ף ז"ל ומ"מ גם חייב בתשלומי ד' וה' אבל תוס' ז"ל כתבו שם דר"ש קאמר בהדיא לחייב ד' וה' בדבר הנורם לממון. בפי' רעז"ל ר"ש לאו אמילתיה דת"ק קאי ולא פליג עליה בגנב והקדים ואח"כ שבח ומכר. אמר המלקט פי' דאי אמילתיה דת"ק קאי ומחייב ליה משום שהקדישו דהוי כמו מכרו דמה לי מכרו לגדיום מה לי מכרו לשמים מ"מ אשכח מיבעי לי' לממר קדשים שהגנב חייב באחריותן פטור דאכתי לא נפקא לבהמה מרשותיה דגנב וכשלו לא מכרו עדיין אפי' נהקדש

דמי כיון שחייב לשלם אחר תחתיו אם יאבד אבל אם הקדישו הגנב בתורת קדשים שאינו חייב באחריותן דין הוא שיתחייב תשלומי ד' וה' שהרי מכרו לשמים מכירה גמורה שאינו חייב באחריותה ומש"ה מוקמי' לה בגמ' דר"ש אמילתא אחריתי קאי וכדפי' רעז"ל: וכתב החכם הר"ר שלומאן אוהבא ז"ל לשון רש"י ז"ל דהיכא דהקדיש גנב בין לגדבה לא מחייב ליה ר"ש לא אפשיטא דהקדש מבוח דעדיין שמו עליו דבהו אל פלוני ולאו אשביחה דהא מרשות מריה קמא נפק אלא אגנב הקדש שבקדישו בעלים קאי דכיון דחייב בעלים באחריות כי קא שבח אמריה קסבר דבר הנורם לממון כממון דמי ע"כ. עוד בפי' רעז"ל אלא שבשפר הדם. אמר המלקט פי' דבגמ' פריך והרי חזרה קרקע לבעלים הואיל ולשם בעלים מזבח ולאו ידי חובתן בו ומאתי מבלם תשלומי ד' וה' ומתרץ שבשפר הדם ופי' רש"י ז"ל ומיהו בשעת שחיטה ראויה היא ולפש"כ לא עלו לבעלים ולפיכך משלם תשלומי ד' וה'. ובגמ' מסיק כי אתא רבין א"ר יוחנן בשוחט תמימים בפנים אלא לשם בעלים. עוד בפי' רעז"ל ומפיקין ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה וכו'. אמר המלקט לעיל בפירקין סי' ב'. ובגמ' אמר רבא לר"ש דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב אמר הרי עלי עולה וספרים שור ובא אחר וגנבו יכול הגנב לפטור עצמו אם הודה מעצמו בגנב לרבנן ובעולת העוף לר"א בן עזריה לתקן בפ' בתרא דמנחות הרי עלי עולה יביא כבש ר' אלעזר ב"ש אומר שור לו בן יומו וסלי גנב ממי אתשלומין דבעלים מיחייב והרי הוציאו ידי נדרו ואפסידא דהקדש מיפטר דמצית אמרים כתיב ולא מצית הקדש אבל לרבנן פשיטא דלעולם משלם הקרן לבד בשלומה אם הפריטו שור וגנבו אע"פ שנשבחו לו מכרו אינו משלם אלא הקרן לעולם בין הודה מאליו בין שבח ומכר על פי עדים דודאי דאע"פ שהודה מאליו לא מיפטר בגנב אם מה שגנב הוא שור: **ה מכרו חוץ מאחד ממאה.** וכו' לשון רעז"ל עד לאפוקי שאם הסאיר נזתיה לו קרינן לא הוי שור ולא מיפטר בהכי. אמר המלקט כרב והוא דעת הרמב"ם ז"ל וכתב דאמר אליבא דר"ש בן אלעזר הכי ולא כרבי דאמר בברייתא כל דבר שאינו מעכב בשחיטה לאמעבד נבלה מחייב כגון ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה משלם תשלומי ד' וה' דכתי' ושבחו מידי דמעכב בשביחה כגון ושבח לו קנה לו אחד מבני מעים לו יבך מן הארכובה ולמעלה הוי שור ואינו משלם תשלומי ד' וה' לאפוקי מידי דלא מעכב בשביחה כגון ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה דוקא בשינו ומכרו דומיא דוקא בשינו ולא כאיכך תנא דר"ש בן אלעזר דאמר חוץ מקרנה אינו משלם תשלומי ד' וה' לכיון דלאו לאינו קיימא הוי שור חוץ מניותיה משלם תשלומי ד' וה' לכיון דלאינו קיימי לא הוי שור: **או שהיתה לו בו שותפות.** קודם שגנבו דלא קרינן ושבחו לו מכרו כולו באיסור ואע"ג דכבר שמעינן זה ממתני' לעיל בגנב משל אביו ומת אביו קודם שמכרו התם ה"א משום דיש לו שותפות בכל אבר ואבר אבל הכא אשמעי' אפי' אין לו שותפות אלא באבר א' או בגזה מסרמ"ה ז"ל עכ"ל ומקי יוסף ז"ל. נראה מדבריו ז"ל שהוא פוסק כמ"ד דאפי' גזה נקראת שור דומכרו כולו בעינן וכן יש פוסקים שפסקו כן ג"כ ועוד נראה מדבריו ז"ל שאם שלקו בגמ' ובברייתא אי מכרו חוץ ממאה שבו הוי אפי' קרנה וגיזתה לו דוקא דבר הניתר בשחיטה לו דוקא דבר המעכב בשחיטה לאו דוקא בבבא דמכרו אלא ה"ה בבבא דלו שחיטה לו בו שותפות דפליגי מר כדאית ליה ומר כדאית ליה כמלע"ד: **השוחט ונתנבלה בידו.** אלא מדעת ונותר ומעקר מדעת: **וטבח ומכר חוץ מרשותם.** כשהוציאו מרשותו נעשה עליו גנב וקנאו: **או שגנב חוץ מרשותם.** קנאו בשחיטה מיד ונעשה עליו גנב אבל גנב ושבח ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליו גנב: **או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם** מאמר שאינה צריכה היא אלא לנקט כולהו גווונא. ומפורש שם ביד פ' בני דהלכות גניבה פטור מן הכפל אם הגניבה היתה ברשותם של בעלים וכן ג"כ אם שבח ומכר ברשותם פטור. וז"ל הרמב"ם ז"ל אם בהלכות גניבה ס"פ שני גנב ברשות הבעלים ואחר שידעו שגנבה הוציאה ושבחה או מכרה חוץ מרשותו או שגנב והוציא חוץ מרשותו ושבח או מכר ברשותו משלם תשלומי ד' וה' ע"כ: **ו היה מושבו.** וכו' פי' ממקי יוסף ז"ל היה הגנב מושך אותו ויוצא פטור שאין מביאה קונה ברשות הבעלים ע"כ. בתוספות פ' אלו נערות. פליגי רבינא ורב אחא דרבינא ס"ל דמשיכה בר"ש קנא ולייק לה מרבה דמתני' דקתני היה מושכו ויוצא מן ברשות הבעלים פטור משמע דמת ברשות הבעלים הא הוציאו מרשות הבעלים כל שיכא דאפקה ואפי' לר"ש חייב ורב אחא ס"ל דמשיכה בר"ש לא קנא ולייק לה מבאה הגבהה או שהוציאו הוצאה דומיא דהגבהה מה הגבהה לאתי לרשותיה דהא הגבהה קונה בכל מקום אף הוצאה נמי לאתי לרשותיה ואז אמרי' דקנה אבל בר"ש לא קני וריבא ורב אחא לא קשיא כמה אלא אתי לרשותיה רשות בעלים קרינן ביה ספא נמי לרבינא לא קשיא הוצאה דומיא דהגבהה לא אמרינן. וכתבו תוס' ז"ל וגרסא דהכא פליגא אאביי ורבא דאמרי בהמוכר את הספינה משיכה קונה בשמעתא אבל לא בר"ש וגרסא דהלכה כאביי ורבא מדמייתי מילתייהו בהמוכר את הספינה פי' מדפריך ממילתייהו משמע שהם עיקר ולא שייך כאן כל שיכא דפליג רב אחא ורבינא הלכה כרבינא ולקולא ע"כ: **או שהוציאו מרשות הבעלים.** משמע דכיון שהוציאו מרשות בעלים חייב ואפי' הוציאו לר"ש ואע"ג דאין משיכה קונה בר"ש ס"מ לענין קנין אבל להתחייב באונסין כיון שהוציאו מרשות בעלים חייב ומקי יוסף ז"ל וכן כתבו תוס' ז"ל שם בפ' אלו נערות ולא פליגי אביי ורבא אדרבינא. ודוק ותשכח ברש"י ז"ל פי' בבבא קמייתא דהיה מושכו ויוצא פטור פי' דהיינו מכפל ונבי פטור בשפינה דהיה מושכו בס"ח אז השומר ומת ברשות הבעלים פטור פי' דפטור הגנב מכלום אבל ראיתי שהר"ש לוריא ז"ל הגיה גם בהיה מושכו דריבא פטור מכלום ואם קבלה נקבל דלא נהירא שהרי כ"ל ז"ל המתקתי לשונו לעיל ולא הזכיר אלא פטור סתם דמשמע פטור מכפל ונם רעז"ל המתיק לשונו כאשר הוא בגמ' בדפוס: **ז אין מגדלין** וכו' וכתוב בשלחן ערוך ביורה דעה סימן ש"ו ובחכן המספר פי' ת"ש דהאידנא שאף בארץ ישראל אין רוב שלוח של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפי' בארץ ישראל. ועיין בספר מלוכת עיניים פי' נ"ד סעי' י"ג. ונלע"ד דקתני תנא הלי מתני' הכא בתר דשליק מכל דיני מזקי בהמה חיה ועוף דכתיבי באוריתא נקט דינים התלוים בבהמה חיה ועוף שהם גזרה מדרבנן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בלבד. ועיד אפשר לומר דתנא אלי מתני' הכא אינו שייכים למיתני דיני תגלומין ד' וה' ויקשה לך אחר שאין מגדלין בסמה דקה בארץ ישראל היכי מסכתת דיני תגלומין ד' וה' אי אמרת בחולה נאמרן הא אין לכון דיני קנסות בח"ל דדוחק לומר דמתני' לא מיירי אלא בזמן שיסראל יושבין על אדמתן שאז לכון דיני קנסות נמי בחו"ל. ואי בא"י הא אין מגדלין בסמה דקה בארץ ישראל לזה סגי עיין לו כלומר דמסכתת לה במדברות שבא"י דהא מגדלין שם בסמה וכדא"ר אלעזר בגמ' ראוהו שהשמין עצמו בחורשין ומשך בסמה ועבתה לו מכרים משלם תגלומי ד' וה' דאע"ג שהכל ראו אותו נוגב אעפ"כ אינו נקרא גזלן אלא נגב כיון דמיעמר מיעייטו כך נלע"ד. וכתבו תוס' והרא"ש ז"ל אין מגדלין בסמה דקה אפי' בבית קאמר לדרעות אפי' בסמה אסור ואע"ג דלא פסלי' רועה אלא כשתרעה בסמה של עצמו אבל של אחרים כשר דאין אדם חושש ולא לו בסמה דקה שאסורה לגדל בבית אין נראה לחלק בין מגדל שלו למגדל של אחרים דהא אפי' בכרמי הסמה אסור ע"כ. פי' בברייתא אמרו רבנן אפי' קשורה בכרמי הסמה ואפי' רש"י ז"ל דבגמ' ר"נ פליג עלייהו דרבנן ומתיר לקשרה בכרמי הסמה אבל ראיתי בנתקי יוסף כתוב ובגמ' אמרי' דלאו דוקא אמרי' שתנא נרשות דאפי' קשורה בבית בכרמי הסמה אסור אלא לשהותה לעורך הרגל שלשים יום ולא שתהא יושב. והכי קתני בהדיא בתוספתא אבל מגדלין אותה קודם לרגל שלשים יום ולא שתהא יושב. ורועה בשוק אלא קשורה בכרמי הסמה וכן בגמ' לקמן שאלו תלמידיו את ר"נ מהו לשהות א"ל מותר ובלבד שלא תלא ותרעה בעדר אלא קשורה בכרמי הסמה ומקרא נמי משמע הכי אשרו חג בעבותים פירש"י שסיו קושרין הקרבן בכרמי הסמה עד שיבילוהו לקרבנות המובח עכ"ל ז"ל. ותניא בגמ' בברייתא וכשם שאמרו אין מגדלין בסמה דקה כך אמרו אין מגדלין חיה דקה כגון צביים ושועלים ר"ש בן אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרין והשונין וקופין וחולדות סגאים מפני שעשויין לנקר את הבית מן העכברים פי' רש"י ז"ל כלבים כופרים קטנים ונגסים הם ל"ש כלבים גדולים של איידין ואין מזיקין ע"כ ומוקי בגמ' לשאי תתול דמתיר ר"ש בן אלעזר לקיימו באוכמא אבל אוכמא חורא מועד לשזיק אדם ואפי' אוכמא בר חורא מועד לשזיק אבל אוכמא בר חורא בר אוכמא בעיא דרבינא בגמ' ומשמע דלא אפשיטא: **אין מגדלין תרנגולין בירושלים.** אפי' ישראל מפני הקדשים ובירור' משמע דרמיז לה מקרא דכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדו עיר שמחברת ישראל זה לזה דכמו שאין הבהמים מגדלין כך לא ישראל ג"כ ע"כ. וביד פ"ז דהלכות בית הבחירה איתיה לדין זה דגדול תרנגולין: **ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות** כך נקד הר"ר יוסף ז"ל הטיית בשבת. והתכס ה"ר מנחם עזרי' כ"ש הטיב בסימן פ"ה דלא שו אלא במקום שאינו משתמר אבל בגולין הטמרים מותר לכהנים לגוים וישראלים אפי' בירושלים לגדלם להתפרנס מהן וברבורים אבוסים דשלמה יוכיחו וסוף מתני' סייעתא למ"ד במסכת יומא מאי קרא קרא תרנגולא ומריעא דמתני' שמעינן דקתני אין מגדלין בסמה דקה בא"י וסיינו דוקא בשלוח הרגל אבל במכיים לה מזונות במקום שמור לא נזור לחי הכי תכבד העבודה בלשכת הטלאים ועוד דהויא לה גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וסיפא דקתני לא יגדל חזרים לא שייכא בעשמא דסבר באבי בלו ולא גמרי' מינה כלל עכ"ל ז"ל. ונראה דמתני' נמי מיירי לדיוקי לכאורה כותיה מדקתני גבי תרנגולין בלחוד מילתא בעשמא מפני הקדשים או מפני הטהרות ש"מ אשם הם בתוך לולן דליכא למיחש לקדשים ולטהרות מיתר אלא דליכא למילחי דלמרבא אוכא לאיתר לאילך נישא דלהכי נקט הכא מילתא בעשמא כלומ' דמפני חומרת הקדשים והטהרות ראוי שלא יגדל כלל אמא יתמתק ותמוש ותלך למקום שרצים וכבלות ותנא בהם ותנא ותנא בקדשים או בטהרות והכי נמי מסתברא מדלא קתני בברייתא בגמ' דמגדלין עופות ותרנגולין אלשים יום קודם משתה בנו כדקתני גבי בהמה דקה ואי משום קרא תרגולא מיגן לאיתר בכפרים הסמוכים לירושלם ואי משום לשכת הטלאים לא אריא כיון דלעורך גבוה הוא שרי דהא אפי' לעורך הדיוט שרי בברייתא בגמ' לגדל בהמה דקה שלשים יום קודם לרגל או שלשים יום קודם משתה בנו כיון שגם הם ערכי מזבח הם: **אין מגדלין חזירין בכל מקום.** וכתבו תוס' והרא"ש ז"ל דנראה דלא יגדל חזרים דמתני' היא היתה גזירה בשלמים של מיעוט ע"כ ועיין במ"ש ע"ז בפ' בתרא דסוטה סי' י"ל. והגיה הר"ר יוסף ז"ל לא יגדל ישראל חזירים בכל מקום: **לא יגדל אדם את הכלב** וכו'. בברייתא תניא אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר דבין ישראל לגויים דגריסה שור וגיוס קושרו ובגולה מחיצו. ויש לדקדק כאן דקתני לא יגדל אדם את הכלב ולא קתני אין מגדלין כלבים כדקתני בכולהו בבאי אלא נקט לשון יחיד ויעוד מלא אדם יתירה דקתני ועוד דנקט הכלב בס"א הידועה. ואפשר לתת לאמתו' אגב אורחיה שלא היא אשה יש בה עוד איסור אחר מפני החשד וס"ם אים שאסור לגדל כלבה נקבה מפני החשד מגורף להני טעמי דאיסור גידול הכלב תנא דאסור לגדלו אפי' כי ליכא הני טעמי אא"כ קשור בשלשלת החיצי' שמא תפיל אשה מירתו ונראה עוד לנקט הכלב בהא הידועה להיותו כלב רע דוקא וכדתניא בברייתא בגמ' בשם ר"ש בן אלעזר דמותר לגדל כלבים כופרים וכלכתיבנא וגם תניא בפ"ק בגמ' דפ"ק דף ט"ו ובס"פ שור שנגח ד' וה' תניא ר' מתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע וכו' וכן הוא הלשון בטור ח"מ סי' ת"ש: **אין פורסין נשבים ליונים.** נלע"ד לבדין הוא דס"ל לאיתני אין פורסין שהוא מעשה גזל בסדי אין מגדלין בהמה דקה שהוא ג"כ מעשה גזל אלא לנקט כולהו אין מגדלין בסדי סדרי ועוד דהא שייכא בכל מקום כמו חזירים וכלבים. ובגמ' פריך ומי אלי כולי האי והתנן בפ' לא יחפור מרחיקי' את השובך מן העיר כ' אמה ותירץ אביי מישם שייטי טובא אבל כרישים בתוך שלקטין בתחלאין והדר פריך ומישם שלשים רוש ותו לא והתניא אין פורסי' נשבים ליונים אא"כ הרחוק מן הישוב שלשים רוש כד"א במדבר אבל בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס ומוקי רב יוסף בברייתא בישוב כרמים שאוכר אוכרים לכרם עד למרחוק. ורבה אמר בישוב שובכין והשובכין הן הנכרים או הספקר או דידיה דמשום יוני שובכין שלא יכלו בפחים אין לחוש דשלו הן אבל יש לחוש ליוני הישוב שבאין דרך השובכין למרחוק ופירשו תוס' בשם רש"ל ז"ל דמאה מיל לאו דוקא אלא אפי' אלף לא יפרוס והמקשה ס"ל דאיירי ברייתא בישוב זרעים וה"פ ומישם שייטי שלשים רוש ותו לא אפי' בישוב זרעים והא מוכחא סיפא דברייתא דבישוב זרעים שייטא טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כרישא בחמשים אמה ומשמי דלא אייריי בישוב זרעים אלא בישוב כרמים ובישוב שובכין וקרי מדבר היכא דליכא ישוב כרמים וישוב שובכין ע"כ. וכן תירץ נ"כ בירושלמי ר' יוסי ב"ר בון כותיה דאביי דלרעות מרעיה חמשים אמה לפרות פורחת אפי' ד' מילין ע"כ: **מן הישוב.** כתב הר"ר יוסף ז"ל שאלא בחוב הספרים היושב ותימה גדול הוא בשני: **שלשים רוש.** סייגו ד' מילין ופעמים שאינן שיעור בריסין ופעמים במילין ופעמים בפרסה תוס' ז"ל בפ' לא יחפור דף כ"ג:

פרק ח החובל וכו'. נלע"ד דהא דלא קתני פירקי דהנזק שאוך לפרק מרובה דמיירי בגובה דמשו ליה משום דהאי פירקא לוליה בדיני קנסות מיירי תנייה שאוך לפ' מרובה דתגלומי ד' וה' וכן נמי תגלומי כפל דיני קנסות הן וכתר הכי קתני פירקי הנזק לעיתהו דיני קנסות דאע"ג דתנן התם בפ' הנזק קמא היכן פקדוני מ"ל נגנב וכו' עד משלם תגלומי כפל דהוי קנס. הסיא נראה דלא תנייה התם אלא אגב דהיכן פקדוני מ"ל נאבד דקתני ברישא. ועוד נלע"ד דהא דלא קתני החובל בחברו חייב חמשה דברים נזק צער וכו' בא לרמוז לנו הא דגרס' בירושלמי דתניא החובל בחברו חמשה נותן לו חמשה ד' נותן לו ד' שלשה נותן לו שלשה שנים נותן לו שנים אחד נותן לו א' ר' לילל הכהו על ידו וקשעה נותן לו ה' מזק צער רפוי שבת ובשת. הכהו על ידו ובשתה נותן לו צער רפוי שבת ובושת הכהו על ראשו ובשתה נותן לו שלשה צער רפוי שבת. במקום שאינו נראה נותן לו שנים צער רפוי בעומדו שבידו נותן לו א' בושת ע"כ. ופי' בערוך עומדו קלף שעושין מן קליפה של עץ בלע"ז נקרא עומדו ע"כ. ומש"ה קתני משום המשה כלומר לאו דוקא לעולם חמשה ובכא נמי מתייחב ספיר אמאי איעטריך למיתני מניינא תא"ל דהוה מלי למתני החובל בחברו חייב בנזק וכו' אלא אתא לאשמועי' אגב אורחיה דמשכחת דמתחייב החובל חמשה על הרוב ואו לא ומלת עליו דגראית יתירה וכפולה נראה לאתא תנא נרמוז לנו דאפילו בחובל בעצמו אע"ג דלא שייך בו חיוב איסורא מיהא איכא וכדאתקן בסוף פירקין והנא הכא ברמוז קצר והדר מפרש לה: **נזק.** סייגו פגם שבפגם ממה שהיה שוה ופירש הרא"ש ז"ל ראוין אותו כאלו הוא עבד כעבדי מכר בשוק והוא ממכר לעולם אבל עבד עברי אין לו שומא לימכר לעולם להפסיד לו בשומא הוא שהרי היה יכול למכור את עצמו לשם ולאחר שיצא בשם ימכור את עצמו שנית וכן כל ימיו. בשבת ובבושת כך פגיס הר"ר יוסף ז"ל: **ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה.** מלת ושמין אית לי"ג לה וכן בירושל' נ"כ ליתה. ופי' כמה היה יפה וכו' רוצה לומר כמה היה שוה וכמה הוא שוה. וכתב הרא"ש ז"ל שמין המזק לכל אדם כפי מלאכתו כגון אם היה עבד מוקב מרגליות ושיבר רגלו שמין עבד מוקב מרגליות כמה נפחתו דמיו בשביל חסרון רגלו והוא דבר מועט. ואם קטע ידו הוא דבר מרובה ומיהו יראה לשומא זו שמין לאדם כפי מלאכתו סיינו דוקא לנוסף בשומא כגון אם קטע ידו של עבד מוקב מרגליות אבל אם קטע רגלו והיתה שומתו פחותה משומת עבד העומד לשימוש ולעשות מה שיצוהו רבו לפי שהעבד מוקב מרגליות אין רבו מקפיד כ"כ על חסרון רגלו שרגלו הוא למלאכתו הראשונה ולהרבה יותר יפי' קבוע במלאכתו ישמו כאילו לא היה מוקב מרגליות דמשתבר שלא יפסיד באומנות שאם ירגל לא יעשה דבר זה ויהיה כשאר כל אדם הממכר לכל מיני תשמיש ע"כ: **בצער בואו** וכו'. כך הגיה הר"ר יוסף ז"ל בצער בבי"ת. ופי' רש"י ז"ל במסמר כאב המכה ע"כ. נלע"ד הר"ל דלא זו אף זו קתני לא מיבעיא בשפוד דכאבו גדול אם כיאו בארכו של השפוד חס על בשרו אלא אפי' במסמר שהוא קטן או דומיא דמסמר דסיינו בראש השפוד חס אם כיאו איכא צער ומיחייב. ובגמ' על לפרנו וכו' ש"מ דצער אלא במקום חזק כגון על לפרנו דלא אפתחיה משתלם מלן תנא ורבנא אוקי לה דבן עזאי היא ולא רבי ורב ספא מוקי לה כרבי ולא כבן עזאי דלא עקרינן לה מרבי דהוא סדרה ועוד דהכי משבר ספי' פלוגתא דר' ובן עזאי דבברייתא דתניא רבי אומר כיצד מתלה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחלה, ודל"ע כויה בין לאיתי בה חבורה בין דליתי בה חבורה משמע ובכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמפלגי רבי שבר אין דנין אותו בכלל ופרט וס"ע כויה נאמרה תחלה כלל דכויה משמע בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה ואי הואי חבורה סמיך ליה הוי דרשי חבורה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יש עמה חבורה אין אין עמה חבורה לא הסתא דכתיב פלע תחת פלע בנתים לא דייינינן וכי תימא חבורה לרבי נמה לי לדמיס יתרים. פירשו תוס' ז"ל שמשלם בעצר שיש בו רושם יותר מבעצר שאין בו רושם אע"פ שאין מצטער בזה יותר מבזה משלם יותר לפי שמתגנה מחמת הרושם. וכן עזאי סבר דנין אותו בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט והיינו דקאמר חבורה נאמרה תחלה כלומר כאילו נכתבה חבורה בגלה דכויה שהיא פירוש אלא. ובגמ' מפרש דסולהו ד' דברים משכחת להו אלא במקום חזק צער כדתנן על לפרנו וכו' רפוי כגון דהוה כתיב ליה מידי והיתה מתרפאת והולכת והבית לו שם חריף וחסך את בשר מקום חבורה למרא לרשת שלריך לשום לו שם ולהחזיר את בשרו למרלה הבשר. שבת כגון בהקיאם בלילדרוא ובעליה. בושת דרק ליה באשיה: **אומרין.** ברי"ש וי"ש בדלית: **כמה אדם ביוצא בזה רוצה ליטול.** מפר' בגמ' אומדים כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתבת למלכות לקוטעה לו בסיוף ויקטענה לו הלילה בשם והיינו ליטול דקתני במתני' פי' ליטול מן המזיק מה שנתן זה למלך כדי שיהא שיקטענה לו הלילה בשם: **רפוי.** אמריון בירושל' דיסיב ליה נמי תוס' מזמו כלומ' שמתחלה היה יכול לקבול ידקות ודנים ושתה אינו יכול לקבול אלא בשם ותרגנולים. ונלע"ד לאפשר לומר דהיינו נמי דדייק מתני' למיהדר למיתני רפוי הכהו חייב לרפאותו דנראה שהן מלות מיותרות ושיבה לשונו למיתני הכהו ולא קתני הכל בו חייב לרפאותו לאשמועי' דאפי' על הכלה קלה שאין בה חבלה אי שייך בה רפוי חייב לרפאותו. עוד נלע"ד לאפשר לומר שרומו לנו התנא מאי דתניא בברייתא בגמ' והביאו הרמב"ם ז"ל שם בהלכות חובל ומזיק פ' שני וז"ל שם כיצד משערין הרפוי אומדין כמה ימים יחיה מחולי זה וכמה הוא צריך ונותן לו מיד וכו' עד ואם היה מתנגב בחולי וסוגר ואתר בו החולי יותר על מה שאמדוהו אינו מוסיף לו כלום וכן אם הבריא אין פותחין לו ממה שאמדוהו עד"א כשרגש המזיק אינו תקנה היא לו אבל אם אמר המזיק

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מחזיק אין רצוני בתקנה זו אלא מרפאנו דבר יום ביומו שומעין לו ע"כ. וכתוב שם בגמיר משנה מהיכן יבא לו לרב ז"ל הלי בל"א ומאי דקשה עליה ומה שהירך עליו. והיינו נמי דקתני הכא תנא דמתני' רפוי הכהו חייב לרפאותו כלומר לתת לו כל הימים שלמדוהו שיהיה שוכב על ערש דוי. ומאי דקתני בהר הבי היתה כל ארכה אינו חייב לרפאותו רמז לנו שאם אחר שנתן לו בכתפו אחת כל מה שלמדוהו אם נתגנבו בו בחולי אינו מוכיח לו כלום או אפשר לומר דלאידך גיסא אתא לאשמועי' והוא מה שכתב הרב המגיד דדבר פשוט אצל הרב ז"ל דאם רצה המזיק לתת דבר יום ביומו ואם יתרפא קל מהרה ירוים ואם יאחר יפסיד ודאי שומעין לו שהרי אינו חייב אלא ברפואתו ובאתו והרי הוא נותן ונכון הוא עכ"ל ז"ל. והיינו דקתני הכא תנא דמתני' חיתה כל ארכה אינו חייב לרפאותו כלומר אפי' שהמזיק בהר שאם יתרפא קל מהרה ירוים ואם יאחר יפסיד ה"מ דאם יאחר יכסיד כשנה חיתה כל ארכה אבל אם חיתה כל ארכה אפי' שאיחר שוב אינו חייב באחריותו כך נלע"ד: **שבת רואין אותו באילו הוא שומר קשואין.** נראה שאם היה מלמד תינוקות לא אמרי' כאילו הוא שומר קשואי'. כן כתבו תוס' והרא"ש והרמ"ה ז"ל ומקור יוסף ז"ל. בפי' רש"ל אבל אתה לוקח כיפר לראשי אבריס פי' שאינם חוזרין להיות כשין מיתה שאותו אבר מת. עוד בפי' רש"ל בשת דכתי' וקצותה את כפה ממון וכן פי' רש"י ז"ל כאן אבן בפ' עשירי דסנהדרין דף ע"ו הביא ג"ם דספרי וז"ל נאמר כאן לא תחוס ונאמר בעדים זוממין לא תחוס מה להלן ממון אף כאן ממון ע"כ. בפי' רש"ל אבל בהמה שהזיקה אדם או אדם באדם אין דין. אמר המלקט פי' דבהמה שהזיקה אדם מילתא דלא שכיחא היא ואפי' אדם שהזיק אדם קרי ליה מילתא דלא שכיחא אע"ג דשכיח טפי מבהמה שהזיקה אדם. ודבר שיש בו חסרון כיס אחי למשעי בוצה דלית ביה חסרון כיס אע"ג דשכיח הוא: **שלא מחמת המכה.** היינו אם פשע החולה בעצמו ועבר על דברי רופא וכו' כדפי' רש"ל. וכגמ' ת"ר עלו בו למחיה מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שכיון שאנה שכתוב ברפוי אשבת נמי מיחייב דאתקש לרפוי אלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו רפוי שאנה עליו שכתוב מיחייב שבת אלא שאנה עליו שכתוב לא מיחייב וחכמים אומרי' שבתו ורפאותו הקישן שכתוב זה לזה כל שחייב בשבת חייב ברפוי והואיל ואינו חייב בשבת כדברי ר' יהודה אינו חייב ברפוי ופטור משניהם לכפל דורפא ירפא אינערך לאשמעינן דאיתן רשות לרופא לרפאות ולא אמרינן דאמנא מתא ואיהו מסי. ומתני' ברא' דכפשטה אתיא כר' יהודה ואפי' כת"ק דהלכתא כוותיה מצינא אתיא ומאי אם מחמת המכה חייב דקתני חייב רפוי ובשבת אבל בבא דחיתה ונסתרה ודאי לא מצינא אתיא רק כר' יהודה בלבד. הנה נלע"ד אם נסתרה המכה קאמר ואיתנו בבא דחיתה ונסתרה וכו' דקתני במתני' דאי לא תימא הכי אמאי אינערך למתניתא הא שייכא פלוגתייהו אפי' בחדא בבא אם בעלו בו אמחיה אם בנסתרה המכה ע"כ. ושם ביד בהלכות חובל ומזיק פ' שני סי' י"ט כתוב עלו בו אמחיה אם בנסתרה המכה חייב לרפאותו ואינו נותן לו דמי שבתו ע"כ והשיגו הראב"ד ז"ל ונם העור אבל המגיד משנה כתב שם טעות סופר בדברי רבינו ושעיקר שנוסחא בדברי רבינו ז"ל אלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ע"כ וכסף משנה נדחק לתקן הגרסא. ודע שאם בדברי מגיד משנה נפל טעות ונתחלפו דברי ר' יהודה לדברי רבנן בתרתי אמרי באותה בריתא דאפי' ברפוי דמחמת מכה פטור דוק. עוד תניא בגמ' מכין שאם עלו בו אמחיה מחמת המכה ונסתרה המכה שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא יכול אפי' אלא מחמת המכה כגון שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה מפני שמיני דבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והפלתה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל רק. ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אף מחמת המכה פטור אינא דאמרי אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן בתרתי ואינא דאמרי אף מחמת המכה פטור משבת וחייב ברפוי אלא דקתני כמאן דאמר ר' יהודה דבריתא קמייתא. הא ס"ל נלע"ד ר"ל אם אכל דבש וכו' והיינו שהוצרך התנא הכא לפרש הטעם מפני שמיני דבש וכו' כלומר אינו אפי' בשתמת אלא הזהירו ברופא אם אכל פטור מלרפאותו דשתמן כפרושן כך נלע"ד. לשון ס' הלבוש מועתק רובו מספרי הפוסקים וכיון שדבר זה שאין מהייבין אותו לתת לו דבר יום ביומו כל ימי משך חולי אינו אלא לתקנת המזיק אם אמר המזיק אי אפשי בתקנה זו אלא אתן לו דמי שבתו ורפאותו דבר יום ביומו שומעין לו ואם אמר המזיק כן ומעטו לו ולא אמדוהו אלא נתן לו דבר יום ביומו ועלו בו אמחיה מחמת המכה או שנסתרה המכה אחר שחיתה חייב לרפאותו ולתת לו דמי שבתו עד שיתרפא נם מזה. עלו בו אמחיה אלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ולא לתת לו דמי שבתו דמיעט רחמנא וכתב גבי שבת שבתו וגו' למעט עלו בו אמחיה אלא מחמת המכה שאינו צריך ליתן לו דמי שבתו וכיון דמיעט קרא שבת ה"ה לרפוי שאינו צריך ליתן לו כשעלו בו אמחיה אלא מחמת המכה דשבת ורפוי הוקשו להדדי דכתיב רק שבתו יתן ורפא וגו' ליתר כל מקום שיתן לו שבת יתן לו רפוי וכשאינו יתן לו שבת גם רפוי אינו יתן לו ע"כ: **שבבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו כו'** שאע"פ שאם היה בריא היה עושה מלאכות שם בהן ריוח ביותר אעפ"כ השתא מיהא לא לקחה מדת הדין שהוא כבר נתן דמי ידו ודמי רגלו ורואין אותו כאילו הוא שומר קשואים אבל אם לא הסרו אבר אלא שחלה ונפל למשכב או שלבתה ידו ופוסקה לחזור נותן לו שבתו אל כל יום ויום כפועל בפל אל אותה מלאכה שבטל ממנה. וכתבו תוס' ז"ל ושומר קשואים לא אמי אתרגל דברנגו קאמר בגמ' ורואין אותו כאילו הוא שומר ספתח דהא שוב אינו רואי לשמור שצריך להלך סביב הגנה א"ל בגמ' אייתי בשביר שני רגלין דומיא דשמיא את שינו דבגמ' דאייתי בשמיא שתי שינו לאי שינו אחת עדיין הוא רואי לכל מה שהיה ראוי בתחלה ובתוספתא נמי קתני רואין אותו כאילו הוא הגר שומר קשואים משמע דתגר יכול לשמור: **בושת הכל לפי המבייש** בגמ' פליגי בה תנאי ר' מאיר אומר וכולן עניים ועשירים רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב ר' יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קומתו רש"א עשירים רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן ועניים כפחותין שבהן פי' כפחותין שבעניים לשקל דמיון דעני יותר מדאי הוא בזמנו קלה ושקיל ותרי בגמ' כמאן אתיא מתני' ומשקי' דלא אתיא אלא כר"ש דאמי' כר"מ מתני' קתני הכל לפי המביים והמתביים ור"מ בולהו בהדי הדדי מיהו ואי ר' יהודה מיפא דמתני' קתפ המביים את הסומא חייב ואילו ר' יהודא אומר סומא אין לו בושת וכך היה ר' יהודה פוסרו מחייבי גליות ומחייבי מלקות ומחייבי מיתות ב"ד ומכל דיניס ומצות שבתורה ובדיליף מעמא בגמ' וכי תימא כי אמר ר' יהודה סומא אין לו בושת למישקל מיניה אבל למיהב ליה יהבינן ליה והא מלקתני סיפא דסיפא דמתני' המביים את היתן חייב ויתן שביים פטור ולא קתני סומא שביים פטור מכלל דל"ש הכי ול"ש הכי ס"ל לתנא דמתני' דחייב בין שביישהו בין שביים הוא את אחרים אלא מהוורתא דמתני' ר"ש היא וכתב הרא"ש ז"ל ולכאורה משמע דהלכה כר"ש מאחר דמוקי סתמא דמתני' כותיה ומה שלא הביא רב אלפס כל זה ופסוק הלכה כר"ש סמך אמתני' דלקמן הכל לפי כבודו דמסקי' דלקולא קאמר ת"ק דמשמע שיפור זה לעשיר ולפחות לפי כבודו והלכתא כת"ק דר' עקיבא והיינו כר"ש ולכך לא תשש להביא פלוגתא דהני תנאי עכ"ל ז"ל: **המבייש את הערום** בברייתא דגמ' קתני בייש ערום חייב וגמ' פריך ערום בר בושת הוא ופירש תוס' ז"ל דאמתני' לא פריך דפשיטא דערום בר בושת הוא אם רקק בו או שברו אבל אלשון הברייתא פריך דמשמע ליה בייש ערום שמביישו במה שמנלהו ומערימו ומשני רב פפא מאי ערום כגון דאתא זיקא כרכיבתו לאתיה ואתא אתיה לגיהו פפי. וכתוב בספר אעדה המביים את הערום שמנלהו אבל מכה את הערום פטיפא שחייב אף על הבושת מ"כ והוא מ"ש בשם תוס' ז"ל אבל דעת רש"י והרמב"ם ז"ל שהמלך ערום בר בושת הוא הוי בר בושת כלל אף רוקקין בו או מכין אותו: **וישן שבייש פטור** הא סומא שביים חייב ומתני' אלא כר' יהודה דאמר סומא אין לו בושת ואם ביים חברו פטור ומודה ר' יהודה שהמביים את הסומא חייב כן כתבו תוס' ז"ל וזכן משמע מתוך פי' רש"י ז"ל: **חייב על הנזק ופטור על הבושת** בגמר ובלהה ידה והחזיקה במבוטיו אינו חייב על הבושת עד שיבא מהכוין כך ל"ל. ואם מתכוין בשעה שאפל חייב אף על הבושת שכל המתכוין להזיק אע"פ שלא מתכוין לגייב חייב אף על הבושת כמ"ש לעיל פ"ג סי' י': **אינו חייב על הבושת** וכו' ס"פ כיצד הרגל ופי' נמוקי יוסף דמלכתיב במבוטיו הכי משמע שמכוונת לו דאם כוונה להחזיק במבוטיו אבל זה והחזיקה במבוטיו אל אחר פטורה על הבושת ע"כ: **ב זה חומר** וכו' ומצאתי מונה וחומר שוב באדם מבשור שהאדם משלם מזק לער וכו' אמנם הר"ר יהוסף ז"ל הגיה ושוב חומר באדם מבשור שהאדם משלם את הנזק ומשלם דמי ולדות ושור אינו משלם וכו' כן מצאתי בכל הספרים ונ"ל דהש"ס זה חומר באדם מבשור כי' זה שאמרנו למעלה בהתובל בחברו חייב בחמשה דברים ועוד חומר אחר יש באדם מבשור שהאדם משלם דמי ולדות ונ"ע שמה הזכיר מזק עכ"ל. ופי' הרמב"ם ז"ל אמרו זה חומר באדם מבשור סמוך על העיקר אשר קדם כה"ג מזו סמסבת שורו שביים פטור ע"כ. ושור אינו משלם אלא מזק ופטור מדמי ולדות אפי' הוא מועד. ולהלא אוקימתא דרבא לאיתא פ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ב דש"ל דשור מועד חייב בדמי ולדות אלינא דר' יוסי הגלילי פירשו שם תוס' ז"ל דמתני' ר"ש היא דפליג עליה בברייתא דהתם. ועוד כתבו שם תוס' ז"ל דלאביי ורבא דהתם מתני' דפופר שור מדמי ולדות דוקא כשלא נתכוין לאשה דומיא דאנשים דקרא ע"כ. ונלע"ד דבהכי מיתא דשייכא שפיר אאי מתני' נני מתני' דלעיל לאיידי דקתני במתני' דסליק מינה אינו חייב על הבושת עד שיבא מתכוין הנא ממי שור אינו חייב בדמי ולדות אע"כ מתכוין. ומ"מ קשה לע"ד מאי זה תימר דקתני דמשמע דיש ג"כ חומר בשור מבאדם דהא לא אשכחן שום הומרא בשור מבאדם ותו מאי זה חומר דקתני דמשמע זה חומר ותו לא והא איכא תו עובא שהאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וכו' ונם בשם הוא שיבא את עין עבדו או הפיל את שנו עבד יוצא לחרות מבא"כ אם שיבא שורו את עין עבדו או הפיל את שנו אפילו העבד יוצא בכך לחירות. ומה אפשר לומר דכיון דאשכחן שאם הוא תבל בחבירו ובאמו פטור ושורו שחבל בחבירו ובאמו חייב וכן הוא שהליק את הנדים בשבת פטור ושורו שהליק את הנדים בשבת חייב כדתנן בפ' המניח שייך למתני' זה חומר אע"ג דלא מיפטר איהו אלא משום דקנב"ם. והאי דקתני זה חומר דמשמע הני ותו לא לא קתני זה למשומי מידי כדדייקי' בשאר דוכתי אלא משום דכבר תנא ברים פירקין החובל בחברו חייב משום חמשה דברים וכו' שייך למתני' זה כלומר זה שכבר נזכר ועוד דמי ולדות ועוד גוונא אחרינא אלא דנקט הכא ממי דמי ולדות אע"ג דכבר הנא ליה בפ' הפרה דלא תימא דוקא תם הוא דפטור מדמי ולדות אבל מועד חייב וכו' יוסי הגלילי קא"ל מיתורא דהאי מתני' דאפי' מועד פטור דמתני' כר' עקיבא וכדלתיבנא לעיל בשם תוס' ז"ל א"ל הא דקתני זה משום דסליק למתני' אינו חייב על הבושת עד שיבא מתכוין קתני זה כלומר וכיון שסודעתיך דבושת אין בם הוזב אלא בכוונה משם תבין ותדע אתשכל דשור פטור מן הבושת דהא לאו בר כוונה הוא לגייב ומאלא שבבושת אין אנו צריכין למעט אים בעמיתו ולא שור בעמיתו והיינו זה חומר כלומר אחת מן החומרות הללו כבר נתבאר דינו בטעמו ממילא כך נלע"ד: **ג ולא עשה בהן חבורה** מפר' בגמ' בפירקין דף פ"ה דמשכחת לה כגון שבכו סם המשיר את הבשר ואינו חוזר ואינא מזק דהא אפחתיה מוספיה דמום הוא: **צער** כגון שיש לו בקעים והמפים בראשו ומכאיבין לו מכח חוזק הסם ולריך רפוי לאותם החטטים: **שבת** כגון שהיתה מלאכתו לרוך בהנויות שצריך להראות נעשוי בראשו להראות מיני שחוק כדרך הליצנים דהשתא עד שיתרפאו הנך חטטים לא מלי מחוי ואע"פ שלא בטלו משאר מלאכה נותן לו שבת זו הואיל ומלאכתו בכך. בטשת אין לך בושת גדול מזה ע"כ. בפי' רש"ל דבפירוש רבינו תורה חובל בחברו לתשלומין ולא למלקות מדכתיב יד ביד וכו'. אמר המלקט כן פירש הרמב"ם ז"ל שכך משמע שהוא ז"ל משרש סוגיא דאיתא פרק אלו ערות דף ל"ג אלא שבפ"ד דהלכות חובל ומזיק קאמר שספר' בפירוש רבתה תורה חובל לתשלומין שנאמר רק שבתו יתן ע"כ. ועיין עוד במה שפלפל בתוס' יו"ט: **חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו** אלא בזמן לחוקה היא לפטיפא דאם חובל בו בשעה אחרונה של עבודות שהיא חייב בכולן ואפי' בשבת שהרי אינו עבדו אלא כשאר חברו ולא ס"ל למתני' אלא אם הוא שלו אע"ג דבמה מבניות שונה אלא בזמן במקום אלא אם: **ד חש"ו פגיעתן רעה** ואפי' נתפתח החרש ונשתפה הבושה והגדיל הקטן אינם חייבין לעלם שבשעה שחבלו בהן לא היו בני דעה: **העבד והאשה פגיעתן רעה** אם'

תוס' ס"פ י"ג ובתוספות ברשב"ם ז"ל: **אבל משלמין לאחר זמן** פי' משום דכני דעה היכא בשעת הסיזק אלא לחריא רבינו עלייהו מש"כ בתש"ו. וכתב הרא"ש ז"ל ומיירי בתשם שאין לה נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל דאילו היו לה כופין אותה למכרן בטובת הנאה אם נתאלמנה או נתגרשה ואם מהה יירשנה בעלה ואותה טובת הנאה יתנו לנחבל אבל ממה ומתיתים שלה לא אמרו חכמים שתמכור בטובת הנאה מפני שתחזור ותמחול אלא הבעל ואחרותי כי דינא בכדי לא מכרחינן ועוד שאריך ע"פ. והשתא אפשר לומר דמאי דקתני מתני' אבל משלמין לאחר זמן נתגרשה וכו' ולא קתני אבל אם נתגרשה וכו' דמו לגו גם זה שאמר: קודם מיתת בעלה אפשר שתשלם כגון בכי ס"ג שאם נפלו לה נכסי מלוג או שהיו לה נכסי צאן ברזל כופין אותה למכרן בטובת הנאה ומשלם א"כ כגון שבאו לה נכסים מאחרים שחבלו בה דקיי"ל כר"י בן בתירא דאמר ר"פ מציאת האשה בזמן שהחבלה בסחר לה שני חלקים ובבעלה חלק אחד ובזמן שבגלוי בספר ואם אח"כ הבלה היא באחרים משם תשלם א"כ כגון שנתנו לה נכסים ע"מ שאין לבעלה רשות בהן משם תשלם וכן העבד ג"כ מפכחת לה כגון אם נתנו לו נכסים ע"מ שאין לרבו רשות בהן דקיי"ל כחכמים דבפ"ק דקידושין דיש קנין לעבד בלא רבו והיינו אבל משלם לאחר זמן דקתני וכ"ש אם נתגרשה האשה או אם נשתחרר העבד בכללא"ל. אבל בשלמי הגבורים כתוב דברמב"ם ז"ל שפתח דבריו בפ"ד מהלכות חובל משמע שחולק על זה. וכתוב שם בב"י סוף סי' ל"ו בשם בעל התרומות זה שפסקנו שהעבד והאשה אין משלמין אלא לאחר זמן אם יש עדים שמשות עצמן של הבלואה או מאי דאתי מתמתייבו קיים בודאי שאין בו ספק שנפרע מהן המעלה ע"כ: **ה' ההובל בעבד בבעני שלו פטור מכולן** ואפי' מרפואתו והא דאמרי' בפ"ק דגיטין הקונה יד עבדו של חברו יתרון של רפואתו לרבו כגון אם אמדוהו בחמשה ואיתסי בתלתא יומי אבל בעיקר רפואתו משמע שמותן לעבד יש לחלק בין אחרים חבלו בו לחבר עצמו חובל בו מתוס' ז"ל ועיין בדבריהם ז"ל בפ"ק דגיטין דף י"ב והר"ן ז"ל הירך הם אי נמי דעבד ליה סמא חריפא ופטור מן המזהר קאמר הכא ע"כ והוא ג"כ תירוץ תוס' ז"ל שם: **ו' התוקע לחברו** וכו' וגרסי' בר"פ המניח לרבובה שלם שלעים לבעיסה המשם לסנקורית שלם עשרה פי' אם בעשו בארבובתו נוהן לו שלם שלעים ואם בעשו בדבלו נותן לו חמש ואם באוכף של חמור הכהו או שנשלו והשליכו לפי' הרמ"ה ז"ל נותן לו י"ג שלעים וכתב שם הרא"ש ז"ל כתב רב אלפס ז"ל דתשלומין הללו הם דמי בשהו ועברו ומייתי ראיה מעובדא דהכן בישא דלא חייבים אלא פלגא דזוזא כדתנן בתוקע לחברו נותן לו שלש דהיינו חצי שלש אלמא שכוח שלש הוא תשלום הנמי והוא בוטת ואמר הכי דברים הללו יכון ברוב היזק שאדם עושה לחברו ואם יש מזק או שבת או רפוי או שנים מהם או שלשתם מתחייב לתת לו הכל לפי הענין בזה לא יוכלו חכמים ליתן קצבה ע"כ. אבל הרמב"ם ז"ל כתב מהלכות חובל ומזיק דכל אלו הכאות הנמנות במשנתנו יש בהן בזוי ועגר מעט ופסקו חכמים דמים קצובין ואותו הממון קצוב הוא דמי הגער והבושת והרפוי והכאבת בין ערך לרפואה ובשת בין לא ערך כזה הוא משלם ע"כ. ומ"ש ר"י בשם הרא"ש ז"ל שם בר"פ המניח לרבובה שלם לפי שים בה שלש פרקים לבעיסה חמש לפי שהכהו בהמש אצבעות לסנקורית והוא שהכהו מאחרי ידו ר"ל לפי שים בידו ר"ג פרקים לבד מפרק הגדול שלא הכה בו וזה עם הפרק העליון ע"כ. קשה לע"ד דאי הכי הכקורית פירושו לאחר ידו ההגן הכה לאחר ידו נותן לו ד' מאות זו ולומק לחלק בין לאחר ידו למאחרי ידו ל"ש לע"ד. ופי' רש"י ז"ל התוקע הכהו על אזנו לשון מורי ל"ל תוקע ממש. והרמב"ם ז"ל פירש תוקע לחברו הוא מי שמכה חברו בשם ידו סגור בערפו ע"כ: **סלע פי' שלש** מדינה דהיינו חצי זוז הכי מפרש לה התם בקדושין נם בפ' ד' וה' ונם שם פ' ם בכור דהיינו בשלש של דבריהם לעבדי מיכאי דקרו לפלגא דזוזא איסתירא פי' סלע: **מנה** לורי דהיינו כ"ה סלעים ק' זוז הכי מסיק בגמ'. וכתבו תוס' ו"י ז"ל שאל ר"ת ז"ל סיקר אפשר שיהא כ"כ בין ת"ק לר' יוסי ותירץ דת"ק מיירי בעני שבישראל ור' יוסי בעשיר שבישראל והריש"ף ז"ל פי' דמכולהו חמש דברים קאמר ר' יוסי מנה בעשיר שבישראל ואומר לעולם בעני שבישראל אין פוחתין לו עד אלש ות"ק דאמר סלע בעני שבישראל אומר לעולם לעשיר לא יהיב מנה לורי ע"כ. אמר המלקח פי' הריש"ף דקאמר אם הוא ברב אלפס ז"ל אולי הוא בטוס תשובה. גם שם ר"פ ד' וה' כתבו התוס' ונראה לר"ת דלא פליגי אלא הא בעני והא בעשיר ומיהו מדקאמר בהחובל בא אלא הא ר' יוסי הגליל משמע קלת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי מלינו לאמר דזה דבר בעשיר וזה דבר בעני כר"ת דא"א שאם בושתו של עני אלש שלא יעלה בושתו של עשיר או פחות או יותר ממנה ע"כ: **רקק והגיע בו הרוק.** וגמ' אמר רב פפא לא שנו אלא בו אבל בבגדו לא במערבא אמרי משמיה דר' יוסי בי"ר חגיגא זאת אומרת בייסו בדברים פטור מכלום דאם איתא דבייסו בדברים חייב אפי' כי לא הגיע בו מחייב דנהוי כי בייסו בדברים: **זה הכלל הבל לפי** וכו' מנו' זה הכלל ליתהו ברב אלפס ולא בהרמב"ם והרא"ש ז"ל ולא בירוש' אלא בירוש' ז"ל איתנהו. הכל לפי כבודו לקולא קאמר וכל לפי כבודו לחומרא קאמר למיהב פפי מאות אח"ק אפחות בבעניים קאמר ובכל לפי כבודו לחומרא קאמר למיהב פפי לעשירים וקא אתי ר' עקיבא ואמר אפי' עני שבישראל יטול יותר מד' מאות זוז א"כ הוי מעשה לסתור דאמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה לשלם פפי אלא ולאי דת"ק לקולא קאמר דלעני לא יהביון כולי האי וקאתר ליה ר"ש לעני נמי יהביון הכי ות"ק דאמרי' ס"ל כר"ש וכמ"ש לעיל ראש הפרקי' בשם הרא"ש ז"ל: **רואין אותן באלו הן בני חורין** נראה דנקט בני חורין משום דלעיל נמי מזק תנן דשמין אותו כעבד אע"פ שהוא בן חורין ואלא ביה מילתא דהכא נמי בוטת אין שמין אותו רק כבן חורין אי אפשר דהאי דוקין אותן כאילו הן בני חורין ר"ל בני ברים וסנגים כמו ואת כל חורי יהודה וירושלם ואריבה את הסחורים. חוריה ואין שם מלוכה יקראו זכן ואת בית אביו יעשה חפצי בישראל ועניל חורין רבנין בישראל. ולכתוביה בני חורין דהכן בסוף מסכת סוטה ועיין ג"כ במ"ש בפ' שני דמסכת יום טוב כו' ו' כך לע"ד: **ומעשה באחד שפרע ראש האשה** עייש היתה ואפי' הכי חייבו ר"ע ד' מאות זוז: שיבה כך נקד הר"ר יוסף ז"ל: **ושיבר את הפך** כ"ל: **באיסר שמן** בנית ל"ל פי' שמן קוי באיסר אמר לו רבי לזו אני נותן ד' מאות זוז כך ל"ל:

אע"פ שאינו רשאי פטור הימא מאי חייב קשיך ואי פטור ממלקות קאמר **על** כרחך הקולן אילנות מוכות ואזהרתיה מוציאתו אע"פ שאינו רשאי פטור ממלקות דהא חייב משום קולן אילנות מוכות ואזהרתיה מוציאתו לא תכרות כדאיתא בפ' בתרא דמכות ונרחק לחוק ולומר פטור אע"פ שאין בו לד חייב שאין חס על נופי אחרים שחבלו בו חייבין ואחרים שקצצו נטיעה מייבין נרחק לאוקמה כר"מ דאמר לוקה ומבלם דלוקה משום לא תכרות מ"מ בדלא אתחו בי' תוס' ז"ל. ולע"ד שהיה נרחק להיות כך ונרחק לחוק ולומר פטור אפי' מדיני שמים על עון שאין חס על נופו ואע"פ שאין בו לד חייב אפי' בידי שמים אעפ"כ אחרים שחבלו בו חייבין. ובגמ' רמי והתניא מ"ל ר"ש אלנת במים אחרים והעלית חרס ביחד דאדם דשאי לחבול בעצמו ותירץ רבא חבלה אינו רשאי אבל בוטת רשאי ור"ש ס"ק ליה ל"מ בוטת דהוא"ל ואדם רשאי לביים בעצמו ודאי דאפי' אם ביים בעצמו אפ"ה אם ביישו בו אחרים ודאי דלא מפטרי בהני אלא אפי' חבלה ממי דאיתא דאדם רשאי לחבול אם חבל אם מ"ש דאיכא למימר דומא ומקולקל הוא דאין מקפיד לא ניחייבי אחרינו אפ"ה אחרים שחבלו בו חייבין והדר פריך עלה ומסקי' דתרי תנאי אליבא דר"ש דתנא דמתני' ס"ל אליבא דר"ש דאדם רשאי לחבל בעצמו ור' אלעזר הקפר דאמר נבי קרא דמאחר חטא על הנפש ומה זיר אלא ליער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המעבר עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה הוא תנא דמתני' דקאמר אליבא דר"ש דאין אדם רשאי לחבול בעצמו. וכתוב בעור שם בחו"מ סי' ת"ך כתב הרמ"ה שאינו הלכה אלא אדם רשאי לחבול בעצמו ע"כ. ולכאן ספר הלבוש שם סעי' ל"א מי שדרכו שחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי אם אחרים חבלו בו חייבין ולא יפטרו בטענה בחרי דרכי אל זה לחבול בעצמו ע"כ: **ואחרים שקצצו את נטיעותיו חייבין** כנ"ל. ובגמ' אמר רבינא אם מעולה בדמים לעניים ולקורות יותר מבכח פירותיו מותר. ואחרים שקצצו את נטיעותיו חייבין בנטיעה בת שנתה שתי כסף כדאמרי' בהכונס אין לדיר: **ן אינו נמחל לו** וגמ' ת"ר כל אלו שאמרו סלע ומה מתיים ד' מאות דמי בוסתיהן אבל נער שדוחא על בוסתו אפי' הביא כל אילי נגיות שבעולה אין נמחל לו עד שיבקש ממנו ממילה שנא' וכו': **שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים** נראה דסכי מייתי ראיה דיכין דאשכחן לאברהם אפי' על נער בוסת נדול בהכהה עייבה לא די שמחל אלא שנ"כ התפלל עליו ואפי' שהיה בן נח נקוט מיהא דלישראל בהוא אחיך לפחות מחול לו ולא תהיה אכזרי עליו: **ומנין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר** וכו' כד"ל וכך הניח הר"ר יהוסף ז"ל. בפי' רש"ל ע"מ לפטור חייב אם שאלו חובל לנחבל ע"מ לפטור. אמר המלקח נראה דבכהי מלינו למידק דאחי שפיר הא דקתני מתני' שמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי והדר תני ע"מ לפטור חייב ולא קתני שבר את רגלי ע"מ לפטור חייב לרמוז לנו שהמזיק הוא שאומר לו ע"מ לפטור והלה אומר הן ומש"ה חייב דדרך תמיהה קאמר ליה בודאי ולעולם בין בריאה נבי שמא את עיני וכו' בין בסיפא נבי קרע את כסותי שבר לח כדי אי א"ל הן בניחותא חייב ואם בתמיהה פטור וכן בשניהם אם א"ל ולא בתמיה פטור ואם בניחותא חייב. וא"ת א"כ אין לחוק בין קטוע אברים או ממונא אלא אם הוא בניחותא או בתמיה ואמאי נקט במתני' חובל נבי קטוע אברים ופטורא נבי ממונא וי"ל דאורחא דמילתא נקט דמתיל אינשי ממונא שפי מנופיס כך פי' רש"י ז"ל. ותוס' ז"ל כתבו דמזקי נופו אפי' א"ל ולא ודומה הן שדומה כאמר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר. ובמזקי ממונו אם א"ל ולא ודומה לאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר כיון שמתחלה א"ל קרע את כסותי ושבר את כדי ע"כ. ועוד כתוב בנ"ש בשם הרא"ה ז"ל דמש"ה נקט חובל בנופיה משום דלאו בהן שאמרו במתמים אינו אלא בהן שאמרו במתמים אינו אלא בהן שאמרו מחל על רחאי אברים ומינו הן שהוא כלאו תוספתן דילמא הן מסתמא אין אדם מחל על רחאי אברים ומינו הן שהוא כלאו תוספתן דילמא הן כמתמים הוא וחייב אבל קרע את כסותי ואפי' הכי ופעני דלא המירי כראשי אברים לא אמרי' הכי כיון דלא בריר לו שאחר בתמיה ממש ונפיקה פטור ע"כ. וכתב רש"י ז"ל דבריותא דמייתי בגמ' דקתני הכי ופעני ע"מ לפטור פטור בדאמר מחבל כולה מילתא הכי פעני ע"מ לפטור דהא ודאי דוקא קאמר ליה: **סמא את עיני** וכו' אפי' שא"ל ע"מ לפטור חייב בכל החמשה דברים. ובתוספתא שפ"ע האומר שמא את עיני שמזיקתי קטע את ידי שמזיקתי פטור: **קרע את כסותי** וגמ' רמי עלה והא תניא כסף או כלים לשמור לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע דמשמע דפטור אפי' לא א"ל ע"מ לפטור ותירץ רבה דמתני' מיירי בדאתא לידיה מעיקרא בתורת שמירה והדר א"ל קרע ומש"ה חייב אי לא א"ל ע"מ לפטור אבל בריתא בשפקידו אצלו ע"מ לשבר או ע"מ לקרוע דלא קרינן ביה כלל לשמור אלא לאבד פטור ואפי' פשע ואפי' אבדו בידים. ופשוט הוא שאומר לחברו קרע כסותי ושבר את כדי שיכול לחזור בו ויתחייב חברו בחזקו אחר שחזר בו וכן הוא בספר הלבוש בח"מ רים סי' קי"ז

פרק ט א משלם כשעת הגזילה

דמנו קומה. וכתבו תוס' ז"ל ומדתנא במתני' עצים ועשאן כלים ממעיקן דשפוי לא מיקרי שנוי אם לא שנקרא שם כלי כל דהוא עליו או שנמנו משתנה באותו שפוי כמו כסורי ועבדינהו קלייתא פי' קרטים אבל בשפוי בעצמו אין שמו משתנה בשפוי זה לא חייב שנוי ע"כ. ונראה דהא דנקט לאחמעוי עצים דשנוי קומה נבי נזלה ולא תנייה נבי נגבה משום דעיקר ליעגא דקנא דמייתי שמעי' דשנוי קומה הוי מקרא דכתיב והשיב את הגזלה מה ת"ל אחר גזל אם כעין גנבל יחזיר ואם לא דמיס בעצמה בעי לשלומי כך נלע"ד. ובגמ' פריך עצים ועשאן כלים אין שיפן לא אמר ועשאן בגדים אין לבנן לא ורמינהו גזל עצים ושיפן אבנים וכתתן אמר ובנו בתחן ונקטו משלם כשעת הגזלה ומירץ אביי דתנא דידן קתני שנוי דרבנן דסדרא וכ"ש שנוי דאורייתא דמתני' מייתי בגזל נסרים משופים ועשאן תיבות וקתדרסות דהוי שנוי קל שחוזר לבריותא דאי בעי משליף ומנתק הנסרים זו מזו וסרי הן נסרים כבתחלה ואפ"ה קני וכ"ש עצים ושיפן דהוי שנוי גמור ומדאורייתא קני וכן נמי אמר דמתני' מייתי בגמר פווי ותרגו דעשאו בגדים דאיבעי שתר ליה והוו תוספין כלמעיקרא ואפ"ה קני ותנא דבריתא שנוי דאורייתא דלא הדר קתני אבל שנוי דרבנן לא קתני. ורב אחי תירץ דלעולם תנא דמתני' נמי שנוי דאורייתא קתני ודקשיא לך משפוי ולבן קנה כלים ובגדים למה לי מתני' ס"ל קאמר עצים ועשאן כלים דהיינו בוכני לכתוב בו דליכא תקיקה אלא שפוי לאמר ועשאן בגדים דהיינו ממני פי' בגדים דאין מלבשים אותם לאמר ונמנמי אין סלאמר אחר שבריתו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לחיות כל ימיה וימיה בפני עצמה. והדר פריך ולבון מיהא שטוי הוי בתמיה והתנן בפ' ראשית הגז לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב דלא הוי שטוי ואבני אוקי להיא כרבנן ומתני' ובריתא דהכא אליבא דר"ש דאמר בבריתא דליבון הוי שטוי ורבא אמר הא והא ר"ש ולא קשיא הא דראשית הגז בנפון בעלמא ומתני' ובריתא דכבר בדברקה ברוקי במסרק וכ' חייא בר אבין אוקי למתני' בדכברה כברויי בגפרית להתלבן יפה דהוה שטוי והיא דראשית הגז כגון דתורה בעלמא ופרכינן תו הסתא ומה נר"ש אפי' צבעי' שמעתא ליה בבריתא אחריתי דלא הוי שטוי דתניא וכו' לבון מי הוי שטוי ותיקן אביי דהיא ר"ש בן יהודה משום ר"ש היא כדקתני בה בהיא ומתני' ובריתא רבנן אליבא דר"ש רבא אמר לעולם לא פליגי רבנן עליה דר"ש בן יהודה ואבני צבע מלבון משום דצבע יכול להעבירו ע"י נפון אבל לבון לא הדר לבריתו וכי קתני התם לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור ואוקימא כדבדי הכל בקלא אילן דלא עבר: גזל פרה מעוברת וכו' משלם דמי פרה העומדת ליולד. ורמיתי הגניה הר"ר יהוסף ז"ל משלם דמי פרה מעוברת ליולד ודמי רחל שעומדת לגזוז וכתב פי' כמה שוה פרה מעוברת למי שקונה אותה שחלב שקונה מתיקר בשביל העיבור פרע למי שקונה אותה לשחיטה ספוחת ממנה בשביל העיבור וכן רחל שעומדת לגזוז יותר מלשחיטה עכ"ל ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל בקצור וגם נראה לע"ע דקתמר דמי פרה העומדת ליולד ודמי רחל שעומדת לגזוז דמשמע דשמין הפרה כמה היתה שוה רגע אחד קודם והרחל סמוך לגזיזתה והכי הוה מסתבר שהרי גזלה משעורת ושעורה ואין כאן שוי אלא הליכה והגיזה עד שעת השמי היה ברשות הגזל וברשות הגזל הביאה ומיהו אינו משלם אלא כמו שהיו שוין בשעת הגזלה דכל היכא דקנה גוף הגזלה בשעוי אינו מחייב לשלם אלא דמי חזרת הסומת בשעת הגזלה והכי כייל בסיפא זה הכלל כל הגזלות משלמין בשעת הגזלה אפי' דמתני' דטלהו באבי דמתני' שוין לענין זה שתהא שומת בשעת הגזלה ואע"ג דאם הוציאה הגזל מן הגזלן קודם לידה וגזזה הוה נוטל בהמתו כמות שהיא דברשותיה הבאה ולא כשתנית ביד הגזלן שהתה מיהא דילדה וגזה ושתנית הגזלה משלם בשעת הגזלה וכל השבח שהשביח בשעת הגזלה ואילך הוא של גזלן. וצ"ל להא דאמר רבא הני מלן דגזל חבירתא דחמרא מחבריה משיקרא שויא וזא ולכסוף שויא ד' תברה אי שתייה משלם ד' משום דברשות הבעלים לייקר דהתם איבדה מן השולם דבאותה שעה נעשה גזלן אבל היכא דהגזילה בשולם אלא שנתנית וקנאה באותו שוי משלם בשעת הגזלה והא"ה אפי' לא ילדה נמי משלם בשעת הגזלה ולא כמו בהיתה שוה מידי דהוה אגזל עלה וגזלו זמן מרובה עד שנעשה איל דאילו בא הגזל והוציאו מיד הגזלן אם קודם שנעשה איל היה לוקח בהמתו כמות שהיא ולאחר שנעשה איל משלם בשעת הגזלה דהכי אמרי' לקמן דכל הגזלות משלמין בשעת הגזלה לאתויי דר' אלעאי דגזל עלה ונעשה איל וכו' ושוב אינו נאת לומר דמשלם קודם לידה וגיזה מבשום דמדמית ליה לחביתא. התינח גזזה הכי כתברה אי שתייה לידה דממילא מאי איכא למימר אלא ודאי אין לדמותה לחביתא דחמרא משעמה דפריס" והא דקתמר דמי פרה העומדת ליולד ודמי רחל שעומה משום דלפעמים אדם קונה פרה מעוברת לשחיטה בשביל השלל כו' ולפי שראיתי דעות מרובות בפי' משנה זו הארכתי בפירושה: גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ומעברה אצלו וגזזה משלם בשעת הגזלה זה הכלל כל הגזלות משלמין בשעת הגזלה. ואי תקשה לך למאי דפריסנא דבריסא נמי משלם בשעת הגזילה פיסא מאי קמ"ל הסתרא משעורת וילדה שעורה וגזזה משלם בשעת הגזלה ריקניא ונתעבר וילדה ושעורה אצלו לא כ"ש תריץ לרב זביד אינפריך ילדה אין לא ילדה לא דשבח דע"ג גזלה דיזקה הוא ולרב פפא אתא לאתויי דשבח שעיתא הוי שוי כמו אילדה והגיזה וכדאין הוא דהו"ל למיתני לא ילדה אלא אגב דתנא רישא ילדה תנא סיפא נמי ילדה עכ"ל הרא"ש ז"ל בקיצור ושוב האריך ע"ש. וכתב נ"י ז"ל שכתב הרא"ש בשם רבו ז"ל דלא דוקא דמיה ונומר שנוף הפרה קנוי לו בשוי לידה וגיזה לאו שוי הוא בגוף הפרה כו' והשוי דוקא לגבי אמר יולד הוא ולפיכך יצאם מה שהיה שוה אמר והולד אי ע"כ. וגם הרמב"ם ז"ל הכי ס"ל בפ' שני מהלכות גזלה וגם רש"י ז"ל אבל הרז"ה והרא"ש והטור ז"ל ס"ל דמעוברת וילדה מיקרי שוי בגוף הבהמה ומשלם בזה המיקר שמשלם הדמים כשהיתה שוה הפרה עם הולד או הרחל עם הגיזה בשעת הגזלה ותאמר הפרה והרחל לגזלן וגם הולד וגם הגיזה הכל לגזלן משום דקנאו בשוי ואין הגזל יכול לומר החזר לי פרה ורחל נפייסו שגזלת ממני ושלם לי עליהן שבח העבור ושעיתא הגזה רק גוף הפרה והרחל של גזלן ומשלם הדמים שהי' שוין בשעת הגזלה. וגנמ' ת"ר הגזל רחל וגזזה וילדה משלם אותה ואת גזזתה ואת ולדותיה דברי ר"מ. פי' דאע"ג דשוי קונה ס"ל גבי לגבוע לו אדום דבסמוך הכא קנים ליה משום דגזלן הוא ר' יהודה אומר גזלה חוזרת בעינה כמות שהיא עכשיו ריקניא והדר משלם דמי גזזתו ועובר כשהיו בשעת הגזלה ולא שבח הגזה שהשביחה אלו ולא שבח הולד דלא קנים ר' יהודה אבל דמים שבשעת הגזלה משלם לדבא למ"ד כל הגזלות בעיר משעת הגזלה ישלמו דס"ל רחמין אותה כאילו היא שומת אלו בכסף מבשעת הגזלה ומשלם דמים ובפי' בגמ' מאי בינייהו לר' יהודה ור"ש אמר רב זביד בשבח שע"ג גזלה קמיפלגי פי' כגון שהשביחה אלו ועדיין לא נפלה הימנו כגון ריקניא ונתעברה או טעונה גזזה לר' יהודה סבר דגזל הוי וה"ק ר' יהודה גזלה חוזרת בעיניה לבעליה אין בשבח בין לגרישות כמו שהיא בשעת תביעה בדין ור"ש סבר דאפי' שבחה עליה מעלו גזלן דשוי קונה ולא הלה אלא דמים דלאומים כאילו היא שומת אלו בכסף ורב פפא אמר דר"ע שבח שע"ג גזלה דגזלן הוי כוליה ובעינה דקאמר ר' יהודה כדמשיקרא קאמר והכא למתנה לגנים ולרביע פי' כדרך מנהג המדינה ומקבלי בהמות להבביחן לזמן גדול כזה ר' יהודה סבר גזלה חוזרת בעיניה ממש למתנה לגנים ולרביע לא יהיב ליה ור"ש סבר למתנה לגנים ולרביע הוא דשקיל גזלן. תנן גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ומעבעה אצלו וגזזה משלם בשעת הגזלה ילדה אין לא ילדה לא אלא הדרא בעינה בשלמא לרב זביד דאמר שבח שע"ג גזלה דגזל הוי לר' יהודה הא מני ר' יהודה היא אלא לרב פפא דאמר דגזלן הוי הא מני לא ר' יהודה ולא ר"ש ור"ש דכר"מ לא מיתוקמא דקתני רישא גזל פרה מעוברת וילדה רחל מעוטה וגזזה משלם דמי פרה העומדת ליולד וכו' ולר"מ משלם גזות וולדות כדשבחא.

אמר לך רב פפא ה"ש דאפי' לא ילדה נמי כשעת הגזלה משלם והא דקתני ילדה אידי דנסיב רישא ילדה לאשמועינן דלא משלם גזות וולדות כדשבחא אלא דמי פרה העומדת ליולד ומתני' ר' יהודה היא. תו נרסי' בגמ' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן דבר תורה גזלה אע"פ שנתנית חוזרת בעיניה כמו שהיא עכשיו ואפי' הסביחה דשוי לא קני שנאמ' והשיב את הגזלה אשר גזל וא"ת משנתינו דקתני דלא משלם כלום אלא דמי עניש אלמא קני בשוי מטום תקנת השבים היא וכגון שגזל עגל עגים מבופים ועשאן כלים הא"ל שיבוי החזר לבריתו דשוי כי אתי לא שוי הוא אבל שוי אינו חוזר לקדמותו ודאי קונה בלא שומא דמפני תקנת השבים ולדתנן בשתם משנה לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור דקניה בשוי. וכתוב בשמ"ג עשין סי' ע"ג ומה שאומר בסמוך גבי נתן לבנו לצבע שבטי אינו קונה מפרש רבינו יעקב שהם מדבר בשינו מחכיון לקנות אבל מתכוין לקנות מודה דשוי קונה ע"כ. ה"ג זה הכלל כל הגזלות כל הגזלות מ"ג בסוגית הגמ' זה הכלל לאתויי מאי אלא כל לאתויי מאי וכן הוא בהרי"ף וסמ"ג והרא"ש ז"ל וכתב נ"י ז"ל וז"ל כל לאתויי מאי כל דייק אבל זה הכלל הא מרבי לן יוקרא וזולא ולכאלמרי' התם בסמכת פסחים אילימא דמשיקרא שויא זוזא והשתא שויא ד' הא תנן זה הכלל כל הגזלות משלמין בשעת הגזלה הרא"ש ז"ל אבל תוס' שם פ' המפקיד כתבו וז"ל ולמע"ג דבפ' הגזל קמא אמרי' זה הכלל כל הגזלות משלמין בשעת הגזלה לאתויי דר' אלעאי דאמר גנב טלה ועשה איל בגזל ונעשה שור בידו וקנאה משמע דלא מיירי ביוקרא וזולא אלא בשוי כדמיירי בריסא דמתני' הגזל עגים ועשאן כלים אמר ועשאן בגדים שיבו דוקא יתורא דזה הכלל אבל בשעת דמתני' דמשלמין בשעת הגזלה מיירי ביוקרא וזולא והתם בהגזל נמי מייתי לה לענין יוקרא וזולא גבי אייקר בתנא דרב כהנא ובמ' כל שעה גבי לפי דמיס משלם עכ"ל ז"ל. והא דתנן דמשלמין בשעת הגזלה היינו היכא דליתיה בעולם אבל אי איתה בעין בין שהוקרה או הוזלה תוזרת כמות שהיא והכי הלכתא הלכך מאן דגזל חבירתא דחמרא מחבריה משיקרא שויא ד' והשתא שויא זוזא בין שהייה בין הבדה בין אחבר ממילא משלם ד' כדמשיקרא דבתסר אפי' ב"ה דמתני' דס"פ המפקיד מודו דמשלם בשעת הגזלה כדתנן הכא דמתני': בב גזל בהמה והזקינה. וגנמ' מפר' רב פפא דלא הזקינה ממש אלא אפי' כתשה כחש כעין הזקינה דלא הדר בריא משלם בשעת הגזלה אבל כחש דהדר בריא אומר לו הש"ל. ובירושלמי רב הוא אומר בשגזל עגל ועשה שור אבל גזל שור ושוקדן אומר לו הש"ל שמואל אומר אפי' גזל עגל ועשה שור אומר לו הש"ל. תני רב קרנא ואפי' גזל עגל ועשה שור ומכר משלם תשלומי ד' וה' עגל ע"כ משמע דפליגי אתלמודא דידן מימרא דר' אלעאי דתיתיבן לה לפסורא מד' וה' מרבויא דזה הכלל דמתני' דלעיל בסמוך ודכהיבנא: ר"מ אומר. וכו' פ' הסואל דף ק' ותוס' פ' שבועות שהיס בתר' דף כ"ה. והלכה כר"מ דמתני' דהיינו רבנן דבריתא אבל ר"מ ס"ל דעבדים לא הוקנו לרקנות לענין גזל ולא לענין שבועה דס"ל דנשבעין על העבדים כדכתבי' פ' שבועת הדיינין ומפסיק מתני' מקמי בריתא וכו' לא מפסיק מתני' מקמי בריתא הדא מקמי חדא אבל חדא משנה מקמי הדתי בריתות מכיך רב בגמ' וכיון דמפיך מתני' ה"ל לגמיר הלכה כרבנן אלא ה"ק לגאי דמפכיתו ותניתו הלכה כר"מ וכן בירושל' אמר אבוי ושמואל בר אמי בשם רב יהודה הלכה כר"מ ע"כ: פירות והרקיבו כשהרקיבו כולן אבל הרקיבו מקצתם אומר לו הש"ל כך נעע"ד בש"ל בפי' רש"ל דהכי מוכח בגמ' וכן מבואר ב"כ בפי' הרמב"ם ז"ל נס ביד ובכל הפוסקים וז"ל ממקי יוסף ז"ל הרקיבו מקצתן כיון דאורחייהו בהכי כהיזק שאינו מיכר הבינן לסו ואומר הש"ל והוי כחמץ בפסח ובכל הי דסיפא דמתני' ומתני' דקתני משלם בשעת הגזלה בהרקיבו כולן שהוא היזק מיכר ביין והחמץ מיירי ע"כ. אלא דקשה לע"ל כי היכי דפריך בגמ' מפירות והרקיבו דבמתני' קתני משלם בשעת הגזלה ובבריתא קתני אומר לו הש"ל ומשני לה אמאי לא פריך נמי מיין והחמץ דבמתני' קתני משלם בשעת הגזלה ובבריתא קתני אומר לו הש"ל דהתם משמע דלא שייך לשויי כאן כשהחמץ כולו וכאן בשהחמץ מקצתו אלא אם גזל שני כדים או שנאמר דים לחלק בין החמץ הרבה לחמץ קלת ודוחק לומר דיין והחמץ דבמתני' כשהוקר החומץ ועמד על דמי היין או יותר ומש"ה משלם בשעת הגזלה ולפעמים מרויח הגזלן ובריתא מיירי בהחמץ והוזל שירד מערכו ומש"ה אומר לו הש"ל דמ"מ לא איתה בגירסת בבריתא ליין והחמץ ה מר לו הש"ל כדמוכח מן הסימן שעשו בעלי התלמוד עלה דבריתא קבה לתמאי לא פריך עלה ומשני כדכתיבנא ואפי' ביד לא ראיתי שעשה שום הלוק וא"ע לע"ד ומפי' נמקי יוסף ז"ל ג"כ מסמע דלא הוה גרים בבריתא יין והחמץ שזה לשונו ומתני' דקתני משלם בשעת הגזלה בהרקיבו כולן מיירי שהוא היזק מיכר ביין והחמץ ע"כ: גזל מטבע ונסדק. אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל שפסלתו מלכות רב יהודה אמר פסלתו מלכות היינו נסדק אלא ה"ד נכסל שפסלתו מדינה זו ויוצא במדינה אחרת שיכול לומר לו לך והוציאו שם ופריך רבה עליה דרב יהודה הרי תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח דכי פסלתו מלכות דמי וקתני אומר לו הש"ל א"ל התם לא מיכרא היזקא דלא נתנית מדאיתו משאר חטים הכא מיכר היזקא שאין אורה זו דומה לאורה של כל היוצאין עכשיו כשגזלה ממנו היו כל אורות המדינות שוות. וכתבו תוס' והרא"ש ז"ל ולכאה כרב הונא מתלה שנמי הדא דהוי רבים דרב יהודה ועיל דרב ושמואל ס"ל כותיה וכן רבה דאמר לקמן בשמעתין הפס מטבע של חברו פטור כי מחייא בקורנסא סבר כרב הונא דלי פסלתו מלכות הוי כנסדק ס"ש מחייא בקורנסא אבל בנמקי יוסף ז"ל כתוב והלכה כרב יהודה וכן הוא בהרמב"ם ז"ל וכמו שפירש הרב רעז"ל: יין והחמץ בתנה ריחו וטעמו ולא מני מ"ל הש"ל נמקי יוסף: חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו. הכל בפירקי דף ק"ה דייק טעמא דאומר לו הש"ל דאתיה בעיניה הא ליתא בעיניה אע"ג דהשתא נאו ממונא כיון דמשיקרא ממונא בני אלמי. ובגמ' מיקי רב הסדא לתתי' כר' יעקב דבאיסורי הנאה נמי אומרים הש"ל פי' כגון חמץ בפסח דמתני' ורבה סבר דכ"ע סברי אומרים באיסורי הנאה הש"ל והסיא בריתא דפליגי בה ר' יעקב ורבנן בשומר שהחזיר שור לבעליו אחר שנגמר דינו לסקילה דלרבנן אינו מוחזר ולר' יעקב מוחזר פלוגתייהו בגומרין דינו של שור שלא בפניו של שור אין לריך להביאו לבית דין דלרבנן אין גומרים ולר' יעקב גומרים ומני למימר ליה אלא מאי עבדי ליה ותנ"ה דרבנן נמי ס"ל דאומרים באיסורי הנאה הש"ל ונם בשור הנסקל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

קודש שנגמר דינו אבל לא לאחר שנגמר דינו וא"ל רב חסדא לרבה בר שמואל שסבירא
זו הברייתא לי משכחת לבני היסיבה לא תימא לטו אלא ברייתא ולא מידי משום דמדו
דמכחו חיובתא למלתי וכי' רש"י ז"ל אבל סיפא דמתני' ודאי ר' יעקב היא ולא רבנן
דקתני לי שהיתה יולאה להסקל אומר לו הש"ל ע"כ. אבל תוס' ז"ל בספ"ד וה' כתבו
דלכי' רש"י ז"ל דהתם דפירש דפלוגתא דרבנן ור' יעקב היא בספ"ומר התפיסו לשור
בידים ליד ב"ד לא בלבד אמרו רבנן דאינו יכול לומר הש"ל כיון שהוא התפיסו דאי
לאו דאתפסיה לא היה נסקל דס"ל לרבנן אין נומרין דינו של שור אלא בפניו ור' יעקב
ס"ל אע"ג דאתפסיה אומר לו הש"ל דס"ל דלאו מידי אזקיה בתפיסתו בידו דאע"ג
דלא אתפסיה ב"ד היו נומרין דינו של שור אלא בפניו דשור לא בעל שעבוד הוא
דליבעי דינו בפניו ולפי פי' זה אפי' בבא דאו אחים יולא לסקל יכול לחיות כרבנן נמי
וכגון שתפסוהו ב"ד מאליהם אלא שרש"י ז"ל בפירש דלא אתיא אלא סיפא רק כר'
יעקב מעמיה משום שדולה דבבא דשור היולא לסקל דמתני' בתפיסה בידים דומיא
דברייתא דהיינו בתפיסו בידים ע"כ ונר"י ז"ל שם פי' אחר בהסיא סונית ומשמע דגם
לאותה שסה סיפא דמתני' דלא כרבנן. ונעבדה בה בדלי"ת ל"ל. אלא לכן ה"ר יהוסף ז"ל
הניח ונעבדה בר"ש: או שנפסלה מע"ג המזבח. נמי אמר רבה הנורס אוזן פרתו
של חברו פטור מ"מ פרה כדקיימא קיימא דלא עבד ולא מידי דכולהו נורים לאו לגבי
מזבח קיימי וכתבו תוס' ז"ל ולא דאתן גזל בהמה ונתעבדה בה עבירה או שנפסלה
מע"ג המזבח אומר לו הש"ל ונפסלה היינו שנפל בה מום דאי נרבעה היינו שנעבדה
בה עבירה ומשמע דוקא שנפסלה מאליה אבל הניל בה מום בידים חייב וי"ל דמתני'
מיירי בבהמה קדושה דודאי לגבי מזבח קיימא עכ"ל ז"ל. בפי' רש"ל שנפסלה למזבח
במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין. אמר המלקט אינו יודע ממן לו זה החילוק אע"ב
דאיכא למימר דדומיא דכל הני קתני אלא שכן ג"כ פירשו רש"י ומקצ יוסף ז"ל וז"ל
שנפסלה מע"ג המזבח במום שאינו ניכר כדוקין שבעין פטור דכל בהמות לאו למזבח
קיימי עכ"ל. ונראה שהם ז"ל חולקי' על פי' תוס' ז"ל שכתבו בסמוך: ב. בפי' רש"ל
ותנא סיפא לגנאי ריש"א דלא תימא ריש"א מיירי בכלים עבוים ע"כ. אמר המלקט פי'
אבל נתן עשים ה"א דאין חייב לשלם דאומן קונה בשבח כלי פי' במה שעשה אותו
מעשים לכלי להכי תנא סיפא נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן כגון לעשות בהן מסמר
ושברן חייב מכלל דריש"א בשנתן לו עשים ואם"ה חייב לשלם דאין אומן קונה בשבח
כלי ודלא כרב אסי. ועוד בתוס' פ' פסולי המוקדשים דף נ"א: ושיבר את האבנים
או שהזיקן חייב לשלם. כך נראה של"ל וכן הוא בהרי"ף ז"ל בשני הלפוסים:
ד הנותן צמר לצבע. וכו' בפירקי' דף ל"ט ע"א מוקי לה שמואל כגון שהקדימו
בשעת נפילה לליכא שבחא: צבעו כעור אם השבח וכו' פי' הרא"ש ז"ל דעתן לו שכרו
כפועל בעל ומקבל לאמרו ודמי לאמרו לא לאמרי' דיתיב ונקני ליה אינו שבחא דאמר
דהא אמר לצבע שהתנה עמו לצבעו וליכא שיעורא דליקני ע"כ: ר' יהודה אומר.
וכו' תוס' ס"פ המפקיר תרטו דלא תקשי דר' יהודה אדר' יהודה ודר"מ אדר"מ מהסיא
ברייתא דהתם. דהתם בברייתא דמיירי נני גזלא סבר ר"מ שנוי אינו קונה משום
דקנסא קנים במזיד אבל בלצבוע לו אדום דשוגג לא קנים ור' יהודה דסבר התם
דשנוי קונה היינו משום דמתכוין לקנות בשנוי אבל לצבע אחר אין מתכוין לקנותו בכך
ע"כ. בפי' רש"ל ז"ל כך לצבוע לו אדום וכו' קנים בשנוי לר"מ לא יהיב אלא דמי
לאמרו וכו': צבעו בעקודת פתח בגדי וכלכתי' בס' הוסע סי' ב' לאמרי ופסחי אכן הר"ר
יהוסף ז"ל נקד הגדי בסגול וא"כ לפי דבריו ז"ל היה לו לנקד בפ' ר' ישמעאל למנחות
סי' ל' ונתן שבנו הסיון בסגול כדכתי' שמן ולפ"ד נם שם בפתח שבנו וכלכתי' נמי
בקרא שם בסוגיא שמני וסקויי דוק: ואם ההוצאה יתירה על השבח. יתן לו
השבח שהשביח אמר אם ירלה או אם השבח שהתנה יותר מעט יתן לו שכרו כן פי'
רש"י ז"ל. ושם פ' הבית והעליה דף קי"ז פירש הוא ז"ל הולאה דמי עשים וסמיס
ושכר טרחו כשאר שכיר ולא מה שפסקו לו בקבלת דהוי שפי ע"כ. והרא"ש ז"ל
הביא מה שמפרש בירושל' בשבח יתר על ההולאה שנראה מתוך הירושלמי שמה שהיה
אומר עתיד לשבחיה את צבעו אם היה עושה כלאחר אמר לו הוא בכלל הקרן של בעל
הבית ואין הפועל נוטל ויפאתו אלא מה שהוא יתר על השבח שהיה אומר ראוי לשבחיה
ומשום קנסא והרא"ש ז"ל כתב שבח דקאמר בשבח שיש בו עכשיו שמין אבל לא שבח
שהיה מבחיה אילו צבעו כעין מה שאמר לו בעל הבית ובירושל' אמרי' בענין אחר וא"ע
עכ"ל ז"ל נמקי יוסף ז"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וענין שבח והולאה כמו שאמר
לו על ד"מ אילו היה הצבע שוה דינר ואחר צביעתו שוה דינר ואלו הוליא בו בצבע
רובע דינר לא יתן לו אלא רובע דינר ואם הוליא עליו אלא חלק רביעי דינר יתן החלי
אשר הותיר בדמיו ע"כ וכתב בית יוסף בח"מ סי' ש"ן וזה בפי' רש"י ז"ל אלא
שהרמב"ם ז"ל אינו מחבב מכר מדברי ע"כ, וגם הרא"ש ז"ל כתב לגלותה מתפרשת
מתני' הכי אם נתן לו לאמר שוה עשרה דינרין והצבע הוליא בשמנים ובשאר הולאות
עשרה דינרים אם האמר כמו שהוא לצבוע שוה יותר מעשרים היינו שבח יותר על הוצאה
ונתן לו לצבע הולאתו דהיינו עשרה דינרין ואם הוא שוה י"ח דינרין נותן לצבע ח'
דינרין ובירושל' לא משמע כן וכו' וכן כתבו תוס' ז"ל בשם ר"י ז"ל אבל הר"ר אלחנן ז"ל
פי' בענין אחר וז"ל שנדר לו עשרה מנים לאומן בשביל אומנותו והאומן צריך להוציא
לשכירי יום ה' מנים אותן ה' מנים שעולין לשכירי יום אם היה עושה כדין והמותר
יתלוקו לפי הקרן כי אותן ה' מנים הן קרן של אומן ועשרה מנים הן קרן לבעל
האמר ויקח בעל האמר שני חלקים והאומן חלק אחד מאותו מותר ע"כ והאריך שוד עיין
בהגהת אשר"י ז"ל. בשוף פי' רע"ל ואם ירלה לתת את שכרו שבשה יתר על השכר
יתן שכרו והלכה כר' יהודה ע"כ. אמר המלקט כותיה דר' יהודה סתם לן תנא במתיעתא
פ' האומנין כל המשנה ידו על התחתונה וכו', וכתיב בהלכות עולם פ' שלישי דשכר
המומחי כל דהני לה נני הלכתא פסיקתא הלכה היא כגון הך דכל המשנה דלא
שייכא למיתנייה התם בפ' האומנין דבא התם לא מיירי בשנוי אלא בחוזה אלא
דהלכתא קפסיק ואזיל: ה הגזל את חברו וכו'. ומבואר ממיות משנה זו לכאן
דהא בענין גזל עסיקי' ואתיין מרש פירקי'. ושוד נראה לפ"ד דאגב דתני לעיל ר'
יהודה אומר אם שבח יתר על הוצאה וכו' ואם הוצאה יתירה על השבח וכו' סגיר

בשתא הלי מתני' דקתני בה אבל נותן הוא לבניה ב"ד כדי שלא יצטרך לטוליא מנה
בהולאות הדרך על גזל אפי' פחות מכדי הולאת הדרך אע"ג דאתבנא ומכאן ועד סוף
פירקא קתני דין קרן ותוספת ואשם של שבבא על שקר: ונשבע לו יוליבנו אחריו
ואפי' למדי. בגמ' דייקי' נשבע לו אין לא נשבע לו לא בעי לילך אחריו עד דמסי
לידיה מני לא ר"מ ולא ר' עקיבא דלא ר"מ משמע דאע"ג דאתבנא אמר מנין גזלה
ביניהם ומסתלק ודאי ר"מ משמע דאע"ג דלא אתבנא אמר עד שיגלם גזלה לכל מ' ומ'
ופלוגתייהו בפע"ו דמסכת יבמות ומסיק רבא דמתני' דברי הכל היא דהתם בין נשבע
בין לא נשבע פליגי כדמשמע פשטא דמתני' דהתם דר"מ לא מחייב להחזיר ליד הנגזל
אע"ג דאתבנא ור"מ מחייב אע"ג דלא אתבנא ובאי דפרכת ודאי ר"מ אע"ג דלא אתבנא
לאו פרכא הוא דהתם דין הוא דאע"ג דלא אתבנא יחזיר לכל מ' ומ' שהרי אינו יודע
למי גזל ולא נפיק ידי שמים כלל אבל במתני' דידע למאן גזל ומודה ליה משעת הולאה
דמזומן הוא לסיב הוי גביה כפקדון עד דאתי ומקבל ליה דכיון דאודי ליה אפסר
לאחרוני למאריה לממוניה מיד וכיון שהודה לו ולא נתן בידו עדיין דבר ה"ל כמאן
דאל"ל יהיו לי בידך הלכך אם נשבע קולס הודאה אע"ג דקאמ' ליה יהיו לי בידך כיון
דבעי כפרה לא סגי עד דמסי ליה הא לא אתבנא הוי גביה פקדון עד דאתי ומקבל
ליה: לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו. הא אינה מוקים ליה בנמ' בשכירו ולקיטו
פי' שלקטו אלנו לדור עמו בביתו לעותה בעלמא ל"ל לקיטו לקיח תבואתו או בממלית
לו שליח פי' בקש מחבירו שיעלה לו לגזלן את עלמו לומר לו אם תרלה לגלות כלום
לפלוני אלא בידי אבל אם עשאו הגזל שליח בעדים נותן לו סגולה ומגיע כפרתו: אבל
נותן הוא לשליח ב"ד. מפר' בגמ' אליבא דרב חסדא דבלבתא כותיה דשליח ב"ד
בין עשאו גזל בין עשאו גזלן מהמי והוי באחריותו דגזל ולא כר"ש בן אלעזר דס"ל
בברייתא דאם עשאו הגזלן לשליח ב"ד ובאנסו מידו מיחייב הגזלן. ועיין בספר קרבן
אהרן סוף פרשת ויקרא: ו ולא נתן לו את החומש. אם שמחל לו גזל על הקרן
לאחר שהודה לו: ולא מחל לו על החומש אם שמחל לו על זה ועל זה וכו' אינו
צריך וכו' נתן לו וכו' חוץ מפחות משה פרוטה בקרן ה"א צריך לילך אחריו: אין
צריך לילך אחריו. בגמ' דייק דמדאינצריך לתנא למיתני אין צריך לילך אחריו ושול
מדקתני ה"ז. מוסיף חומש על חומש ש"מ דממונא כפריה ואי מיית גזלן משלמי יורשין
ותניא נמי הכי ורמינהי דתניא בה"כ איפכא דלא משלמי ליה לחומשא יורשין ומשני
מתני' ובריתא כשהודה אביו בחייו אחר שנשבע ונתחייב לו חומשא משלמי יורשים
ובריתא דת"כ בשלא הודה האב והודה בנו אחר שנשבע ולא משלם חומש אשבועתא
דידיה דמיירי כגון שהיתה בקיימא של אביו פי' שממון של אביו מהון בה מופקדת ביד
אחרים וגזלה זו בחזקה דכי אשתבע הא' בקומטא אשתבע ותנן בר"פ שבועת הפקדון
וחייבים על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואין חייבים על שגגתה גרידתה
כי הכא לדידה אפשר דהא לא היה ידע ומיהו קרן משלם דהא איתיה: ז נתן לו
את הקרן ונשבע. וכו' ופי' נתן לו את הקרן לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן
וחומש נשבע לו שבועה שניה על החומש שנתנו לו והודה: עד שתתמעט הקרן מש"פ
חומש שהוא מתחייב כפר וחוזר וכופרו קרן קרן עד שתהא לפרת שבועתו בפחות מש"פ
ע"כ: שנאמר בפקדון וכו' ונשבע של שקר וכו' כל"ל. וסר"ר יהוסף ז"ל הוסיף
לאמוחק גם מלות שנאמר בפקדון וכתב כן מלאתי בכל הספרים דל"ג שנאמר בפקדון
אלא הגיה וכן בפקדון לו בתשומת יד וכו' וכן ל"ל עיקר דהא בסוף המשנה קתני ה"ז
משלם וזה אינו מיושב אם היה לשון המשנה ע"כ: דף היכן פקדוני א"ל נאבד.
וכו'. ולאיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל אינו באלף הכא וגם פ' בתרא דשבועות ובכל
מקום שהוא שם: והעדים מעידין אותו שאבלו. הנים ז"ל שהריחו כאן בפירקי'
דף ק"ח ע"א דבשעת נאבד מתחייב חומש אם הודה אחר העדאת עדים והא דנקט
בריש הודה מעלמא לאו דוקא אלא ה"ה אחר עדים אלא אירידי דתנא סיפא הודה גבי
טוען טענת גנב תנא נמי בריש ע"כ. ועיין במ"ש בפ' בתרא דשבועות סי' ג':
מן קרן וחומש לבניו. כך נ"ל ומלת ואשם צריך למחוק אותה: או לאחיו אחי
אביו כן פי' רש"י ז"ל אבל תוס' ז"ל פירשו לבניו של הגזלן או לאחיו של הגזלן כשאין
לו בנים וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל ביד כמו שנעתיק בסמוך בס"ד אלא שמפירושו ז"ל
למתני' משמע שהיה נורס לאחיו או לבניו: ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי החוב
בלין ומפרעין. בגמ' פריך ומאחליה לנפשיה היכא דלאין יורש אלא הוא וכולה בלו דהא
תנן לעיל מחל לו על הקרן וכו' אינו צריך לילך אחריו אלמא למיפק ידי גזלה בעינן והא
נפקא ליה במחילה הכא נמי כיון דירושה קמיה נפלה נפק ליה מידי גזלה ואמאי אמר
רב יוסף אם אינו מולא יורש לאביו יתנגה לאחרוני של צדקה ולוקין ר' יוחנן מתני' דקתני
מחל וכו' ר' יוסי הגלילי היא ואשמועי' לאחרים דהיינו דנגזל מחיל לגזלן וה"ה לנפשיה
דמלי מחיל גזלן לעצמו היכא דנפיק מידי גזלה כגון יורש ומתני' דקתני משלם קרן
וחומש לבניו או לאחיו ר' עקיבא היא ואשמועי' לנפשיה לא מלי מחיל והוא הדין
לאחרים דאפי' מחיל ליה הגזל נוסיף לאו מחילה היא ורב שבת אוקי לברוייתו אליבא
דר"י הגלילי ורבא אוקים לברוייתו אליבא דר' עקיבא דכי משמע מן הברייתא דמייתי בגמ'
דלר"ע לא מלי מחיל היינו לנפשי' וכדמתני' אבל לאחרים דהיינו הגזל לגזלן מודה דמלי מחיל
והיינו דתנן מחל לו הגזל לגזלן על הקרן ולא מחל לו על החומש וכו'. ויש שם שם רפ"ח
דהלכות גזלה וסי' ב' ג' ושם מפ' אם אלין לו היינו לומר שאין לו לגזלן לא אחים ולא בנים
ולא אדם הראוי לירש מותנה לבעל חובו אם בהלואתו אם לצדקה והוסיל ויאלה גזלה מתחת ידו
נפטר אע"פ שנתנה מתנה אם פרעה בחובו ואוא מיודעים ויאמר זה גזל אבא ע"כ.
וכתבו תוס' ז"ל לוה ובעלי חוב בלין ומפרעין ונראה לפ' לוה על הקרקע בלו מאחרים
אפי' בלא אפותיקי דקרקע משועבד ואח"כ נותן קרקע שלו לבניו או לאחיו בעבור
הגזלה וכגון שאין הגזלה קיימת וחוזרין בעלי החוב ומפרעין מאותה קרקע אע"ג דיש
לו שאר נכסים במה לפרוע ונראה דאין צריך לומר בשעת מתיבתו לבניו או לאחיו ע"מ
שיפרעו בעלי החוב מכם דבלאו הכי אין יכולין לזכות שלא מדעתו ואם הגזלה בעין
צריך לפרש שילוה עליה או יעשנה למלוה אפותיקי ויחזירנה לבניו או לאחיו ויחזור
ויורפנה מהם ב"ח אע"ג דאמרי' עשה שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח נוגה ממנו היינו
דוקא מכרו דהיינו דליכא קלא לא מפסידנא לנקחות אבל נתנו במתנה דלא שייך פסידא

דלקוחות

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org